

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของมิแรนด้า ฟริกเกอร์



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MIRANDA FRICKER ON THE NOTION OF EPISTEMIC INJUSTICE



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts in Philosophy  
Department of Philosophy  
Faculty of Arts  
Chulalongkorn University  
Academic Year 2018  
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของมิแรนด้า  
ฟริกเกอร์

โดย

น.ส.ภคมน สุภักค์คุณธรรม

สาขาวิชา

ปรัชญา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริประภา ชวะนะญาณ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์  
(ศาสตราจารย์ ดร.กึ่งกาญจนา เทพกาญจนา)

..... ประธานกรรมการ  
(อาจารย์ ดร.ปิยฤดี ไชยพร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริประภา ชวะนะญาณ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ)

CHULALONGKORN UNIVERSITY



# # 5880169722 : MAJOR PHILOSOPHY

KEYWORD: Epistemic Injustice

Pakkamon Supakkhunnatham : MIRANDA FRICKER ON THE NOTION OF EPISTEMIC INJUSTICE. Advisor: Asst. Prof. SIRAPRAPA CHAVANAYARN, Ph.D.

The purpose of this dissertation is to analyze the concept of Miranda Fricker's Epistemic Injustice. Fricker classifies epistemic injustice into two types; Testimonial Injustice, whereby the speaker is judged from the hearer's prejudice, and Hermeneutical Injustice which happens when the social context does not enable people to make sense of their experience. She shares the view that the hearer's prejudicial stereotype against the speaker is the cause of epistemic injustice. Therefore, the injustice can be solved by the virtues of prejudice sensitivity in order for the hearer to not judge the speaker unfairly. The dissertation discusses the critiques from a few epistemologists. Laura Beeby argues that the hermeneutical injustice is irrelevant to epistemology, but, instead, social condition. James Bohman argues that the cause of epistemic injustice is domination and hence the non-domination area is required. I also refer to other epistemologist whose ideas support Fricker's; Simon May and Sally Haslanger. I propose that the epistemic injustice can be caused by prejudice and domination. The prejudice is the cause of social oppression whereas the domination sustains it. So people need to be sensitive to the prejudice and injustice. And, at the same time, the institute needs to encourage people to execute their right to fight against domination.

Field of Study: Philosophy

Student's Signature .....

Academic Year: 2018

Advisor's Signature .....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้หากปราศจากความช่วยเหลือสนับสนุนจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิรประภา ชวะนะภูณ อาจารย์ที่ปรึกษา ข้าพเจ้าได้เรียนวิชาญาณวิทยาจาก อาจารย์ศิรประภาเมื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ซึ่งการเรียนกับอาจารย์ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกสนใจในวิชาแขนงนี้เป็นอย่างมากเพราะทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นว่าเรื่องนี้คือเรื่องที่เป็นปัญหาที่ตรงกับคำถามในใจของข้าพเจ้ามาโดยตลอด อาจารย์ศิรประภามีวิธีให้การแนะนำที่ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจและไม่ย่อท้อในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเรียนวิชาปรัชญาในสมัยปริญญาตรีนั้น ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้วิธีคิดที่ต่างออกไปและมุมมองที่ลึกซึ้ง ตลอดจนแรงบันดาลใจในการทำปรัชญาต่อในระดับปริญญาโทเพื่อตอบคำถามในใจที่มีเสมอมา ทั้งนี้ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ ผู้จุดประกายประเด็นเรื่องญาณวิทยาสังคม และอาจารย์ ดร. ปิยฤดี ไชยพร ที่ให้คำแนะนำในจุดต่างๆที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่ร่วมเรียนปรัชญากันมา การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้าพเจ้ามีพลังในการทำวิทยานิพนธ์จนจบ ขอขอบคุณน้อง ๆ ในรุ่นก่อนที่ยังคงให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ขอบคุณบิดา มารดา และพี่ชายที่เป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณภาควิชาปรัชญา ที่หล่อหลอมให้ข้าพเจ้ามองโลกด้วยสายตาที่แตกต่างไปจากเดิม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภคมน สุภัคคุณธรรม

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ .....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	4
1.3 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย .....	4
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในความหมายของมิแรนด้า ฟริกเกอร์ .....	6
2.1 ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา : ประเภทและกรณีตัวอย่าง.....	7
2.2 สาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา.....	8
2.2.1 กรณีความยุติธรรมในการการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น .....	8
2.2.2 กรณีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของการตีความ.....	11
2.3 ผลที่เกิดขึ้นจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา .....	13
2.3.1 ผลที่เกิดขึ้นจากความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น .....	13
2.3.2 ผลที่เกิดขึ้นจากความยุติธรรมในการตีความ.....	14
2.4 แนวทางการแก้ไขความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา.....	14
บทที่ 3 ข้อวิพากษ์สำคัญต่อแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์ .....	20
3.1 ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการตีความของบีบีและคำอธิบายของฮาสแลนเจอร์. 21	21

3.1.1 ข้อโต้แย้งของปีบีในการวิพากษ์ว่าความยุติธรรมในการตีความไม่ได้เป็นเรื่องเชิงญาณวิทยา.....	21
3.1.2 แนวความคิดของฮาสนแลนเจอร์ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางสังคมของปีบีและความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ .....	25
3.2 ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นของโบแมนและข้อโต้แย้งจากเม.....	30
3.2.1 ข้อโต้แย้งของโบแมนถึงสาเหตุของความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่น ....	30
3.2.2 การโต้แย้งระหว่างเมและโบแมนในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอคติและความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา.....	37
3.2.3 แนวความคิดของพริกเกอร์ในประเด็นเรื่องเสรีภาพทางการเมืองและพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำแบบบริพัลกันที่โบแมนเสนอว่ามันไม่สามารถเป็นไปได้หากปราศจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาก่อน.....	43
3.3 บทสรุป .....	49
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	51
บรรณานุกรม.....	61
ประวัติผู้เขียน.....	63



## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมนั้นเป็นปัญหาที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางในหลายมิติ ในชีวิตประจำวันเราพบกับความอยุติธรรมและการเรียกร้องความอยุติธรรมอยู่เสมอ เพราะความอยุติธรรมนั้นเป็นเรื่องที่มีคนที่เท่ากันแต่กลับถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม และคนที่ไม่เท่ากันกลับถูกปฏิบัติอย่างเท่าเทียม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นไปที่เรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา (epistemic injustice) โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาคือความอยุติธรรมพื้นฐานที่สุดรูปแบบหนึ่งที่คนเราพึงได้รับในฐานะมนุษย์ และการมีความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยายังจะทำให้ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมในด้านอื่น ๆ ลดน้อยลง ไม่ว่าจะเป็นความอยุติธรรมในการกระจายทรัพยากร ความอยุติธรรมเชิงเศรษฐศาสตร์ รวมไปถึงความอยุติธรรมเชิงอำนาจในการปกครอง เป็นต้น

ขอบเขตของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่จะอภิปรายในที่นี้ไม่ได้กล่าวถึงความอยุติธรรมในการกระจายความรู้ หรือการเข้าถึงความรู้ของปัจเจกบุคคลแต่ละคน แต่จะกล่าวถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับสถานะของผู้รู้ กล่าวคือ ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อผู้พูดในฐานะผู้รู้ไม่ได้รับการปฏิบัติในฐานะผู้รู้ และถูกตัดสินจากอคติของผู้ฟังที่มีต่อสามัญทัศน์ (Prejudicial Stereotype) ของผู้พูด ซึ่งอคตินี้ทำให้เกิดการกีดกันคนในแต่ละสามัญทัศน์จนเกิดเป็นการกดทับของคนในสังคม

ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นเป็นเหมือนสิ่งที่ปนอยู่ในอากาศที่เราหายใจอยู่ทุกวัน ระดับความอ่อนไหวต่อความอยุติธรรมนั้นก็แตกต่างกันไป บางคนอาจหายใจเข้าไปโดยที่ไม่รู้ตัวว่านั่นคือความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ในขณะที่บางคนพอหายใจเข้าไปก็รู้ทันทีว่านี่คือปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา สำหรับคนที่เป็นฝ่ายได้รับความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาและรู้ตัวว่านี่คือความอยุติธรรม ผู้วิจัยมองว่าคนเหล่านี้สามารถเป็นกระบอกเสียงที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีมโนทัศน์เรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยามากขึ้น เพราะคนที่เป็นฝ่ายได้เปรียบจากความอยุติธรรมโดยทั่วไปย่อมชินชาและไม่คิดว่าสิ่งที่ตนได้เปรียบผู้อื่นเป็นความอยุติธรรม ส่วนคนที่เป็นฝ่ายได้รับความอยุติธรรมแต่ไม่รู้ตัวว่าตนเองได้รับความอยุติธรรม คนกลุ่มสุดท้ายนี้เป็นกลุ่มคนที่ยากที่สุดใน การเปลี่ยนแปลงให้ตระหนักถึงมโนทัศน์เรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นไม่ได้เป็นแค่เพียงเรื่องในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่เป็นปัญหาในระดับโครงสร้างสังคม บทบาทของสามัญทัศน์นั้นถูกฝังรากลึกจนกลายเป็นลักษณะของสามัญทัศน์ที่คนในสามัญทัศน์นั้นต้องทำตาม ซึ่งเป็นที่มาของเหตุที่ว่าทำไมคนบางกลุ่มได้รับความยุติธรรมแต่กลับไม่รู้ตัวว่านี่คือความยุติธรรม หากแต่มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก็ถูกต้องแล้ว เพราะเราอยู่ในสามัญทัศน์นั้น ๆ เช่นการที่แม่สอนลูกสาวว่าหน้าที่การดูแลบ้านคือหน้าที่ของผู้หญิง พอลูกสาวโตขึ้นจนมีครอบครัว การที่เธอไม่ทำงานบ้านคือความผิดเพราะสิ่งนี้คือหน้าที่ของผู้หญิง ในขณะที่ผู้ชายในบ้านกลับไม่ต้องทำงานบ้านใด ๆ หรือในโลกของการทำงานที่เป็นโลกของชายเป็นใหญ่ การที่ผู้หญิงผมบลอนด์จะแสดงความเห็นก็กลับถูกทำให้เป็นเรื่องตลก เพราะสิ่งที่ขับเคลื่อนอยู่ในอากาศคืออคติที่บอกว่าผู้หญิงไม่มีความสามารถและเหตุผลเท่าผู้ชาย และสิ่งเดียวกันนี้ก็กลับเป็นสิ่งที่สร้างความชอบธรรมให้กับความยุติธรรม

มิแรนด้า ฟริกเกอร์ (Miranda Fricker) คือนักญาณวิทยาคนสำคัญที่อภิปรายประเด็นเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจนกลายเป็นเรื่องที่เป็นจุดสนใจและมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง หนังสือของฟริกเกอร์เรื่อง *Epistemic Injustice: Power and the Ethics of Knowing* (2007) คือจุดเริ่มต้นของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ฟริกเกอร์ได้อธิบายถึงปัญหาเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยแบ่งความยุติธรรมออกเป็นสองประเภท ได้แก่

- (ก) ความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น (Testimonial Injustice) หมายถึงความยุติธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อผู้ฟังใช้อคติที่มีต่อตัวผู้พูดมาทำให้ความน่าเชื่อถือของผู้พูดน้อยลง ตัวอย่างที่ฟริกเกอร์ใช้อธิบายก็เช่นในเรื่อง *To Kill a Mockingbird* ที่ Tom Robinson ซึ่งเป็นคนผิวดำที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีข่มขืนหญิงผิวขาว เขาได้มาขึ้นศาลที่มีคณะลูกขุนเป็นคนผิวขาวทั้งหมด และคณะลูกขุนก็มีอคติต่อคนผิวดำว่าเป็นคนไม่ดี และพูดโกหก ดังนั้นไม่ว่า Tom Robinson จะอธิบายอย่างไร คำพูดของเขาก็มีแต่จะกลับมาทำร้ายตัวเอง เช่น การที่เขาวิงหนีเพราะความกลัว คณะลูกขุนก็มองว่าเขาวิงหนีเพราะหนีความผิด ในขณะที่ถ้าเป็นคนผิวขาววิงหนี เขาสามารถวิงหนีเพราะความกลัวได้ สิ่งนี้คือความอคติที่คณะลูกขุนมีต่อ Tom Robinson และทำให้ความน่าเชื่อถือของคำพูดของเขาหมดลง (Fricker, 2007: 23-28) ซึ่งรวมถึงกรณีที่ผู้พูดถูกผู้ฟังตัดสินคำบอกเล่าด้วยอคติจากสามัญทัศน์ของผู้พูด และการที่ผู้พูดถูกทำให้เงียบ โดยที่ผู้ฟังไม่แม้แต่จะฟังเพราะได้ตัดสินจากอคติไปล่วงหน้าแล้ว

(ข) ความอยุติธรรมในการตีความ (Hermeneutical Injustice) หมายถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อบริบทของสังคมไม่เอื้อต่อการที่คนในสังคมจะเข้าใจถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น สังคมที่ไม่รู้จัก sexual harassment แม้แต่คนผู้ถูกระทำเองก็ไม่สามารถเอ่ยคำนี้ออกมาได้ จะเห็นได้ว่าความอยุติธรรมประเภทที่สองแสดงให้เห็นถึงปัญหาความอยุติธรรมในระดับโครงสร้าง ซึ่งเกิดจากความไม่รู้ว่ามีสิ่งใดกระทำอยู่หรือถูกระทำเป็นความอยุติธรรม โดยเข้าใจว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องปกติเนื่องจากบริบทของสังคมไม่เอื้อให้เกิดการทำความเข้าใจ

พริกเกอร์เสนอให้ใช้ญาณวิทยาเชิงคุณธรรม (Virtue Epistemology) เข้าเพื่อมาช่วยแก้ไข ปัญหาเรื่องอคติ กล่าวคือ เธอเสนอว่าเราจะต้องมีความอ่อนไหวในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น (Testimonial Sensibility) เมื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษา วิเคราะห์แนวคิดเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ ทั้งนี้ นอกเหนือจาก พริกเกอร์แล้ว ผู้วิจัยก็ได้ศึกษาแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้จากหนังสือเรื่อง *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice* (2017) เพื่อทำความเข้าใจเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในมิติต่าง ๆ รวมไปถึงได้ศึกษาถึงข้อโต้แย้งที่มีต่อพริกเกอร์และแนวคิดที่เห็นด้วยกับพริกเกอร์เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์และประเมินข้อเสนอของพริกเกอร์ได้ดียิ่งขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่จะกล่าวถึงอย่างมีนัยสำคัญในงานวิจัยชิ้นนี้ได้แก่แนวคิดของนักญาณวิทยาต่าง ๆ ดังนี้

- ลอรา บีบี (Laura Beeby) ที่วิจารณ์พริกเกอร์ในประเด็นเรื่องความอยุติธรรมในการตีความ บีบีมองว่าเรื่องความอยุติธรรมที่พริกเกอร์พูดถึงนี้ไม่ได้เป็นเรื่องเชิงญาณวิทยา หากแต่เป็นความอยุติธรรมที่เกิดจากเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งมุมมองของบีบีก็ทำให้ภาพของเหยื่อของความอยุติธรรมกว้างขึ้น
- เจมส์ โบแมน (James Bohman) ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับพริกเกอร์ในประเด็นสาเหตุของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยโบแมนมีแนวคิดแบบบริพัลกันที่เชื่อว่าเสรีภาพทางการเมืองจะมีได้ก็ต่อเมื่อปราศจากการครอบงำ โบแมนมองเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาว่าเกิดจากโครงสร้างอำนาจที่มีการครอบงำ เขาเชื่อว่าไม่มีความอยุติธรรมใดที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำ ดังนั้นจึงเสนอทางแก้ที่แตกต่างออกไปจากพริกเกอร์

- ไซมอน เม (Simon May) ได้แสดงความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกับพริกเกอร์และโต้แย้งต่อความเห็นของโบแมน โดยได้ยกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าความอยุติธรรมที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำมีอยู่จริง
- แซลลี่ ฮาสแลนเจอร์ (Sally Haslanger) ได้พูดถึงประเด็นของการกดทับทางสังคมว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากการจัดกลุ่มปกติและกลุ่มผิดปกติ พร้อมอธิบายถึงการที่กลุ่มปกติสร้างความชอบธรรมให้กับการจัดการกลุ่มผิดปกติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของสามัญสำนึกที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype)

## 1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและประเมินแนวคิดของมิแรนด้า พริกเกอร์เรื่อง ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

## 1.3 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเริ่มจากการอ่านหนังสือและบทความต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยศึกษาจากงานเขียนของพริกเกอร์เป็นหลัก และศึกษาแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงแนวคิดที่เห็นแย้งกับแนวคิดหลัก

ในบทที่สองจึงเป็นเนื้อหาที่เขียนขึ้นจากการวิเคราะห์มโนทัศน์ของพริกเกอร์ ซึ่งแสดงถึงความหมายและขอบเขตของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ประเภทของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ที่มาของปัญหา ความซับซ้อนของปัญหา ตลอดจนข้อเสนอที่พริกเกอร์เชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้

ส่วนบทที่สามจะเป็นการรวบรวมการอ้างเหตุผลสำคัญที่วิพากษ์พริกเกอร์ เพื่อทำให้เห็นว่าแนวคิดและข้อเสนอของพริกเกอร์มีจุดอ่อนอย่างไรและสามารถพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้อย่างไร รวมไปถึงแสดงให้เห็นว่าข้อวิพากษ์เหล่านั้นเองก็มีปัญหาอย่างไรเช่นกัน

บทที่สี่จะเป็นบทสรุป ซึ่งจะเป็นส่วนที่ผู้วิจัยนำเสนอทางแก้ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาโดยอ้างอิงจากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมาในบทก่อน รวมไปถึงข้อเสนอของผู้วิจัยที่เพิ่มเติมขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

#### 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของมิแรนด้า ฟริกเกอร์
2. ได้แนวทางในการศึกษาแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาอื่น ๆ ต่อไป



## บทที่ 2

### ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในความหมายของมิแรนด้า ฟริกเกอร์

ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเป็นความยุติธรรมที่เป็นพื้นฐานรูปแบบหนึ่งในสังคม กล่าวคือ ในโลกนี้มีความยุติธรรมอยู่มากมาย เช่นความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งสรรทรัพยากร ดูเหมือนว่าสาเหตุส่วนหนึ่งของความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งสรรก็สามารถมาจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ หรือหมายความว่าหากคนเรอตัดสินคนอื่นในฐานะผู้รู้อย่างปราศจากอคติ ย่อมมีความเป็นไปได้ว่าเราจะให้ความเท่าเทียมกับเขาในมุมมองอื่น ๆ รวมไปถึงการแบ่งปันทรัพยากรด้วย ดังนั้นการแก้ปัญหาเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงอาจช่วยแก้ปัญหาความยุติธรรมทางสังคมอื่น ๆ ด้วย

ในบทที่สองนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับ ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของมิแรนด้า ฟริกเกอร์ ซึ่งเสนอไว้ในหนังสือเรื่อง *Epistemic Injustice – Power and the Ethics of Knowing* (2007)

หากกล่าวโดยสังเขป ฟริกเกอร์นำเสนอประเด็นเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาโดยมองว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาสำคัญในระดับสังคมที่ส่งผลกระทบต่อถึงคนในสังคมในทุกๆระดับ เธอเริ่มอธิบายถึงสาเหตุของความยุติธรรมโดยทำให้เห็นผลกระทบที่เกิดในระดับปัจเจกชนก่อน เช่นกรณีคนได้รับความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจากการที่ไม่ได้รับความน่าเชื่อถือในระดับที่สมควร เพียงเพราะถูกตัดสินจากลักษณะภายนอกหรือสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) จนทำให้เกิดสงสัยในความรู้ของตนเองและขาดความมั่นใจ ตัวอย่างนี้คือตัวอย่างของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในแบบที่เรียกว่าความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น จากนั้นฟริกเกอร์ก็ขยายความว่า สามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่นี้ (Prejudicial Stereotype) เกิดขึ้นมาได้อย่างไร และการคงอยู่ของสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่นี้ส่งผลให้เกิดการกีดกันคนในสามัญทัศน์นั้น ๆ จนทำให้กลุ่มคนในสามัญทัศน์ดังกล่าวกลายเป็นคนชายขอบ ความรู้หรือประสบการณ์ของกลุ่มคนชายขอบก็ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากสังคมและไม่ถูกนำมารวมเป็นองค์ความรู้ของสังคม การกระทำซ้ำของสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่เช่นนี้ทำให้เกิดการกดทับทางสังคม ทำให้ยากแก่การที่คนในสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่จะสามารถก้าวข้ามความยุติธรรมนี้ได้ ฟริกเกอร์ได้นำเสนอทางแก้ว่าเราจะต้องมีความอ่อนไหวต่ออคติให้รู้ตัวว่าเรากำลังสร้างความยุติธรรมให้ผู้อื่นหรือไม่ ข้อเสนอดังกล่าวแม้จะเริ่มต้นแก้จากตัวปัจเจก

บุคคล แต่เมื่อคนในสังคมมีความอ่อนไหวต่อความยุติธรรมมากขึ้น ก็จะสามารถขับเคลื่อนให้สังคมโดยรวมมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ในที่สุด ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์ โดยจะเริ่มต้นจากการอธิบายประเภทและตัวอย่างของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา 2 ผลที่อาจเกิดขึ้นจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา สาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา และแนวทางแก้ไขความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

## 2.1 ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา : ประเภทและกรณีตัวอย่าง

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบของเรื่องความยุติธรรมตามสิ่งที่ฟริกเกอร์ถกเถียง ซึ่งได้แก่ความยุติธรรมในเชิงญาณวิทยาเท่านั้น กล่าวคือ ในงานวิจัยนี้จะไม่กล่าวถึงความยุติธรรมในเชิงการแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติ ความยุติธรรมในเชิงกฎหมาย หรือความยุติธรรมในเชิงการปกครอง ซึ่งเมื่อกล่าวถึงความยุติธรรมในเชิงญาณวิทยา ผู้วิจัยเห็นว่าควรย้อนกลับไปหาคู่ตรงข้ามก่อนว่าความยุติธรรมคืออะไร ความยุติธรรมคือความเท่าเทียม ดังนั้นความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงสามารถหมายความถึงการตัดสินความเชื่อของคนอย่างยุติธรรมโดยมีสมมติฐานว่าคนทุกคนมีความสามารถในการมีความเชื่ออย่างเท่ากัน ความยุติธรรมจึงจะเกิดขึ้นเมื่อคนถูกตัดสินล่วงหน้าโดยปราศจากโอกาสในการแสดงความเชื่อของตน หรือถูกตัดสินความน่าเชื่อถือของความเชื่อของตนโดยสิ่งที่นำมาตัดสินนั้นไม่ได้มาจากความเชื่อเพียงอย่างเดียว หากแต่เกิดจากการตัดสินตัวของผู้พูด เช่น ผู้พูดเป็นคนฉฉฉ ซึ่งสามัญทัศน์ที่มีต่อคนฉฉฉไปด่วยอคติว่า คนฉฉฉไม่มีความน่าเชื่อถือ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นความยุติธรรมเพราะเท่ากับว่าเราไม่ปฏิบัติต่อคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในฐานะมนุษย์ที่มีความสามารถในการมีความเชื่อในระดับที่น่าเชื่อถือ

ฟริกเกอร์เห็นว่าความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา (Epistemic Injustice) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท(Fricker, 2007) ได้แก่

- (1) ความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น (Testimonial Injustice) หรือความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่เกิดจากการลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้อื่นเนื่องจากมีอคติหรือ ตัวอย่างที่ฟริกเกอร์เห็นว่าสะท้อนความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นคือตัวละครจากเรื่อง The Talented Mr Ripley ของแอนโธนี มินเกลล่า ที่ตัวละครในเรื่องดังกล่าวถูกทำให้เสียอย่างไม่เป็นธรรม กล่าวคือตัวละครหญิงในเรื่องผู้ซึ่งรู้เรื่องดี

ที่สุด กลับถูกตัวละครชายอาศัยอคติที่แฝงอยู่ในสามัญทัศน์ของความเป็นผู้หญิง ยัดเยียดความไม่มีเหตุผลตาม “ความเป็นหญิง” จนไม่มีใครรับฟังคำบอกเล่าของเธอ

- (2) ความอยุติธรรมในการตีความ (Hermeneutical Injustice) หรือความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่เกิดจากความไม่รู้ว่่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือความอยุติธรรม ตัวอย่างที่พริกเกอร์เห็นว่าสะท้อนความอยุติธรรมในการตีความ คือตัวอย่างกรณีของคาร์มีต้า ผู้หญิงที่ถูกล่งละเมิดทางเพศจากเจ้านายที่เป็นผู้ชาย โดยในสมัยของคาร์มีต่านั้นสังคมยังไม่มีมีโนทัศน์เรื่องการล่งละเมิดทางเพศ คาร์มีต้าไม่สามารถทนกับการล่งละเมิดดังกล่าวได้จึงได้ลาออก และเธอก็ได้ไปขอใช้สิทธิ์ประกันสังคมกรณีออกจากงาน ซึ่งทางประกันสังคมก็ได้ให้เธออธิบายถึงเหตุที่ต้องออกจากงาน แต่คาร์มีต้าไม่สามารถอธิบายเรื่องการล่งละเมิดทางเพศให้ประกันสังคมเข้าใจได้ เพราะแม้แต่คำศัพท์ว่าล่งละเมิดทางเพศก็ยังไม่ให้ใช้เรื่องของเธอก็กลายเป็นเพียงกรณีของผู้หญิงที่ไม่เข้าใจมุกตลกของผู้ชาย

สิ่งที่เกิดขึ้นคือสังคมไม่รับรู้ว่่าสิ่งนี้คือความอยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งนี้คือความอยุติธรรมที่เป็นการกดทับทางสังคม กลางคือผู้กดทับหรือเจ้านายผู้ชายในที่นี้ ได้กระทำให้สิ่งที่ไม่ยุติธรรมต่อผู้ถูกกดทับหรือคาร์มีต้า โดยที่ความอยุติธรรมของการกดทับดังกล่าวกลับถูกมองว่่าเป็นเรื่องชอบธรรม

## 2.2 สาเหตุของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

### 2.2.1 กรณีความอยุติธรรมในการการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น

ดังที่ได้กล่าวไปว่่าความอยุติธรรมในการการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น (Testimonial Injustice) คือความอยุติธรรมที่เกิดจากการลดทอนความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่าของผู้อื่นเนื่องจากมีอคติ ซึ่งพริกเกอร์มองว่่ามีสาเหตุมาจากการที่ผู้พูดได้รับความอยุติธรรมเพราะอคติของผู้ฟังที่มีต่อตัวผู้พูด ทำให้ความน่าเชื่อถือของคำพูดของผู้พูดลดลง ซึ่งพริกเกอร์เห็นว่าอคติดังกล่าวดำเนินไปภายใต้โครงสร้างอำนาจทางสังคม (Social Power) ซึ่งอำนาจทางสังคมเป็นสิ่งควบคุมปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยอำนาจทางสังคมนั้นมีลักษณะที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ (active/passive) รวมถึงยังเป็นสิ่งที่คงอยู่ในสังคมเสมอไม่ว่าจะแสดงผลหรือไม่ก็ตาม ด้วยลักษณะของอำนาจทางสังคมดังกล่าว ทำให้คนในสังคมต้องเป็นผู้ได้รับผลของอำนาจทางสังคมอยู่เสมอเพราะคนในสังคมคือส่วนหนึ่งของสังคมจึงถูกอิทธิพลของอำนาจทางสังคมกำหนดสถานภาพไว้ (Fricker, 2007: 9) และ



นอกจากอำนาจทางสังคมที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมแล้ว ฟริกเกอร์เห็นว่ายังมีอำนาจทางอัตลักษณ์ (Identity Power) ซึ่งคืออำนาจของบุคคล เช่นบุคคลในฐานะความเป็นผู้ชาย หรือบุคคลในฐานะความเป็นผู้หญิง โดยอำนาจทางอัตลักษณ์นั้นจะกำหนดลักษณะของอัตลักษณ์นั้น ๆ ไว้ ยกตัวอย่างเช่น อัตลักษณ์ของผู้ชายคือความมีเหตุผล ในขณะที่อัตลักษณ์ของผู้หญิงคือความใช้อารมณ์ซึ่งการกำหนดลักษณะของอัตลักษณ์คือปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความอยุติธรรม เนื่องจากในกลไกของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เกิดขึ้นในสังคม ผู้ฟังจะต้องอาศัยสามัญทัศน์ (Stereotype) ของลักษณะของอัตลักษณ์ในการตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้พูด โดยที่สามัญทัศน์นี้มักมาพร้อมกับอคติของผู้ฟัง จึงทำให้เกิดความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่เกิดจากการลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้อื่นเนื่องจากมีอคติ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความเชื่อถือต่อคำพูดของผู้พูดมากเกินไปหรือน้อยเกินไปก็ล้วนแต่เป็นความอยุติธรรมทั้งสิ้น (Fricker, 2007: 17)

ฟริกเกอร์ได้อธิบายว่าโมทัศน์เรื่อง “สามัญทัศน์” โดยอ้างอิงแนวคิดจากจิตวิทยาสังคม กล่าวคือจิตวิทยาสังคมได้นิยามคำว่าสามัญทัศน์ว่าหมายถึงความถึงภาพที่สังคมกำหนดลักษณะของกลุ่มคนให้มีลักษณะเฉพาะบางอย่าง จากคำนิยามนี้สามารถอธิบายภาพของสามัญทัศน์ได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ (Fricker, 2007: 30)

- (1) สามัญทัศน์มีลักษณะที่เป็นกลาง กล่าวคือเป็นลักษณะโดยทั่วไป ไม่ได้มีการยืนยันว่าภาพดังกล่าวสามารถเชื่อถือได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น สามัญทัศน์ของผู้ชาย คือผู้ชายไว้ผมสั้น สามัญทัศน์ของผู้หญิงคือไว้ผมยาว
- (2) สามัญทัศน์มีลักษณะที่เป็นความเชื่อ และทำให้คนที่อยู่ในสามัญทัศน์นี้ต้องปฏิบัติตามลักษณะที่สังคมวางไว้ เช่นสามัญทัศน์ของผู้หญิงคือต้องเรียบร้อยและทำงานบ้าน
- (3) สามัญทัศน์มีลักษณะที่เป็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยที่สามัญทัศน์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และคนที่อยู่ในสามัญทัศน์นั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะตามสามัญทัศน์นั้น ๆ เสมอ ในขณะที่เดียวกันสามัญทัศน์ก็ไม่ได้เป็นสิ่งแทนคนในสามัญทัศน์เสมอ

การที่เราใช้สามัญทัศน์ในการตัดสินความน่าเชื่อถือของคำพูดของผู้พูดในชีวิตประจำวันนั้นก็ เป็นไปตามลักษณะทางจิตวิทยาสังคม กล่าวคือเราต้องอาศัยการวางนัยทั่วไป (Generalization) ในการตัดสินคำพูดของผู้คนในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเราไม่สามารถวิเคราะห์ผู้พูดแต่ละคนอย่างละเอียดในเวลาอันสั้น เราจึงต้องอาศัยสามัญทัศน์มาตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้พูด จึงจะเห็นได้ว่า สามัญทัศน์เป็นเรื่องจำเป็นในการตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้พูดในกลไกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

แต่เมื่อใดก็ตามที่สามัญทัศน์ถูกรอบด้วยอคติก็จะเกิดปัญหาเรื่องความอยุติธรรมขึ้น เพราะอคตินั้นจะบิดเบือนการตัดสินใจความน่าเชื่อถือของผู้พูดไป อนึ่ง อคติที่มีต่อสามัญทัศน์นั้นอาจขัดแย้งกับความเชื่อของผู้ฟัง ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่ผู้ฟังรู้สึกถึงความขัดแย้งนี้ สิ่งที่ต้องทำคือการแก้ไขอคตินั้นหรือแก้ไขความเชื่อของตัวเอง กล่าวคือเป็นการลอบคุดอกและมองผู้พูดโดยใช้สามัญทัศน์ที่เป็นกลาง (Fricker, 2007: 32)

สามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) นั้นสามารถส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผู้พูดได้อย่างมาก แม้ว่าความเชื่อในสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) ดังกล่าวจะขัดแย้งกับหลักฐานที่เกิดขึ้น ผู้ฟังก็ยังคงยึดถือในสามัญทัศน์มากกว่า ซึ่งผลของความอยุติธรรมดังกล่าวทำให้ผู้พูดไม่สามารถได้รับการยอมรับในฐานะอัตลักษณ์ที่แท้จริงอย่างไม่ถูกอคติบิดบัง (Fricker, 2007: 28) อย่างไรก็ตาม ฟริกเกอร์อธิบายเพิ่มเติมว่าอคติไม่ใช่ปัจจัยเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้เกิดการลดทอนความน่าเชื่อถือ และความน่าเชื่อถือที่ถูกลดทอนทุกกรณีไม่จำเป็นต้องเกิดจากความอยุติธรรมของผู้ฟังเสมอไป บางครั้งการเกิดการลดทอนของความน่าเชื่อถือก็อาจมีสาเหตุมาจากความไม่รู้และความเข้าใจผิด (Fricker, 2007: 21) ซึ่งกรณีนี้ผู้พูดไม่ได้รับความน่าเชื่อถือโดยมีปัจจัยอื่นเช่น ความไม่ซื่อสัตย์ ความเข้าใจผิด หรือความไม่รู้ เป็นต้น กรณีเหล่านี้ฟริกเกอร์ไม่ถือว่าเป็นความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา เนื่องจากทราบเท่าที่ผู้ฟังตัดสินใจความน่าเชื่อถืออย่างเต็มความสามารถเท่าที่จะหาข้อมูลแวดล้อมได้แล้ว เมื่อนั้นถือว่าผู้ฟังได้ให้ความยุติธรรมแก่ผู้พูดเท่าที่ข้อมูลจะอำนวย

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นสำคัญของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นนอกจากมุ่งเน้นไปที่การลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้พูดด้วยอคติแล้ว ยังจะมุ่งเน้นไปที่การที่ความอยุติธรรมนั้น ๆ เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่ออำนาจทางสังคมส่งอิทธิพลต่อการเกิดสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) และสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ดังกล่าวไม่ได้เกิดแบบชั่วคราว หากแต่เป็นอคติที่อยู่อย่างถาวรกับสามัญทัศน์นั้น ๆ

ฟริกเกอร์ได้เรียงลำดับการอธิบายอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เข้าใจว่าการเกิดอคตินั้นเกิดขึ้นที่กระบวนการใด<sup>1</sup> โดยเริ่มจากสร้างความเข้าใจพื้นฐานว่าธรรมชาติของมนุษย์มีกระบวนการรับความ

<sup>1</sup> กระบวนการรับความเชื่อมีอยู่สองแนวคิด ได้แก่ (1) แนวคิดที่เชื่อว่าเรารับเอาความเชื่อโดยผ่านกระบวนการอนุมาน (Inferentialist) และแนวคิดที่เชื่อว่าเรารับเอาความเชื่อโดยไม่ได้ผ่านกระบวนการอนุมาน (Non-Inferentialist) ซึ่งฟริกเกอร์เชื่อว่าการรับความเชื่อนั้นเป็นไปในแบบไม่ได้ผ่านกระบวนการอนุมานเพราะเมื่อเราแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เราอาศัยสามัญทัศน์มาเป็นส่วนที่ทำให้การรับเอาความเชื่อเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยอัตโนมัติ หากอาศัยการอนุมาน เราย่อมเสียเวลามากในการจะแลกเปลี่ยนข้อมูลแต่ละครั้ง

เชื้ออย่างไร และในระหว่างกระบวนการรับความเชื่อนั้น อคติถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร โดยเมื่อเรารู้ว่าอคติเกิดขึ้นในขั้นตอนไหนก็หมายความว่าเราสามารถแก้ไขได้ตรงจุดนั้น ๆ

### 2.2.2 กรณีความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของการตีความ

ฟริกเกอร์เห็นว่าความอยุติธรรมในการตีความเกิดขึ้นเมื่อบริบทของสังคมไม่เอื้อให้คนในสังคมทำความเข้าใจกับประสบการณ์ของตัวเอง ตัวอย่างที่ดีที่สุดสำหรับการทำความเข้าใจเรื่องความอยุติธรรมในการตีความคือเรื่องการเคลื่อนไหวของสิทธิสตรี ฟริกเกอร์ได้ยกคำพูดของแนนซี ฮาร์ทซอค (Nancy Hartsock) ที่ว่ากลุ่มผู้คนที่ถูกรอบงำอาศัยอยู่ในโลกที่ถูกจัดโครงสร้างโดยกลุ่มผู้ครอบงำเพื่อจุดประสงค์ของผู้ครอบงำ โดยจุดประสงค์นั้นอย่างน้อยที่สุดก็ไม่ใช่ว่าจุดประสงค์ของผู้ถูกรอบงำ อีกทั้งจุดประสงค์ดังกล่าวยังมาขัดขวางการพัฒนาและการมีอยู่ของผู้ถูกรอบงำด้วย (Fricker, 2007: 147) ฟริกเกอร์อธิบายว่า คำว่า “ถูกจัดโครงสร้าง” ดังกล่าว สามารถตีความได้ในสามระดับ ได้แก่ระดับวัตถุ ระดับภววิทยา และระดับญาณวิทยา โดยความหมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยามากที่สุดก็คือความหมายในระดับญาณวิทยา กล่าวคือโครงสร้างทางสังคมถูกจัดมาโดยไม่เอื้อต่อความเข้าใจของคนที่ถูกกดทับให้เข้าใจถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น โดยที่โครงสร้างทางสังคมดังกล่าวถูกจัดรูปแบบจากกลุ่มคนที่มีอำนาจทางสังคมมากกว่า กลุ่มคนดังกล่าวจึงสร้างรูปแบบบริบททางสังคมที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจประสบการณ์ของกลุ่มตน ในขณะที่กลุ่มที่มีอำนาจน้อยกว่ากลับต้องอาศัยอยู่ในโครงสร้างสังคมเดียวกันนี้แต่บริบทดังกล่าวไม่เอื้อต่อการทำความเข้าใจประสบการณ์ของตน ความอยุติธรรมในการตีความเกิดขึ้นเมื่อประสบการณ์ของกลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยกว่าแต่แท้จริงเป็น “ผู้รู้” ไม่ได้ถูกนำมาทำความเข้าใจในภาพรวม (Fricker, 2007: 148)

โครงสร้างทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยไม่ได้รวมถึงประสบการณ์ของกลุ่มคนที่ถูกกดทับเข้าไปด้วย ทำให้เกิดเป็นโพรงในการตีความ ซึ่งโพรงดังกล่าวเป็นช่องว่างที่ไม่ว่าผู้มีอำนาจทางสังคมหรือผู้ที่ถูกกดทับล้วนแล้วแต่ไม่สามารถทำความเข้าใจได้ แต่อย่างไรก็ดี ผู้ที่เป็นฝ่ายที่ถูกกระทำจากเหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นฝ่ายผู้ที่ไม่มีความอำนาจทางสังคมอยู่ดี เช่นในกรณีของการล่วงละเมิดทางเพศในสมัยที่ยังไม่มีการจำกัดความคำนิยามนี้ ทั้งผู้หญิงและผู้ชายล้วนไม่มีความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ผู้ที่เสียเปรียบก็ยังคงเป็นผู้หญิงในโลกที่ชายเป็นใหญ่

ความอยุติธรรมในการตีความดังกล่าวเกิดขึ้นจากความเป็นฝ่ายด้อยอำนาจของผู้หญิง ซึ่งทำให้ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทในการนำประสบการณ์มาสร้างความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในภาพรวม จึงทำให้การตีความเป็นไปอย่างบิดเบี้ยวและไม่เป็นธรรม

ความอยุติธรรมในการตีความเป็นสิ่งที่ยากต่อการสังเกตเห็น เพราะการตีความของเรามักเป็นไปด้วยการหาคำอธิบายตามความสนใจของเราเพื่อทำความเข้าใจ ดังนั้นเมื่อมีความเหลื่อมล้ำของกลุ่มคนที่ถูกจำกัดความมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจ ร่วมกับการที่ผู้ที่มีอำนาจในสังคมไม่ได้รับประโยชน์จากการที่คนที่ถูกกดทับจะเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้าใจ การตีความก็ยังคงดำเนินโดยตัดขาดความหมายจากผู้ที่ถูกกดทับ

ความไม่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมสร้างการตีความนั้นจึงเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นการเบียดให้อยู่ชายขอบ (Hermeneutical Marginalization) โดยกลุ่มผู้ที่ถูกเบียดให้อยู่ชายขอบก็คือกลุ่มคนที่ไร้อำนาจทางสังคมเสมอ ซึ่งในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ นั้นมีความซับซ้อนในสถานะทางสังคม กล่าวคือ ในสถานะหนึ่งเธออาจเป็น “ผู้หญิง” ที่ถูกจัดให้อยู่ชายขอบ แต่ในอีกสถานะหนึ่งเธอเป็นชนชั้นกลางที่มีสิทธิในฐานะชนชั้นกลาง ดังนั้นการถูกจัดให้อยู่ชายขอบจึงมีความซับซ้อนตามแต่บทบาทของบุคคลในแต่ละสถานการณ์

กระบวนการเบียดให้อยู่ชายขอบในการตีความนั้นส่งผลให้เกิดอคติต่อความเข้าใจของสังคมในภาพรวม เพราะแหล่งที่มาของข้อมูลถูกจัดให้อยู่ชายขอบไปส่วนหนึ่ง ความหมายของการตีความจึงบิดเบี้ยวและไม่ครบถ้วน อีกทั้งความหมายที่สังคมยอมรับก็ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้มีอำนาจ ดังนั้นจึงเท่ากับเป็นการให้ความชอบธรรมในการตีความของผู้มีอำนาจ แม้ว่าความชอบธรรมนั้นจะไม่ใช่ความยุติธรรมก็ตาม เพราะว่าการตัดสินที่ตั้งอยู่บนความยุติธรรมย่อมไม่สามารถนำมาซึ่งคำตัดสินที่อยุติธรรม

เรื่องกระบวนการสร้างให้คนกลายเป็นคนชายขอบนั้นก็เหมือนกับการมีสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) กล่าวคือกลุ่มคนชายขอบคือกลุ่มคนที่ไม่มีความอำนาจและถูกมองอย่างมีอคติว่าไม่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งกลุ่มคนที่ไม่มีความอำนาจดังกล่าวก็คือกลุ่มคนที่อยู่ในสามัญทัศน์ที่ถูกตัดสินว่าไม่มีความน่าเชื่อถือเช่นเดียวกัน การกดทับต่อสามัญทัศน์หรือคนชายขอบไม่ว่าจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบหรือเกิดขึ้นในบางเหตุการณ์ล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงการกดทับทางสังคมซึ่งเป็นความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาอันเกิดมาจากความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจสังคม

โพร่งในการตีความที่ทำให้ความเข้าใจประสบการณ์ของคนในสังคมหายไปนั้นเกิดขึ้นและคงอยู่ก็เพราะกระบวนการเบียดให้อยู่ชายขอบ ความอยุติธรรมที่เกิดจากการตีความนั้นสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่เจตนา แต่ความอยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่นนั้นสามารถเกิดได้ทั้งจากความไม่รู้และเกิดได้จากเจตนาร้ายของผู้ฟังที่ต้องการกีดกันให้ผู้พูดอยู่ชายขอบและกลายเป็นผู้ที่ขาดความน่าเชื่อถือ

## 2.3 ผลที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

### 2.3.1 ผลที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น

พริกเกอร์อธิบายว่าสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) ส่งผลสองประการ ได้แก่ การทำให้ความน่าเชื่อถือของผู้พูดมีมากเกินไป (Credibility Excess) และการทำให้ความน่าเชื่อถือของผู้พูดมีน้อยเกินไป (Credibility Deficit) ประเด็นหลักของเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาไม่ได้อยู่ที่กรณีแรกที่ความน่าเชื่อถือของผู้พูดมีมากเกินไป เพราะผลที่ตามมาเป็นเพียงการทำให้ความจริงบิดเบือนเท่านั้น แต่กรณีหลังที่ความน่าเชื่อถือของผู้พูดถูกลดทอนจนเหลือน้อยลง จะส่งผลที่ตามมาที่เป็นปัญหามากกว่าการทำให้ความจริงบิดเบือน กล่าวคือส่งผลให้การเข้าถึงความจริงเป็นไปได้น้อยลงเพราะเกิดการปิดกั้นแหล่งข้อมูล อีกทั้งผู้พูดเมื่อถูกลดทอนความน่าเชื่อถือลงก็เท่ากับสูญเสียสถานภาพความมีเหตุผลในฐานะมนุษย์ไป (Fricker, 2007: 21) ซึ่งพริกเกอร์เห็นว่าความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมนั้นส่งผลโดยตรงต่อระบบความรู้เชิงญาณวิทยา โดยอันตรายนั้นแบ่งได้เป็นสองระดับ ระดับพื้นฐาน คือความเสียหายที่มีต่อผู้พูดที่ถูกลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง เช่นการกลายเป็นคนที่ไม่ได้รับความเชื่อถือ ส่วนอีกระดับคือระดับสอง ที่พูดถึงอันตรายในเชิงการปฏิบัติ เช่นการถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมอันเป็นผลมาจากอคติที่ผูกติดกับสามัญทัศน์ การเลือกปฏิบัตินี้ส่งผลต่อผู้ถูกกระทำในการบั่นทอนความมั่นใจจนถึงขั้นสงสัยความน่าเชื่อถือของตนเอง ทำให้ขาดความมั่นใจในความรู้และความสามารถในการใช้เหตุผลของตนเอง อันตรายดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างเป็นปกติจนกลายเป็นการกดทับคนในสามัญทัศน์ที่มีอคติเชิงลบติดอยู่ (Prejudicial Stereotype) เปรียบเหมือนกับการทำเครื่องหมายติดตัวไปแล้วว่าคนกลุ่มสามัญทัศน์นี้เป็นแบบนี้ และการเลือกปฏิบัติกับคนแบบนี้ถือว่าสมควรแล้ว สิ่งนี้คือการกดทับของสังคม (Fricker, 2007: 44)

### 2.3.2 ผลที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรมในการตีความ

พริกเกอร์อธิบายว่าอันตรายของความอยุติธรรมในการตีความเกิดขึ้นได้ในสองระดับ ระดับแรกคือทำให้การเข้าถึงความรู้เป็นไปได้ยากเพราะได้กีดกันข้อมูลจากคนชายขอบออกไป และระดับที่สองคืออันตรายในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือคนชายขอบหรือคนที่ถูกปฏิบัติอย่างอยุติธรรมนั้นจะถูกกดทับอยู่ในพื้นที่ที่ตนเองไม่สามารถทำความเข้าใจและไม่สามารถพัฒนาความเข้าใจประสบการณ์นั้น ๆ ได้ รวมถึงถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมเพียงเพราะเป็นคนชายขอบ

## 2.4 แนวทางการแก้ไขความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

พริกเกอร์เสนอให้ใช้ความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่า (Testimonial Sensibility) เพื่อมาแก้ปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา เธอเห็นว่าคุณธรรมดังกล่าวจะทำให้เรารู้เท่าทันอคติที่แฝงอยู่ในสามัญทัศน์ และทำให้เราปรับใจให้เป็นกลางโดยกำจัดอคตินั้นๆ เพื่อให้การตัดสินเป็นไปอย่างยุติธรรม โดยได้นำลักษณะของความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่ามาเปรียบเทียบกับจริยธรรม กล่าวคือคนที่มีจริยธรรมที่ดีเกิดจากการฝึกฝนการกระทำจริยธรรมดังกล่าวจนกลายเป็นอุปนิสัย ทำให้สามารถมีจริยธรรมโดยอัตโนมัติ ซึ่งความเป็นอัตโนมัตินี้คือลักษณะที่จำเป็นในกลไกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชีวิตประจำวัน ดังนั้นเราจึงควรฝึกให้มีความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่าให้มากพอที่จะเกิดการประมวลผลได้อย่างเป็นอัตโนมัติในตนเองเดียวกันกับเรื่องทางจริยธรรม โดยพริกเกอร์อธิบายว่าความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่าคือการลอบคุดออกและทำให้เป็นกลางในการรับฟังคำบอกเล่า<sup>2</sup> (Fricker, 2007: 41)

อย่างไรก็ดี เช่นเดียวกับการฝึกเรื่องจริยธรรม ผลของการฝึกนี้เป็นไปได้สองทาง คือฝึกจริยธรรมที่ไม่ดี และฝึกจริยธรรมที่ดี การฝึกให้มีความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่าก็สามารถฝึกให้มีความอ่อนไหวและฝึกให้ไม่มีความอ่อนไหว การฝึกให้ไม่มีความอ่อนไหวก็คือการมีสามัญทัศน์ที่เป็นอคติหรือไม่เป็นกลาง (Prejudicial Stereotype) เมื่อมีสามัญทัศน์ที่มีอคติก็ย่อมทำให้เกิดความอยุติธรรมต่อคำบอกเล่า ดังนั้น พริกเกอร์จึงสรุปว่า ต้องมีการฝึกฝนให้เป็นผู้ฟังที่มีความอ่อนไหวต่อ

<sup>2</sup> ผู้วิจัยเข้าใจว่าเรื่องความอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่านั้นก็เป็นเรื่องเดียวกับการรู้เท่าทันตัวเอง (Self-Awareness) กล่าวคือก่อนที่เราจะอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่าได้นั้น เราจำเป็นต้องมีสติและการมีสติคือการรู้เท่าทันตนเอง โดยไม่ปล่อยให้เกิดการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นโดยไม่หยุดพิจารณาว่าตนเองกำลังมีอคติหรือไม่

การรับคำบอกเล่าจนเป็นนิสัยที่สามารถกระทำได้อย่างเป็นอัตโนมัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมต่อคำบอกเล่า

พริกเกอร์ยังกล่าวถึงคุณธรรมที่ใช้สำหรับลอคคิตที่มีต่อสามัญทัศน์อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่น เป็นการยกระดับความสำคัญของประเด็นเรื่องความยุติธรรมจากระดับที่เรียกร้องคุณธรรมในการอ่อนไหวต่อการรับคำบอกเล่าของผู้อื่น มาสู่ระดับที่เรียกร้องให้มีคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่น กล่าวคือ เราอาศัยความอ่อนไหวในการรับคำบอกเล่าเพื่อทำให้รู้ตัวว่ากำลังมีอคติอยู่หรือไม่ แต่เราต้องอาศัยคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นเพื่อมาใช้ในการกำจัดอคติ (Fricker, 2007: 86) พริกเกอร์ได้ยกตัวอย่างเรื่อง The Talented Mr Ripley ของแอนโทนี มินเกลล่า ที่ตัวละครในเรื่องดังกล่าวถูกทำให้เจียบอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งความยุติธรรมนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเราต้องใช้คุณธรรมในเรื่องใดมาแก้เรื่องนี้ เหตุการณ์ในเรื่องมีอยู่ดังนี้ (Fricker, 2007: 86) “เฮอร์เบิร์ต กรีนลีย์ ซึ่งเป็นชาวอเมริกันผู้ร่ำรวยได้เดินทางไปต่างเมืองพร้อมกับนักสืบเพื่อมาตรวจสอบเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับลูกชายของเขาที่ชื่อว่า ดิกกี้ ผู้ซึ่งหมั้นหมายกับแฟนสาวชื่อ มาร์จ เซอร์วูด โดยระยะหลังก่อนที่ดิกกี้จะหายสาบสูญไปนั้น เขาได้เดินทางและใช้เวลาส่วนใหญ่ร่วมกับเพื่อนของเขาอีกคนที่ชื่อว่า ทอม ริปลี่ ทางเซอร์วูดสงสัยว่า ริปลี่น่าจะเป็นตัวการของการหายตัวไป เพราะเซอร์วูดรู้จักนิสัยดิกกี้มากจนคิดว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเป็นการฆ่าตัวตายตามที่คนอื่นพยายามอธิบายการหายตัวไปของเขา อย่างไรก็ตาม ริปลี่ก็ได้สร้างคำอธิบายดังกล่าวจนบรรดาตระกูลกรีนลีย์เชื่อเช่นนั้นจริง ๆ จึงเหลือแต่เพียงเซอร์วูดคนเดียวที่สงสัยว่าดิกกี้ถูกฆาตกรรมและฆาตกรก็คือริปลี่ ซึ่งเป็นความสงสัยที่ถูกต้องสิ่งที่ริปลี่ทำคือการปิดปากเซอร์วูดโดยการอ้างว่า การที่เซอร์วูดเป็นคู่หมั้นกับดิกกี้ก็อาจทำให้ยากแก่การยอมรับว่าดิกกี้ฆ่าตัวตาย นอกจากนี้ ริปลี่ยังก็ดักกันเซอร์วูดออกจากวงสนทนาด้วยการบอกว่าการที่เซอร์วูดไม่รับรู้เรื่องนี้จะเป็ผลดีต่อจิตใจมากกว่า เขาสร้างลักษณะของเซอร์วูดให้กลายเป็นคนใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล อีกทั้งทฤษฎีสำคัญที่บ่อนทำลายความน่าเชื่อถือของเซอร์วูดที่ริปลี่วางขึ้นมาในใจของตระกูลกรีนลีย์คือ สิ่งที่ผู้ชายพูดกับคู่หมั้นของตนย่อมแตกต่างจากสิ่งที่พูดกับคนอื่น เพราะทำให้เซอร์วูดซึ่งเป็นผู้ที่รู้ความเป็นไปของดิกกี้มากที่สุด กลับกลายเป็นคนที่ไม่รู้อะไรเลย

นอกจากนี้การที่กรีนลีย์มองไม่เห็นว่เซอร์วูดเป็นแหล่งความรู้ของเรื่องดิกกี้มากที่สุด ทำให้เขาเพิกเฉยต่อหลักฐานชิ้นสำคัญ ซึ่งก็คือแหวนที่ดิกกี้สาบานว่าจะไม่มีวันถอด แต่ในเหตุการณ์นั้นแหวนกลับไปอยู่ที่บ้านของริปลี่ การที่ริปลี่สร้างให้เซอร์วูดกลายเป็นคนไม่มีเหตุผล ไม่ว่าเซอร์วูดจะอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไรก็จะถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีความหมายเพราะเป็นคนที่ไม่มีความหมาย ใน

ตอนท้ายเมื่อเซอร์วูดถูกส่งกลับบ้าน เธอได้ฟังเข้าหาริบสี่พร้อมกับกล่าวว่าเขาคือฆาตกร สิ่งที่ริบลีย์ทำคือแสดงสีหน้าเป็นการบอกว่า ทำอย่างไรได้ ก็เธอใช้แต่อารมณ์ ไม่มีความจริงอยู่ในนั้น”

ฟริกเกอร์เห็นว่าตัวอย่างจากเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงสามัญทัศน์ความเป็นผู้หญิงของเซอร์วูดที่ถูกสร้างขึ้นมาและทำให้ถูกกระทำราวกับเป็นคนที่ไม่รู้ซึ่งความน่าเชื่อถือ และการที่เธอเป็นคนที่ไม่น่าเชื่อถือจึงเป็นการชอบธรรมที่จะตัดสินคำบอกเล่าของเธอว่าเชื่อถือไม่ได้ เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องของความยุติธรรมของคำบอกเล่าที่มีเซอร์วูดในฐานะผู้พูดเป็นผู้ถูกกระทำ หากมาพิจารณาอีกฝั่งหนึ่งคือผู้ฟังหรือกรีนลีฟ เราจะเห็นได้ว่าผู้ฟังได้มีการตัดสินความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่าโดยใช้สามัญทัศน์ที่มีอคติต่อตัวผู้พูด การไม่กำจัดอคติในสามัญทัศน์นี้เองที่เป็นสิ่งที่ทำให้การตัดสินใจบิดเบี้ยว องค์กรที่ตีการตัดสินของกรีนลีฟถือว่าการตัดสินที่ไม่ควรถูกดำเนิน เพราะเป็นไปโดยธรรมชาติของคนที่ไม่ได้รับการฝึกมา ในขณะที่การตัดสินของคณะลูกขุนที่มีประสบการณ์ในการตัดสินกลับกลายเป็นผู้ใช้อคติเข้ามาบดบังการตัดสินความน่าเชื่อถือ (Fricker, 2007: 90)

ดังนั้นฟริกเกอร์จึงเสนอว่าการจะกำจัดความยุติธรรมต่อคำบอกเล่าที่เกิดจากสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) ได้นั้น จำเป็นที่ผู้ฟังจะต้องมีความรู้ตัวก่อนว่าตนเองมีอคติจึงจะสามารถแก้ไขอคติได้ ซึ่งหมายความว่าผู้ฟังจะต้องมีคุณธรรมที่เรียกว่าคุณธรรมในการไร้ซึ่งอคติ (Anti-prejudicial virtue) โดยที่คุณธรรมนี้มีลักษณะที่เป็นการสะท้อนสองด้าน (Reflexive) กล่าวคือทั้งผู้พูดและผู้ฟังล้วนแล้วแต่ต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองและคู่ตรงข้าม คุณธรรมเรื่องนี้เรียกร้องให้ผู้ฟังให้การตัดสินด้วยใจที่เป็นกลาง และเรียกร้องให้ผู้พูดตระหนักถึงเรื่องความยุติธรรม (Fricker, 2007: 91)

การจะมีคุณธรรมในการไร้อคติได้ ต้องอาศัยคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในการรับคำบอกเล่าของผู้อื่น (Testimonial Justice) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในคุณธรรมด้านสติปัญญาที่เรียกร้องให้มีการใช้เหตุผลในการคิดให้เป็นกลาง

อย่างไรก็ดี การตัดสินความน่าเชื่อถือมีเงื่อนไขอยู่ว่าต้องเป็นการเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ ดังนั้นหากใช้เหตุผลในการตัดสินความน่าเชื่อถือ จะเกิดขึ้นอย่างเป็นอัตโนมัติได้อย่างไร ฟริกเกอร์อธิบายว่าสามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นอัตโนมัติได้สองวิธี ได้แก่ (Fricker, 2007: 96)

- 1) วิธีการทำความเข้าใจจนเกิดความคุ้นเคย กล่าวคือ เมื่อมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้พูดและผู้ฟังจนเกิดเป็นความรู้จักและคุ้นเคย ความคุ้นเคยนี้จะทำให้อคติสลายไป โดยที่คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในการรับคำบอกเล่าของ



ผู้อื่นนั้นเรียกร้องว่านอกเหนือไปจากการสลายไปของอคติอย่างรวดเร็วแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นยังต้องมีความน่าเชื่อถือได้ด้วย

- 2) วิธีเรียกร้องให้ผู้ฟังมีคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้ฟังอย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งผู้ฟังที่มีคุณธรรมดังกล่าวก็จะสามารถฟังคำบอกเล่าและปรับอคติให้เป็นกลางได้อย่างอัตโนมัติ อย่างไรก็ตามการที่จะมีคุณธรรมนี้ได้ย่อมต้องผ่านการฝึกฝนมานานจนเกิดเป็นนิสัย ซึ่งทำให้วิธีนี้ถือเป็นวิธีแบบอุดมคติผู้วิจัยเห็นว่าข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่จะทำให้เรามีซึ่งคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้ฟังคนอื่นจะทำให้คุณธรรมนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะนอกจากการแก้ไขความเชื่อของตัวเองแล้ว ผู้ฟังยังต้องเผชิญกับบริบทประวัติศาสตร์สังคมที่หล่อหลอมสามัญทัศน์อันมีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) มาเป็นเวลานาน ซึ่งอคติบางอย่างก็ไม่ได้ปรากฏเป็นภาพชัดในบางช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ลักษณะของคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้ฟังกลายเป็นคุณธรรมที่มีลักษณะไม่อ้างอิงกับประวัติศาสตร์ และความไม่อ้างอิงกับประวัติศาสตร์ก็คือลักษณะที่ทำให้คุณธรรมนี้อยู่เหนือมิติเวลาและสามารถใช้ได้กับสังคมในทุกบริบท

พริกเกอร์อธิบายว่า ความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นมีต้นกำเนิดมาจากคุณธรรมเรื่องความจริง กล่าวคือมนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการรับรู้ความจริงเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน<sup>3</sup> ซึ่งจากความต้องการความจริงนี้ส่งผลให้คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นนี้มีลักษณะเป็นลูกผสมระหว่างความเป็นคุณธรรมในเชิงปัญญาและการเป็น

<sup>3</sup> พริกเกอร์อ้างถึงเรื่อง Truth and Truthfulness ของ

เบอร์นาร์ด วิลเลียม ที่กล่าวถึงสภาวะธรรมชาติ (State of Nature) เพื่ออธิบายแนวคิดเรื่องความจริง โดยอธิบายว่าการมีชีวิตที่มีจุดหมายเพื่อเข้าถึงความจริง ธรรมชาติของมนุษย์ได้วางรูปแบบการพัฒนาให้เราต้องเข้าสู่ความจริงได้แก่ (Fricker, 2007: 109)

- มนุษย์จำเป็นจะต้องมีความจริงเพียงพอที่จะดำเนินชีวิต เช่นความสามารถในการแยกแยะได้ว่าอาหารอะไรมีพิษ
- และเมื่อมนุษย์มีความต้องการความจริงในข้อแรก จึงจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันกับคนอื่น เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้

ดังนั้น เมื่อมนุษย์ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน จึงจำเป็นต้องมีการสร้างความเชื่อใจกับคนอื่น เพื่อให้คนในกลุ่มสังคมนั้นสามารถไว้วางใจกันได้ว่าจะข้อมูลที่แลกเปลี่ยนนั้นไม่ใช่ข้อมูลที่หลอกลวง

คุณธรรมในเชิงจริยธรรม โดยเรียกว่าเป็นคุณธรรมในเชิงปัญญาเพราะคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมนี้ เรียกร้องให้มีการตรวจสอบความเชื่อ ซึ่งต้องใช้สติปัญญาในการใช้เหตุผลตรวจสอบความเชื่อ และ เรียกว่าเป็นคุณธรรมในเชิงจริยธรรมก็เพราะคุณธรรมนี้นำมาซึ่งความยุติธรรม และความยุติธรรมนี้เป็นสิ่งที่ปลดปล่อยคนจากความอยุติธรรมที่ได้รับจากการถูกตัดสินด้วยอคติ (Fricker, 2007: 120)

ส่วนในกรณีของหนทางแก้ไขความอยุติธรรมในการตีความนั้น ฟริกเกอร์มองว่าคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมต่อการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาความอยุติธรรมในการตีความ เพราะคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมต่อการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นจะสามารถแก้ไขได้ในระดับบุคคล แต่การแก้ไขการตีความของสังคมต้องอาศัยการแก้อคติที่มีต่อกลุ่มคนชายขอบ

อย่างไรก็ดี คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตีความนี้มีความคล้ายคลึงกับคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นตรงที่มีลักษณะในการอาศัยการแก้ไขอคติ อย่างไรก็ตาม ในการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่น บางครั้งเราไม่จำเป็นต้องแก้ไขอคติ แต่ในความยุติธรรมในการตีความนั้น เราจำเป็นต้องแก้ไขอคติทุกครั้ง ผู้ฟังจะต้องมีความอ่อนไหวต่อการพยายามทำความเข้าใจตีความในสิ่งที่เกิดขึ้นมากกว่าที่จะปล่อยให้ตามความเข้าใจในสังคมที่เคยเป็นมา ซึ่งความอ่อนไหวในการรับฟังนั้นไม่เพียงแต่ต้องอ่อนไหวต่อสิ่งที่ผู้พูดพูด แต่ต้องอ่อนไหวต่อสิ่งที่ผู้พูดไม่ได้พูดด้วย เพราะสิ่งที่ไม่ได้พูดอาจจะเป็นสิ่งที่มีปัญหาเรื่องความยุติธรรมในการตีความ

คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตีความมีจุดประสงค์อยู่ที่ผู้ฟังมีความพยายามในการตัดสินข้อเท็จจริงของผู้พูดแม้ว่าผู้พูดจะถูกอคติของสังคมและการตีความที่บิดเบี้ยวของสังคมจำกัดอยู่ คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตีความจึงเป็นคุณธรรมที่มีลักษณะเป็นลูกผสมเช่นเดียวกับคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่น ตรงที่มีลักษณะเป็นคุณธรรมเชิงปัญญา เพราะเป็นความพยายามเข้าหาความจริง และมีลักษณะเป็นคุณธรรมเชิงจริยธรรมเพราะเป็นความพยายามสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้น

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับประเด็นของฟริกเกอร์ทั้งในเรื่องที่มาของความยุติธรรมว่า ความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นแท้จริงแล้วก็มีที่มาอันเป็นภาพใหญ่กว่า ซึ่งก็คือความยุติธรรมในการตีความอันเป็นความยุติธรรมในระดับโครงสร้างสังคม อย่างไรก็ตาม วิธีในการแก้ไขอคติโดยใช้ความอ่อนไหวในการรับฟังและใช้คุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าก็ต้องอาศัยวิธีการฝึกฝนจนเป็นนิสัยเช่นเดียวกับการฝึกในเรื่องเชิงจริยธรรม เพียงแต่การฝึกให้มีคุณธรรมความยุติธรรมนั้นเรียกร้องให้มีกระบวนการคิดมากกว่าการฝึกเชิงจริยธรรม

ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะอภิปรายข้อวิพากษ์สำคัญต่อแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ โดยเป็นไปเพื่อที่จะนำมาให้วิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในบทสุดท้าย



### บทที่ 3

#### ข้อวิพากษ์สำคัญต่อแนวคิดเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์

ในบทที่ 3 นี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออภิปรายข้อโต้แย้งสำคัญที่มีต่อแนวคิดความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์เกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยผู้วิจัยเห็นว่าข้อโต้แย้งที่กล่าวถึงในบทนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาและมองเห็นแนวทางแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยนำไปสู่ข้อเสนอของผู้วิจัยในบทสุดท้ายที่พัฒนาจากแนวคิดของฟริกเกอร์และโบบแมนด้วย โดยผู้วิจัยจะแบ่งข้อโต้แย้งออกเป็นสองประเด็น ได้แก่

(1) ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการตีความ โดยนำข้อโต้แย้งของลอรา บีบี (Laura Beeby) ที่เธอวิพากษ์ว่าสาเหตุของความยุติธรรมในการตีความนั้นไม่ได้เป็นเรื่องเชิงญาณวิทยา แต่เป็นเรื่องของสภาพสังคม ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดของฮาสแลนเจอร์ (Haslanger) มาอภิปรายประกอบเพื่อช่วยสนับสนุนและปกป้องแนวคิดของฟริกเกอร์ เนื่องจากแนวคิดของฮาสแลนเจอร์แสดงให้เห็นว่าสภาพสังคมดังกล่าวก็เกิดจากการกีดกันคนในฐานะผู้รู้และทำให้คนกลายเป็นวัตถุ ซึ่งสิ่งนี้ก็คือความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่ถูกกระทำซ้ำจนกลายเป็นสภาพสังคม

(2) ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นของเจมส์ โบบแมน (James Bohman) ที่วิพากษ์ว่าความยุติธรรมดังกล่าวมาจากการกดทับทางสังคมอันเป็นผลมาจากการครอบงำ และนำเสนอทางแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยใช้แนวคิดทางการเมืองแบบรีพับลิกัน<sup>4</sup> ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะอ้างถึงแนวคิดของไซมอน เม (Simon May) ซึ่งสามารถเป็นแนวทางโต้แย้งข้อเสนอของโบบแมนโดยอาศัยการยกตัวอย่างแย้งว่าความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำนั้นมีอยู่ และอ้างถึงแนวคิดของฟริกเกอร์เพื่อโต้แย้งโบบแมนในประเด็นเรื่องเสรีภาพทางการเมืองแบบรีพับลิกันที่โบบแมนเสนอนั้นจะเป็นไปไม่ได้หากปราศจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ซึ่งความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อตัวบุคคลนำคุณธรรมเชิงญาณวิทยามาปฏิบัติ กล่าวคือมี

<sup>4</sup> ความคิดเชิงรีพับลิกันคือข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางการปกครองหนึ่งที่จะนำไปสู่รัฐที่ดี โดยเชื่อว่าเสรีภาพทางการเมืองคือการเป็นอิสระจากการถูกรับครอบงำใด ๆ

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <https://plato.stanford.edu/entries/republicanism>)

ความอ่อนไหวในการรับฟังความคําบอกเล่าของผู้อื่นโดยไม่ใช่อคติมาตัดสิน เมื่อนั้นจึงจะกล่าวได้ว่า เกิดความยุติธรรมต่อตัวผู้พูดในเชิงญาณวิทยา

จึงอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์สำคัญของบทที่ 3 คือการอภิปรายข้อโต้แย้งต่อแนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ โดยเป็นไปเพื่อเป็นพื้นฐานในการนำเสนอข้อเสนอเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวของผู้วิจัยในบทต่อไป ซึ่งลำดับขั้นตอนการนำเสนอในบทนี้เป็นดังนี้

1. อภิปรายข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการตีความของปีบี โดยในส่วนนี้จะโต้แย้งการอ้างเหตุผลของปีบีโดยอ้างอิงแนวความคิดของฮาสแลนเจอร์ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางสังคมของปีบีและความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ได้ และจะอภิปรายถึงข้อโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นจากข้อเสนอของผู้วิจัย
2. อภิปรายข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นของโบแมน ในส่วนนี้จะอภิปรายการโต้แย้งระหว่างเมและโบแมนในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอคติและความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเพื่อทำให้ข้อโต้แย้งข้อโบแมนมีความชัดเจนขึ้นและเพื่อช่วยให้เห็นแนวทางการโต้แย้งโบแมน โดยผู้วิจัยจะอภิปรายโต้แย้งการอ้างเหตุผลของโบแมนโดยอ้างอิงแนวความคิดของพริกเกอร์ที่ว่าเสรีภาพทางการเมืองและพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำแบบบริพัลลิกันที่โบแมนเสนอนั้นไม่สามารถเป็นไปได้หากปราศจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาก่อน และจะนำเสนอตัวอย่างเพิ่มเติมพร้อมกับนำเสนอข้อเสนอของผู้วิจัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว
3. บทสรุป

### 3.1 ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการตีความของปีบีและคำอธิบายของฮาสแลนเจอร์

#### 3.1.1 ข้อโต้แย้งของปีบีในการวิพากษ์ว่าความยุติธรรมในการตีความไม่ได้เป็นเรื่องเชิงญาณวิทยา

ปีบีนำเสนอในบทความ “A Critique of Hermeneutical Injustice” (2011) ว่าสภาพสังคม (social condition) คือสิ่งที่ทำให้เกิดความยุติธรรมในการตีความ รวมถึงอธิบายว่าความยุติธรรมในการตีความนั้นไม่ควรถูกอธิบายว่าเป็นปัญหาเชิงญาณวิทยาอย่างที่พริกเกอร์เข้าใจ

บีบีได้ใช้ตัวอย่างเดียวกันกับฟริกเกอร์ในการอธิบายประเด็นดังกล่าว ได้แก่ตัวอย่างเรื่องคาร์ มิต้า กล่าวคือคาร์มิต้าเป็นผู้หญิงที่ถูกคุกคามทางเพศในที่ทำงานจากหัวหน้าที่เป็นผู้ชาย เมื่อเธอ ลาออกเพราะไม่ต้องการทนกับการคุกคามทางเพศดังกล่าว เธอจึงไปหาประกันสังคมเพื่อใช้สิทธิของผู้ ไม่มีงานทำ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือเธอถูกปฏิเสธไม่ให้ได้รับสิทธิดังกล่าวเพียงเพราะเธอไม่สามารถอธิบาย ถึงเหตุการณ์การคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นว่าเป็นสาเหตุของการลาออกจากงาน ช่วงเวลาที่คาร์มิต้า พยายามหาคำอธิบายถึงประสบการณ์ดังกล่าวให้กับประกันสังคมฟัง คือช่วงเวลาที่เธอตกเป็นเหยื่อ ของความอยุติธรรมในการตีความ เพราะในช่วงเวลานั้นบริบทของสังคมยังไม่มีความคิดเรื่องการ คุกคามทางเพศ สิ่งที่เราประสบจึงกลายเป็นเพียงเรื่องของผู้หญิงที่ไม่สามารถสนุกไปกับบุคลิกของ ผู้ชาย (Beeby, 2011)

บีบีได้วิเคราะห์เงื่อนไขของการเกิดความอยุติธรรมในการตีความของตัวอย่างดังกล่าวว่า จะต้องเกิดจากเงื่อนไข 2 ประการ ได้แก่ (ก) สถานการณ์ดังกล่าวต้องอยู่ในสถานการณ์ของคนชาย ขอบ (ข) ความอยุติธรรมในการตีความจะไม่ถือว่าเป็นการเกิดขึ้นจนกว่าตัวของเหยื่อของความอยุติธรรม จะต้องอธิบายประสบการณ์ของตัวเองให้คนอื่นฟัง แล้วไม่สามารถอธิบายได้ (Beeby, 2011: 481) จากการสร้างเงื่อนไขสองประการดังกล่าว ทำให้บีบีสรุปว่า ผู้ชายหรือหัวหน้าในตัวอย่างดังกล่าวที่ทา การคุกคามทางเพศก็อยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับผู้ถูกคุกคามทางเพศ เพราะถ้าผู้ชายคนดังกล่าว จะต้องอธิบายประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ให้กับผู้อื่นฟัง เขาก็จะอธิบายไม่ได้ และตกอยู่ในสถานภาพ ความเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความเช่นเดียวกับคาร์มิต้า ดังนั้นบีบีจึงแสดงความเห็น ค้านกับการที่ฟริกเกอร์มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้คือความอยุติธรรมในการตีความ เพราะทั้งสองคนอันได้แก่ ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำล้วนแล้วแต่ตกเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความอย่างเท่าเทียมกัน ในเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีข้อจำกัดในบริบทที่เท่ากัน จะเรียกว่าเป็นความอยุติธรรมทางญาณวิทยาได้ อย่างไร (Beeby, 2011: 482)

บีบีนำเสนอว่า สิ่งที่สามารถนำมาอธิบายประเด็นนี้ได้ดีกว่าคำอธิบายเชิงญาณวิทยา คือเรื่อง ของสภาพสังคม ในตัวอย่างนี้ จะพบว่าสภาพสังคมที่เป็นอยู่คือการกีดกันทางเพศ และเรื่องของญาณ วิทยาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ กับประเด็นนี้แต่อย่างใด ดังที่บีบีกล่าวว่า

“ต้นกำเนิดของความอยุติธรรมและการไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของความอยุติธรรมในการตีความของพริกเกอร์นั้นวางอยู่บนสภาพสังคมซึ่งก็คือเงื่อนไขเรื่อง การกีดกันทางเพศและไม่ได้วางอยู่บนเรื่องเชิงญาณวิทยาใด ๆ ” (Beeby, 2011: 482)

นอกจากนี้ บีบี ยังพยายามอธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งที่เกิดขึ้นหากมองในเชิงจริยธรรม ผู้ชายซึ่งเป็นฝ่ายกระทำก็ถูกตราหน้าว่าเป็นคนชั่วทั้งที่ไม่ได้ตั้งใจ แต่ทำไปเพียงเพราะ “ความไม่รู้” ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นผู้ชายจึงตกเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความเช่นเดียวกัน และหากคาร์มีต้าสามารถเรียกร้องและอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายชายในประเด็นที่ทำให้เกิดความรู้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำเป็นสิ่งที่ผิดและไม่ควรทำ

บีบี เสนอว่า แทนที่จะใช้ญาณวิทยาอธิบายเรื่องความอยุติธรรมในการตีความ ควรจะใช้เรื่องสภาพสังคมมาอธิบาย และให้เน้นประเด็นที่ปัจเจกบุคคลไม่สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นจะดีกว่า เพราะการอธิบายโดยใช้ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาไม่สามารถนำมาใช้กับแต่ละปัจเจกบุคคลได้อย่างสมภาค กล่าวคือ

ผู้ถูกกระทำ เป็นเหยื่อของการกีดกันทางเพศ เป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความ

ผู้กระทำ ไม่ได้เป็นเหยื่อของการกีดกันทางเพศ เป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความ

(Beeby, 2011: 484)

จากข้อวิพากษ์ของบีบี ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าความหมายของมโนทัศน์ “เหยื่อ” สำหรับบีบี และพริกเกอร์มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีของพริกเกอร์ เหยื่อคือผู้เสียประโยชน์จากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา หรือหมายความว่า ผู้ที่เสียประโยชน์จากการไม่รู้ หรือไม่มีความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ คือเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความ ส่วนในกรณีของบีบี เหยื่อคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาไม่ว่าจะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ เหยื่อคือผู้ที่ได้รับผลจากการไม่รู้ที่สิ่งที่เกิดขึ้นคือความอยุติธรรม ซึ่งทำให้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำล้วนเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความ ซึ่งหากตีความว่า เหยื่อคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ก็อาจกล่าวได้ว่าทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำเป็นเหยื่อของความไม่รู้หรือการขาดความเข้าใจเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยเห็นด้วยว่าการเป็นผู้กระทำก็เป็นผลกระทบที่

เกิดมาจากการ “ไม่รู้” ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ถูกต้อง ผู้วิจัยมีความเห็นเสริมว่าแม่ดูเหมือนผู้ถูกระทบจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์อย่างชัดเจน แต่เป็นไปได้ว่าหากมองในมุมมองของคนนอก หรือคนอื่น ๆ ที่มองย้อนกลับไปยังเหตุการณ์ดังกล่าว เรามักจะมีทัศนคติเชิงลบต่อ “ผู้กระทำ” ซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นถูกตัดสินว่าไม่ดีแม้ว่าตัวเขาเองจะไม่ได้เสียประโยชน์โดยตรงจากปรากฏการณ์นั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงอาจวัดไม่ได้แน่ชัดว่าผู้กระทำได้รับผลกระทบเชิงลบ (ที่น้อยกว่า) จริงหรือไม่ ซึ่งเท่ากับว่าทั้งผู้กระทำและผู้ถูกระทบสามารถได้รับผลเชิงลบจากปรากฏการณ์กีดกันทางเพศซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมในการตีความได้จริงอย่างที่บีบีเสนอ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ข้อสรุปของบีบีที่มองว่าสภาพสังคมที่หมายถึงการกีดกันทางเพศเป็นสิ่งที่อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าคำอธิบายเชิงญาณวิทยา โดยมองว่าเรื่องของญาณวิทยาไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรนั้นเป็นการสรุปที่ไม่มีน้ำหนักเพียงพอ แม้ผู้วิจัยจะยอมรับว่าปรากฏการณ์กีดกันทางเพศ (สภาพสังคม) เป็นสิ่งที่ทำให้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกระทบสามารถเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมทางการตีความจริงอย่างที่บีบีเสนอ แต่ผู้วิจัยก็ไม่เห็นว่าการยอมรับดังกล่าวจะทำให้สรุปตามมาได้ว่าญาณวิทยาไม่เกี่ยวข้อง โดยอันที่จริงแล้วคำอธิบายที่บอกว่าสภาพสังคมทำให้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกระทบ “ไม่รู้” ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นคือความอยุติธรรม ถือเป็นปัญหาที่เป็นข้อจำกัดทางญาณวิทยา จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าญาณวิทยาไม่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าข้อเสนอของบีบีไม่ได้ทำให้ปัญหาความอยุติธรรมทางการตีความไม่เกี่ยวข้องกับญาณวิทยา กระนั้นข้อเสนอของบีบีก็ช่วยให้เห็นว่าข้อเสนอของพริกเกอร์มีจุดอ่อนในส่วนที่มุ่งไปเพียงผู้เสียประโยชน์ในมุมมองของบุคคลผู้ถูกระทบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งความจริงแล้วผู้กระทำเองก็อาจได้รับผลกระทบทางลบจากปรากฏการณ์ดังกล่าวก็ได้ ซึ่งข้อเสนอนี้ยังทำให้เห็นว่าปัญหาความอยุติธรรมทางการตีความเป็นสิ่งสำคัญที่สมควรหาทางแก้ไขเนื่องจากว่าสามารถส่งผลกระทบได้มากกว่าที่พริกเกอร์เข้าใจ และอาจต้องการแนวทางแก้ไขที่มากกว่าที่พริกเกอร์ได้นำเสนอเอาไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในส่วนตัวสุดท้ายของบทที่ 3 และในบทต่อไป



### 3.1.2 แนวความคิดของฮาสแลนเจอร์ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขทางสังคมของปี๊บและความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์

ในบทความเรื่อง Objectivity, Epistemic Objectification, and Oppression (2012) ฮาสแลนเจอร์อธิบายว่าแนวความคิดเรื่องความเป็นภววิสัยมีผลต่อรูปแบบการปฏิบัติในสังคมอย่างไร โดยมีการกล่าวถึงภววิสัยสามแบบ ได้แก่ (Haslanger, 2012: 279)

- ความจริงเชิงภววิสัย (Objective Reality) เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่อยู่ข้างนอก เป็นอิสระจากการรับรู้ของเรา
- วาทกรรมเชิงภววิสัย (Objective Discourses) เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่เราสามารถแสดงข้อเท็จจริงได้
- ความรู้เชิงภววิสัย (Objective Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถถูกตัดสินจากตัวบุคคลที่มีเหตุผลได้

ฮาสแลนเจอร์กล่าวถึงลักษณะของภววิสัยสามแบบข้างต้น เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องการทำให้คนกลายเป็นวัตถุในแง่ของญาณวิทยา (Epistemic Objectification) โดยอธิบายถึงความจริงเชิงภววิสัยว่าลักษณะเกิดขึ้นอย่างไม่บังเอิญเพราะเป็นธรรมชาติของความจริงนั้น ๆ เช่น ไฮโดรเจนแตกต่างจากออกซิเจนด้วยเหตุผลทางองค์ประกอบธาตุ ซึ่งองค์ประกอบแต่ละตัวทำงานร่วมกันจนเกิดเป็นก๊าซแต่ละประเภทแตกต่างกัน สิ่งนี้ทำให้เกิดสมมุติฐานที่สำคัญว่า สิ่งที่เกิดเป็นประจำเช่นนี้ย่อมไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เป็นเพราะมีธรรมชาติของตัวเองอยู่ โดยที่การที่เราจะเรียนรู้ธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เราก็จะมองหาสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำโดยอยู่ภายใต้สภาวะ “ปกติ” ซึ่งคำว่า “ปกติ” นี้เองที่นำมาซึ่งความหมายเชิงสถิติและเชิง “ควร” จะเป็น ปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อเรานำความปกติไปใช้ในความหมาย “ควร” เช่น ธรรมชาติของผู้หญิงคือคนเรียบร้อย ผู้หญิงจึงควรอยู่แต่ในบ้าน (Haslanger, 2017)

การสร้าง “ธรรมชาติ” ดังกล่าวยังนำไปสู่การกำหนดลักษณะ “ความเป็นผู้ไม่รู้” ให้กับกลุ่มคนโดยมองจากลักษณะภายนอกเท่านั้น การทำให้คนกลายเป็นวัตถุในแง่นี้นั้นมักมาพร้อมกับรูปแบบที่ทำให้การลดสถานะจากคนเป็นวัตถุนี้กลายเป็นเรื่องปกติหรือกลายเป็นธรรมชาติของคนกลุ่มนั้น และสถานะดังกล่าวที่ต่ำกว่าคนอื่นนี้เองที่ทำให้เกิดเป็นกลุ่มคนชายขอบและการกดทับทางสังคม สิ่ง

ดังกล่าวที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุหลักของการรีดอนความน่าเชื่อถือของผู้พูดจนทำให้เกิดความอยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น ยิ่งไปกว่านั้นการทำให้คนกลายเป็นวัตถุยังสร้างสิ่งที่เลวร้ายกว่าความอยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น ได้แก่การกระทำซ้ำในเรื่องของการกีดกันให้กลายเป็นคนชายขอบด้วยการใช้การอ้างเหตุผลแบบ Status Quo หรือการเห็นชอบเพียงเพราะเป็นสถานการณ์ปัจจุบันเท่านั้น การสร้างกลุ่มคนชายขอบซ้ำ ๆ เช่นนี้ย่อมจะนำไปสู่การกดทับทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฮาสแลนเจอร์จึงสรุปว่าการทำให้คนกลายเป็นวัตถุในเชิงญาณวิทยาจึงเป็นสาเหตุหลักของการกระทำซ้ำของการสร้างและกีดกันคนชายขอบจนทำให้ความอยุติธรรมกลายเป็นเรื่องปกติ (Haslanger, 2012: 280)

นอกจากนี้ฮาสแลนเจอร์ยังอธิบายถึงความแตกต่างระหว่าง “ปกติ” “ธรรมชาติ” และ “ดี” ซึ่งสามสิ่งนี้มีความเกี่ยวเนื่องกัน โดยเมื่อกล่าวถึง “ปกติ” เราจะพบว่ามีการเรียกสิ่งต่าง ๆ ว่าปกติในสองความหมาย ได้แก่ (Haslanger, 2012: 281)

- (ก) ปกติในเชิงสถิติ เช่น โดยปกติแล้วฟุ้งงาจะสีแดง หรือโดยปกติแล้วเดือนพฤศจิกายนเป็นหน้าฝน
- (ข) ปกติในเชิง “ควร” จะเป็น เช่น โดยปกติแล้วมนุษย์จะเริ่มใช้ภาษาก่อนอายุ 2 ปี หรือโดยปกติแล้วเราจะไม่ละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

ส่วนประเด็นเรื่อง “ธรรมชาติ” นั้น ฮาสแลนเจอร์เห็นว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความปกติในเชิงสถิติและความปกติในเชิงควรจะเป็นเข้าด้วยกันในแง่ที่สิ่งต่าง ๆ จะแสดงสภาพธรรมชาติของตนเองในสถานการณ์ปกติ และสิ่งใด ๆ ที่เป็นธรรมชาติก็จะเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือถูกต้อง ซึ่งจุดนี้เองที่ทำให้สรุปต่อไปได้ว่าสิ่งผิดปกติคือสิ่งที่ผิดธรรมชาติ เช่นกรณีการตั้งครรภ์ โดยปกติการตั้งครรภ์ในสถานการณ์ปกติก็จะทำให้คนมีลูกที่เป็นปกติ แต่ก็มีกรณีการตั้งครรภ์ที่ลูกเกิดมาไม่เป็นปกติ การกล่าวถึงความผิดปกติจึงไม่ได้เป็นเพียงการอ้างถึงในเชิงสถิติว่าโอกาสผิดปกตินั้นน้อยเท่าใด แต่ยังมี ความหมายในเชิง “ควรจะเป็น” ด้วย ซึ่งทำให้ความผิดปกติกลายเป็นสิ่งที่ไม่ดีที่ควรแก้ไขหรือหลีกเลี่ยง (Haslanger, 2012: 281)

อย่างไรก็ดี ฮาสแลนเจอร์เห็นว่าประเด็นปัญหาคือเรื่องที่ปกติในเชิงสถิตินั้นไม่จำเป็นที่จะเป็นลักษณะธรรมชาติของเรื่องนั้น ๆ เพราะอาจจะเกิดจากการจัดการทางสังคมได้ ยกตัวอย่างกรณี

ผู้หญิงในบางสังคมบางสถานการณ์ที่ถูกปฏิเสธในการได้รับการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่แปลกเมื่อผู้หญิงถูกมองว่าไม่มีความสามารถเชิงสติปัญญาหรือไม่มีความสามารถในการใช้เหตุผล อย่างไรก็ตามก็ถึงลักษณะเหล่านี้ก็กลับถูกมองว่าเป็น “ธรรมชาติ” ของผู้หญิง แทนที่จะถูกมองว่าเป็นผลของการจัดการทางสังคม เมื่อมองว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิง การจำกัดการให้การศึกษาแก่ผู้หญิงจึงกลายเป็นเรื่องที่ชอบธรรม (Haslanger, 2012: 281)

นอกเหนือจากนี้ สิ่งที่เป็น “ธรรมชาติ” ก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่ง “ดี” หรือสิ่งที่ควรจะเป็น เพราะเรามีแนวโน้มที่จะพัฒนาสิ่งที่เป็นธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้นอยู่แล้ว เช่น การพัฒนาเรื่องการศึกษา เรื่องการรักษาโรค ล้วนแล้วแต่แสดงถึงแนวโน้มของมนุษย์ในการพัฒนาสิ่งที่เป็นธรรมชาติให้ดีขึ้น จึงสรุปได้ว่า สิ่งที่เป็น “ปกติ” ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” และสิ่งที่เป็น “ธรรมชาติ” ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นเรื่อง “ดี” ในขณะเดียวกัน สิ่งที่มีผิดปกติหรือผิดธรรมชาติก็ไม่ได้เป็นเรื่องแย่อเสมอไป (Haslanger, 2012: 281)

ฮาสเลนเจอร์เห็นว่าปัญหาของการทำให้เรื่องปกติกลายเป็นเรื่องธรรมชาติ เรื่องธรรมชาติกลายเป็นเรื่องดี และเรื่องผิดปกติกลายเป็นเรื่องแย่อ ก็ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องถูกต้องโดยการอ้างเหตุผลแบบอิงสถานการณ์ปัจจุบัน เช่นสมมุติว่าผู้หญิงมีความสามารถในการเลี้ยงดูเด็ก และสมมุติว่าบ่อยครั้งที่ผู้หญิงไม่มีความสุขเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันสูง เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ เราจึงมักสรุปว่าธรรมชาติของผู้หญิงคือความสามารถในการเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่มีธรรมชาติในการแข่งขัน และหากผู้หญิงคนใดที่ไม่เป็นไปตาม “ธรรมชาติ” ที่เรสรุปนี้ เราก็มองว่าผู้หญิงคนนั้นมีข้อบกพร่องที่ต้องได้รับการแก้ไข (Haslanger, 2012: 282)

เมื่อเรานำเรื่องสถิติมาอ้างอิงเพื่อสร้างความเป็นธรรมชาติ ฮาสเลนเจอร์เห็นว่าปัญหาเรื่องนี้ไม่ได้เป็นเพียงการกระทำชั่วคราวชั่วคราว หากแต่เรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมในสังคม กลายเป็นคติทางสังคม (Ideology) ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องเป็นผู้ดูแลผู้ชาย เรื่องนี้เป็นการกดทับทางสังคมที่ผิดทั้งการนำเอาสถิติมาเป็นธรรมชาติและผิดในแง่ศีลธรรมแบบคานท์ (การนำเอาผู้อื่นมาใช้ประโยชน์ในฐานะเครื่องมือ) เมื่อระบบของการกดทับนี้ฝังอยู่ในสังคม บทบาทของผู้หญิงที่ถูกสังคมกำหนดมาเช่นนี้ก็กลับกลายเป็นเรื่องปกติ เป็นธรรมชาติของผู้หญิง ที่เลวร้ายไปกว่านั้นคือผู้หญิงที่ถูกมองว่าผิดปกติเช่นคนที่ไม่ทำงานบริษัทหรือในวงการวิทยาศาสตร์ แม้จะทำได้ดีเพียงใด ก็จะไม่ถูกนับรวมเข้าไปด้วยเต็มที่ เพียงเพราะถูกคิดว่าธรรมชาติของความเป็นผู้หญิงสามารถที่จะทำให้เธอกลับสู่สภาพความเป็นผู้หญิงได้ทุกเมื่อ ยิ่งผู้หญิงต้องใช้ความพยายามในการทำงานเท่าใด ก็ยิ่ง

ตอกย้ำว่าการทำงานนั้นไม่ใช่ธรรมชาติของเธอ ตรงกันข้าม การเลี้ยงดูเด็กกลับเป็นสิ่งที่ผู้หญิงทำได้ อย่างง่ายดาย ดังนั้นจึงทำให้สังคมยิ่งสรุปว่าสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือสิ่งที่ถูกต้องแล้ว และนี่คือพลังของการอ้างเหตุผลแบบเห็นชอบเพียงเพราะเป็นสถานการณ์ปัจจุบันที่ทำให้เกิดการกระทำซ้ำของคติทางสังคมที่กำหนดบทบาทสามัญทัศน์ของคนจนเป็นการกดทับทางสังคม (Haslanger, 2012: 283)

ประเด็นเรื่องการทำให้คนเป็นวัตถุเน้นมุ่งเน้นไปที่ความล้มเหลวในการรับรู้ที่โครงสร้างที่ทำให้เกิดแบบแผนการปฏิบัติตนต่าง ๆ นำเราไปสู่การกำหนดแบบแผนที่มีต่อปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ ตัวอย่างของการกำหนดบทบาทผู้หญิงข้างต้น ยังมีตัวอย่างเรื่องของคนผิวสีชาวแอฟริกันที่ถูกจำกัดไม่ให้รับการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเท็กซัสเพราะถูกมองว่าเหมาะสมกับการศึกษาสายอาชีพมากกว่า (Haslanger, 2012: 284) ตัวอย่างนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาเรื่องศักยภาพเชิงญาณวิทยา ซึ่งหมายความว่าสถานะความเป็นผู้รู้ถูกจำกัดจากสมมุติฐานต่อบทบาทหน้าที่ของคน ๆ นั้น การศึกษาสำหรับคนผิวสีจึงไม่สำคัญเพราะสุดท้ายเขาก็จะทำงานแบบใช้แรงงานเท่านั้น ระบบความคิดเช่นนี้ก็จะเกิดซ้ำ ๆ จนทำให้คนผิวสีถูกกีดกันออกไปจากระบบการศึกษาและยากต่อการจะกลับเข้ามามีบทบาทในเรื่องอื่นนอกจากการใช้แรงงาน

ฮาสแลนเจอร์สรุปว่าการทำให้คนเป็นวัตถุจึงมีหลายรูปแบบที่สนับสนุนกันและกัน สังคมถูกกำหนดให้มีโครงสร้างแบบแผนสำหรับคนประเภทต่าง ๆ การอ้างเหตุผลสร้างความชอบธรรมให้กับบทบาทที่สังคมกำหนดให้ สิ่งเหล่านี้เราอาจเรียกได้ว่าเป็นการ “สร้างธรรมชาติ” หรือ “การทำให้คนเป็นวัตถุเชิงคติสังคม” ซึ่งการกำหนดบทบาทเช่นนี้ ทำให้เราเกิดความคาดหวังว่า คนในสามัญทัศน์แบบนี้ จะต้องทำเรื่องนี้ได้ ถ้าทำไม่ได้คือบกพร่อง ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญในการนำมาซึ่งความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา (Haslanger, 2012: 285)

ฮาสแลนเจอร์นำเสนอวิธีการในการแก้ไขปัญหานี้ว่าเรื่องแบบแผนหรือคติสังคมนั้นเป็นเรื่องที่ควรถูกมองว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เราต้องมองที่ตัวบุคคลมากกว่าใช้การเหมารวม และต้องเลิกความลำเอียงในการตัดสินโดยดูจากสถานการณ์ปัจจุบันว่าเป็นสิ่งที่ติดอยู่แล้ว ประเด็นปัญหาของเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาไม่ได้เป็นแค่เรื่องของการรับฟังผู้อื่นมากขึ้นหรือการสร้างองค์ความรู้มากขึ้น แต่หากรวมไปถึงการรื้อโครงสร้างที่เราทำให้คนกลายเป็นเพียงวัตถุเพื่อสนองประโยชน์ของเราเท่านั้น (Haslanger, 2012: 288)

ผู้วิจัยมองว่าคำวิจารณ์ของฮาสแลนเจอร์นั้นช่วยสนับสนุนแนวความคิดของพริกเกอร์เกี่ยวกับคำอธิบายเรื่องสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) คติสังคมที่เป็นสิ่ง

ก่อให้เกิดความยุติธรรมต่อตัวบุคคล รวมไปถึงการกีดกันคนชายขอบซึ่งนำไปสู่การกดทับทางสังคมที่ทำให้เกิดความยุติธรรมในการตีความ พร้อมทั้งยังเน้นประเด็นเรื่องของการแก้ปัญหาด้วยการรื้อถอนโครงสร้างคติสังคมอันเริ่มมาจากการทำให้คนเป็นเพียงวัตถุในเชิงญาณวิทยา การอธิบายถึงที่มาของอคติว่าเกิดจากการนำเอาสถิติมาเป็นธรรมชาติและกีดกันสิ่งผิดปกติดอกไปนั้น เมื่อมีการกระทำซ้ำและยอมรับกันในวงกว้าง ก็จะทำให้เกิดเป็นสภาพสังคมในแบบที่บีบบังคับถึง เช่นในสังคมที่มีคนผิวขาวมากกว่าคนผิวดำ คนผิวขาวจึงกลายเป็น “ธรรมชาติ” และ “ปกติ” ในขณะที่คนผิวดำก็กลายเป็นคนที่ “ผิดปกติ” เมื่อสังคมสร้างความชอบธรรมให้กับความคิดเช่นนี้และกระทำซ้ำด้วยการกีดกันคนผิวดำ ก็จะกลายเป็นสภาพสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำทางสีผิว ดังนั้นฮาสแลนเจอร์จึงสามารถอธิบายถึงที่มาของอคติในความหมายของฟริกเกอร์ และสามารถตอบบีบีได้ว่าอคตินี้เองที่เป็นที่มาของสภาพสังคม ดังนั้นความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในการตีความซึ่งเกิดจากอคติที่ทำให้เกิดการกีดกันคนออกไปจากฐานะผู้รู้ จึงเป็นเรื่องเชิงญาณวิทยา ในขณะที่สภาพสังคมนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการการเกิดความยุติธรรมในการตีความ

อาจมีผู้โต้แย้งข้อเสนองานของผู้วิจัยดังนี้ เช่น สภาพสังคมไม่จำเป็นต้องเกิดจากการทำให้ธรรมดากลายเป็นธรรมชาติ แต่อาจเกิดจากการครอบงำผ่านโครงสร้างอำนาจ ยกตัวอย่างเช่น คนผิวขาวในสังคมหนึ่งมีจำนวนน้อยกว่าคนผิวสี แต่กลับสามารถมีอำนาจเหนือคนผิวสี ถ้าใช้วิธีคิดแบบฮาสแลนเจอร์ ก็จะต้องมองว่าในสังคมนั้น ๆ คนผิวสีมีปริมาณมากกว่าในเชิงสถิติ และคนผิวสีคือผู้ที่เป็ปกติซึ่งเป็นธรรมชาติ ในขณะที่คนผิวขาวจะต้องเป็นฝ่ายผิดปกติและถูกกีดกันออกไป แต่ตัวอย่างนี้คนผิวขาวกลับมีอำนาจเหนือกว่าคนผิวสี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สภาพสังคมที่มีการเหยียดคนผิวสีไม่ได้เกิดจากอคติต่อคนที่ผิดปกติในแบบคำอธิบายของฮาสแลนเจอร์

ผู้วิจัยมองว่ากรณีตัวอย่างนี้ควรวิเคราะห์ว่าสาเหตุอะไรที่ทำให้คนผิวขาวมีอำนาจเหนือกว่าคนผิวสีทั้ง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ของคนผิวสี กล่าวคืออาจมีเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางความเจริญมาเกี่ยวข้อง เช่น คนผิวขาวที่ร่ำรวยมาดินแดนของคนผิวสีนั้นอาจมาพร้อมกับอาวุธหรือสิ่งแปลกตาที่คนผิวสีไม่เคยเห็นมาก่อน สัญชาติญาณมนุษย์นั้นก็ย่อมระงับในสิ่งที่ตนไม่เคยเห็น จึงกลายเป็นการเกรงกลัวต่อคนผิวขาว สิ่งนี้หมายถึงการที่สิ่ง “ผิดปกติ” สามารถเกิดผลได้สองแบบ คืออคติที่ทำให้เกิดการกีดกันออกไป และอคติที่ทำให้เกิดการเกรงกลัว และไม่ว่าอคติในรูปแบบใดก็ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดสภาพสังคมขึ้น

### 3.2 ข้อโต้แย้งต่อประเด็นความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นของโบบแมนและข้อโต้แย้งจากเม

#### 3.2.1 ข้อโต้แย้งของโบบแมนถึงสาเหตุของความยุติธรรมในการรับฟังความเห็นของผู้อื่น

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงข้อโต้แย้งของโบบแมนที่มีต่อพริกเกอร์ในประเด็นเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น ซึ่งโบบแมนเห็นว่าอคติไม่ได้เป็นสาเหตุของความยุติธรรมดังกล่าว ดังนั้นวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้คุณธรรมเชิงญาณวิทยาให้เป็นคนมีความอ่อนไหวในการรับฟังผู้อื่นจึงไม่สามารถแก้ไขได้ เขาเสนอว่าสาเหตุของความยุติธรรมคือการครอบงำ ดังนั้นต้องสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำจึงจะสามารถกำจัดความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้

จากบทความเรื่อง “Domination, epistemic injustice and republican epistemology” (2012) โบบแมนได้แสดงให้เห็นว่าข้อเสนอที่มีลักษณะญาณวิทยาเชิงคุณธรรมของพริกเกอร์ซึ่งเรียกร้องให้มีความอ่อนไหวในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นนั้น ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ โบบแมนเห็นว่าความอ่อนไหวในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นในแบบพริกเกอร์นั้นสามารถแก้ไขความยุติธรรมได้ในเพียงระดับตัวบุคคล หากแต่ไม่สามารถแก้ไขความยุติธรรมในระดับระบบหรือโครงสร้างสังคมได้ เพราะอคติที่มีต่อบุคคล (Identity Prejudice) นั้นไม่เพียงพอต่อการอธิบายความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในแบบโครงสร้างสังคมได้ โดยอธิบายว่าความยุติธรรมแบบโครงสร้างสังคมนั้นเป็นเรื่องของการครอบงำ (Domination) ซึ่งเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม ข้อเสนอของพริกเกอร์ที่จะใช้ความอ่อนไหวในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นจึงสามารถแก้ไขได้เพียงทัศนคติของบุคคล

“ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นแท้จริงแล้วเป็นรูปแบบหนึ่งของการครอบงำที่ปฏิเสธผู้พูดทั้งในแบบปัจเจกบุคคลและแบบกลุ่มคนในฐานะผู้รู้ และด้วยสาเหตุนี้เราจึงไม่ควรคาดหวังว่าญาณวิทยาเชิงคุณธรรมจะเพียงพอต่อการนำมาแก้ไขการครอบงำอันทำให้เกิดความยุติธรรมเชิงโครงสร้างสังคมนี้” (Bohman, 2012a)

อีกทั้งหากการครอบงำเป็นเรื่องที่สามารถนำมาใช้อธิบายความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ ย่อมหมายความว่าคนที่ตกเป็นเหยื่อของความยุติธรรมนี้ก็ควรเป็นเหยื่อของความยุติธรรมในรูปแบบอื่นที่เกิดจากอำนาจและการกีดกัน (Power & Exclusion)

“มันไม่มีความยุติธรรมเชิงโครงสร้างใด ๆ ทั้งความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ความยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่น หรือความยุติธรรมในการตีความ ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การครอบงำ” (Bohman, 2012b)

โบบแมนใช้ทฤษฎีการเมืองแบบรีพับลิกันมาอธิบายเรื่องความยุติธรรมและการครอบงำ โดยให้นิยามของความยุติธรรมว่าเป็นการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมในเชิงจริยธรรมและการเมือง (Bohman, 2012: 175) ซึ่งหลักการนี้อ้างอิงมาจากอมาร์ตยา เซน (Amartya Sen) ที่ว่า ความยุติธรรมคือการหายไปของความยุติธรรม การที่เรื่องเชิงจริยธรรมและการเมืองเข้ามามีบทบาทในการแบ่งสรรทรัพยากรนั้น ทำให้เกิดการครอบงำ (Sen, 2009) และเมื่อใดก็ตามที่เกิดการครอบงำก็จะเกิดความยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่นในบ้านเมืองที่แม้จะเป็นประชาธิปไตย เมื่อมีรัฐบาลเสียงข้างมากได้รับเลือกมาบริหารบ้านเมือง รัฐบาลมีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณพัฒนาประเทศ หากรัฐบาลดังกล่าวจัดสรรงบประมาณเอนเอียงเข้าพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งก็เท่ากับเป็นการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม ถึงแม้ฝ่ายค้านที่เป็นเสียงข้างน้อยจะคัดค้านอย่างไร รัฐบาลที่ครอบงำการตัดสินใจอยู่ก็ยังคงกระทำความยุติธรรมต่อไป สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งสรรทรัพยากรที่ทำให้เกิดการครอบงำของฝ่ายเสียงข้างมากต่อความเห็นของเสียงข้างน้อย ดังนั้นการที่จะลดความยุติธรรมได้ก็ต้องกำจัดการครอบงำก่อน เมื่อโบบแมนได้วางความคิดหลักเรื่องความยุติธรรมแล้ว จึงได้นำเรื่องความยุติธรรมในรูปแบบนี้เข้ามาสู่ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยอ้างความยุติธรรมดังกล่าวแล้วอธิบายว่า การครอบงำคือต้นเหตุของการปฏิเสธผู้พูดในฐานะผู้รู้ (Bohman, 2012: 175)

จากนั้นโบบแมนจึงได้เสนอว่า ทางออกของพริกเกอร์ที่เรียกร้องให้คนมีความอ่อนไหวต่อคำบอกเล่าของผู้อื่นนั้นสามารถแก้ไขความยุติธรรมได้เพียงระดับตัวบุคคล (agent) กล่าวคือคนที่ผู้ฟังจะต้องรู้ตัวว่าตนเองกำลังมีอคติต่อผู้พูดและให้ความยุติธรรมต่อผู้พูด โบบแมนเห็นว่าทางออกดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขความยุติธรรมในระดับโครงสร้างสังคมได้ (Bohman, 2012: 180) โบบแมนจึงเสนอทางแก้คือให้ใช้แนวทางเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในแบบรีพับลิกันมากกว่าที่จะเรียกร้องให้คนมีคุณธรรมในการมีความอ่อนไหวต่อการมีอคติ เพราะความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเป็นรูปแบบของการครอบงำที่ปฏิเสธสถานะคนในฐานะที่เป็นผู้รู้ทั้งแบบปัจเจกชนและแบบโครงสร้าง

สังคม กล่าวอีกอย่างว่าญาณวิทยาเชิงคุณธรรมไม่สามารถแก้ไขความยุติธรรมในภาพใหญ่ได้ เพราะไม่ได้แก้เรื่องการครอบงำอันเป็นสาเหตุที่แท้จริงตามความคิดของโบแมน

นอกจากการครอบงำจะทำให้เกิดความยุติธรรมเชิงโครงสร้างสังคมแล้ว โบแมนยังอ้างต่อไปว่า ความยุติธรรมในการตีความของฟริกเกอร์นั้นก็เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากการครอบงำเช่นเดียวกัน เพราะคนที่ครอบงำได้ทำการกีดกันคนอื่นจากสถานะของผู้รู้ โดยใช้อำนาจ และอำนาจก็คือสิ่งที่ใช้ควบคุมการกระทำของผู้อื่น (Bohman, 2012: 180) ดังนั้นการที่ฟริกเกอร์อธิบายว่าคดีต่อบุคคลทำให้เกิดกลไกการให้ความน่าเชื่อถือมากเกินไปหรือน้อยเกินไป จึงเป็นเพียงการสร้างให้เกิดเจตนาขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎีว่าเกิดความยุติธรรมขึ้นโดยมีผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ แต่เจตนาที่ถูกสร้างขึ้นมานั้นไม่ได้อธิบายถึงเรื่องของอำนาจว่า เหตุใดผู้กระทำจึงสามารถกระทำได้ และทำไมผู้ถูกกระทำจึงต้องถูกกระทำ โบแมนจึงสรุปว่า สิ่งที่จะตอบคำถามนี้ได้ก็คืออำนาจที่มาจาก การครอบงำ (Bohman, 2012: 179)

ในประเด็นเรื่องการใช้อำนาจควบคุมการกระทำของผู้อื่นนั้น นอกจากจะเป็นการกระทำโดยตรงผ่านอำนาจในมือแล้ว การเพิกเฉยต่อผู้อื่นอย่างมีเจตนาก็นับเป็นการครอบงำประเภทหนึ่ง แนนซี ทัวน่า (Nancy Tuana) นักปรัชญาชาวอเมริกันได้ให้นิยามการตั้งใจเพิกเฉยต่อสถานะของผู้รู้ของผู้อื่นว่าเป็น Willful Ignorance กล่าวคือเป็นความพยายามในการเพิกเฉยต่อความเห็นของผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของตัวเอง (Tuana, 2017) เช่นกรณีที่คนผิวขาวเพิกเฉยต่อความเห็นของคนผิวสีอย่างเจตนา สิ่งนี้ก็เป็นกรีกีดกันคนอื่นจากสถานะผู้รู้ในทำนองเดียวกันกับการครอบงำในแบบของโบแมน และขณะเดียวกันก็สามารถอธิบายได้ว่าสิ่งนี้คือการทำให้เจียบในแบบของฟริกเกอร์ ไม่ว่าจะด้วยคำอธิบายแบบโบแมนหรือฟริกเกอร์ การกระทำซ้ำของเรื่องเหล่านี้ก็ส่งผลก่อให้เกิดการกดทับทางสังคม

เมื่อเราต้องการกำจัดการครอบงำ เราจึงต้องมาคิดว่าอะไรคือคู่ตรงข้ามของการครอบงำ โบแมนอธิบายว่า สิ่งที่ตรงข้ามกับการครอบงำก็คืออิสรภาพ เราจะไม่มีอิสรภาพก็ต่อเมื่อถูกจำกัดตัวเลือกและถูกกำหนดหน้าที่ และสิ่งที่เกิดขึ้นนี้คือการถูกครอบงำแนวทางของรีพับลิกันจึงเสนอให้ใช้รัฐธรรมนูญเพื่อสร้างความเท่าเทียมกัน เช่น คนจะถูกแทรกแซงได้ก็ต่อเมื่อเกิดความยุติธรรม จึงต้องใช้กฎหมายเข้ามาปรับให้เกิดความยุติธรรม เช่น ในศาล จะต้องเป็นพื้นที่ ๆ ปราศจากการครอบงำ เพื่อให้คนได้มีพื้นที่อิสระในการแสดงความคิดเห็นในฐานะผู้รู้ (Bohman, 2012: 184)



“วิธีการนี้ เราจะเห็นความสำคัญต่อสังคมของการปราศจากการครอบงำว่าเป็นสิ่งที่วางพื้นฐานความเท่าเทียมกันของแต่ละบุคคลเพื่อให้แต่ละคนสามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นโดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่น” (Bohman, 2012: 184)

โบแมนสรุปว่าการครอบงำคือพื้นฐานของการกีดกัน (exclusion) และการกีดกันทำให้เกิดความยุติธรรมแบบโครงสร้างสังคม ซึ่งเขาอ้างว่าทฤษฎีของฟริกเกอร์ไม่สามารถอธิบายความยุติธรรมแบบโครงสร้างสังคมได้ หากไม่สามารถหาตัวอย่างแย้งได้ว่า มีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำ (Bohman, 2012: 182)

ในส่วนของทางแก้อุบัติธรรมอันเกิดจากการครอบงำในทัศนะของโบแมนนั้น เขาใช้แนวทางของรีพับลิกันเช่นเดิม คือการเอากำหนดการปกครองมาทำให้เกิดพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำ (non-domination) และพื้นที่ดังกล่าวจะก่อให้เกิดอิสรภาพในแบบของรีพับลิกัน (Republican Freedom) ซึ่งเรียกร้องให้มีสิทธิและสถานภาพ (right & status) เนื่องจากมีพื้นฐานความเชื่อว่า เมื่อใดก็ตามที่คนตระหนักถึงสิทธิของตน ก็จะทำให้การตัดสินใจของตนเองนั้นอยู่ห่างไกลจากการถูกครอบงำ แต่ขณะเดียวกันคน ๆ นั้นก็ต้องอยู่ในพื้นที่ ๆ ปราศจากซึ่งการครอบงำ

“พื้นที่ ๆ ปราศจากการครอบงำจึงเป็นเครื่องมือให้เรามองเห็นว่าสถาบันจำเป็นต้องแปรรูปใหม่เพื่อให้การครอบงำและอคติสิ้นสุดลงในทำนองเดียวกับการทำงานของกฎหมายจิมโครว (Jim Crow) พื้นที่ ๆ ปราศจากการครอบงำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสถาบันเหล่านี้ลดการครอบงำลงด้วยการสนับสนุนรูปแบบของความเท่าเทียมในฐานะสถานะของพลเมือง คุณค่าดังกล่าวจะพบได้ในรัฐธรรมนูญที่จะทำลายความอคติอันเป็นต้นเหตุของการครอบงำอื่น ๆ อีกหลายแบบ ซึ่งการครอบงำอื่น ๆ นี้เป็นบ่อนทำลายสถานะอื่น ๆ ไม่เพียงแต่สถานะเชิงญาณวิทยาเท่านั้น ดังนั้นการถูกครอบงำในสถานะผู้รู้คือการถูกครอบงำที่สถาบันจำเป็นต้องเข้ามาเป็นเครื่องแก้ไขและปกป้องการละเมิดดังกล่าว” (Bohman, 2012: 186)

การที่จะสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำได้ ก็คือการใช้ปฏิสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง เมื่อเราสามารถแสดงความคิดเห็นในฐานะผู้รู้ มีการแลกเปลี่ยนความเห็นกันอย่างไม่ถูกครอบงำทางความคิด เมื่อนั้นจึงจะเกิดเป็นความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา (Bohman, 2012: 186)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในความคิดของโบแมนนั้น ต้นเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาคือการครอบงำ วิธีการแก้ไขปัญหาความยุติธรรมดังกล่าวจึงต้องกระทำโดยการกำจัดการครอบงำออกไป โดยนำเอาสถาบันทางการเมืองเข้ามามีส่วนช่วย เช่นการออกกฎหมายเพื่อแสดงถึงสิทธิของประชาชนเพื่อเอื้อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระโดยปราศจากการครอบงำ ทั้งนี้โบแมนมีความเห็นแย้งกับฟริกเกอร์ว่าอคตินั้นไม่เพียงพอในการอธิบายความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาและความอ่อนไหวในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นก็ไม่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงระบบ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอว่าแม้ข้อเสนอเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของโบแมนและฟริกเกอร์มีความขัดแย้งกัน แต่สามารถช่วยเติมเต็มซึ่งกันและกันได้ในประเด็นของการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยจะเริ่มจากการประเมินแนวคิดของโบแมนเรื่อง “การครอบงำเป็นเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา” และหนทางแก้การครอบงำดังกล่าว ต่อมาจะประเมินแนวทางการแก้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาของฟริกเกอร์ เพื่อนำเสนอในตอนท้ายว่าแนวทางของทั้งสองสามารถช่วยแก้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาด้วยกันทั้งคู่ และทำให้การแก้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยามีความสมบูรณ์และเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

โบแมนเสนอว่า การครอบงำคือสาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยอธิบายว่าการครอบงำเป็นการกำหนดหน้าที่และรีดรอนสิทธิพื้นฐานของบุคคลจนเกิดเป็นฝ่ายครอบงำ และฝ่ายถูกครอบงำ การจะทำให้การครอบงำหมดไปได้จึงจะต้องสร้างพื้นที่ที่ทุกคนมีอิสรภาพในการแสดงความคิดอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการอธิบายของโบแมนในประเด็นเรื่องการครอบงำเป็นสาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นขาดมุมมองบางอย่างที่อาจทำให้เข้าใจความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา กล่าวคือ การครอบงำอาจมิได้เป็นสาเหตุเพียงประการเดียวของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจริงอย่างที่โบแมนเสนอ แม้จะเป็นไปได้ที่สามารถเกิดการครอบงำในสังคมโดยที่คนไม่รู้ตัวว่ามีอคติ แต่ก็อาจเป็นไปได้ที่ “อคติส่วนบุคคล” หรือทำให้เกิดความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเกี่ยวกับคำบอกเล่าของผู้อื่นขึ้นโดยมิได้มาจากการครอบงำทางการเมืองหรือ

โครงสร้างสังคม ตัวอย่างเช่น ตัวละครชื่อฟัก ในนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา<sup>5</sup> ฟักเคยเป็นเณรที่เก่งและเป็นที่น่าเชื่อถือของชาวบ้าน วันหนึ่งฟักได้สึกจากการเป็นเณรเพราะต้องการจะมาดูแลพ่อที่แก่ชรา ซึ่งพ่อได้นำผู้หญิงสติไม่ดีชื่อสมทรงมาเลี้ยงดูเป็นภรรยา เมื่อพ่อของฟักเสียชีวิตไป ด้วยความที่ฟักเป็นคนดีจึงดูแลสมทรงต่อ แต่ชาวบ้านกลับเอาฟักไปนินทาว่าเป็นคนไม่ดีที่เอาแม่เลี้ยงมาเป็นภรรยาตน ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ได้เป็นความจริง แต่ฟักก็ถูกสังคมตัดสินไปแล้ว เมื่อคนจำนวนมากเกิดอคติในลักษณะดังกล่าว ก็อาจเกิดการกดทับทางสังคม ไม่ว่าฟักจะทำอะไรก็เป็นสิ่งผิดไปหมด เพราะสังคมได้ตัดสินไว้ล่วงหน้าว่าเขาพูดอะไรก็ไม่ถูกต้อง จึงจะเห็นได้ว่าความอยุติธรรมที่ฟักได้รับนั้นไม่ได้เกิดจากการครอบงำ แต่เกิดจากอคติเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ เรายังพบว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่เกิดขึ้นเพียงเพราะอคติอย่างเดียวโดยปราศจากการครอบงำ เช่น สัมมัญทศน์ต่อทหารในประเทศไทย ก่อนหน้านั้นในช่วงก่อนที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จะทำการปฏิวัติในปี 2557 นั้น สัมมัญทศน์ของทหารคือผู้ปกป้องประเทศและมีความตรงไปตรงมา แต่หลังจากการปฏิวัติและเมื่อพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ก็พบว่ามีข่าวในสังคมรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ภาพลักษณ์ของทหารมากมาย ทำให้สัมมัญทศน์ของทหารถูกแฝงไปด้วยอคติ เช่น ทหารชอบใช้กำลังแก้ปัญหาแทนที่จะใช้ปัญญา หรือทหารโกงกิน เป็นต้น ทำให้เมื่อประชาชนเห็นทหารก็พยายามจะหลีกเลี่ยง แม้จะไม่เคยได้รับประสบการณ์ตรงว่าทหารทำไม่ดีจริง ๆ แต่ก็ไม่ชอบทหารเพียงเพราะมองจากสัมมัญทศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ล่าสุดนี้เอง สิ่งที่เกิดขึ้นจากตัวอย่างนี้คือความอยุติธรรมจากสัมมัญทศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) โดยไม่ต้องอาศัยการครอบงำใด ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้การกล่าวว่าการครอบงำทำให้เกิดความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงอาจเป็นการสรุปที่เร็วมากเกินไปจนมองไม่เห็นความซับซ้อนของปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

ในขณะที่ทฤษฎีของฟริกเกอร์ในเรื่องสัมมัญทศน์นั้น สามารถอธิบายได้ว่าการเลือกตั้งนั้น ๆ อาจมีความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาแฝงอยู่ และหากคนเรามีความอ่อนไหวต่ออคติของตนเอง ก็จะสามารถใช้คุณธรรมนี้ในการทำใจให้เป็นกลาง และการเลือกตั้งก็จะอยู่บนฐานของการคำนึงถึงความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คุณธรรมเรื่องความอ่อนไหวต่ออคติของฟริกเกอร์นั้น แม้จะเป็นการเรียกร้องในระดับปัจเจกชน แต่ผลที่เกิดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อระดับโครงสร้างสังคมได้ ถ้า

<sup>5</sup> คำพิพากษา เป็นงานวรรณกรรมประเภทนวนิยาย ประพันธ์โดย ซาติ กอบจิตติ ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ. 2524 และรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (South East Asia Writers Award : S.E.A. Write) พ.ศ. 2525

ทุกคนพยายามที่จะมีคุณธรรมในข้อนี้ก็ทำให้ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมอันเกิดจากความอคติที่มีต่อสามัญชนลดน้อยลง และสิ่งนี้จะส่งผลในระดับโครงสร้างสังคม เมื่อคนตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของตนที่ไม่ใช่หน้าที่ที่ถูกผูกติดกับสามัญชนก็จะทำให้การครอบงำบรรเทาลงได้

แม้ว่าแนวคิดของโบแมนจะขาดมุมมองเกี่ยวกับอคติส่วนบุคคลที่อาจทำให้เกิดความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ แต่ผู้วิจัยก็เห็นว่าโบแมนตั้งคำถามที่น่าสนใจและอาจนำไปสู่การทำการเชื่อมโยงกันระหว่างข้อเสนอของฟริกเกอร์และโบแมน กล่าวคือ ผู้วิจัยยอมรับว่าการครอบงำมีส่วนทำให้เกิดความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจริงอย่างที่โบแมนเสนอ แต่ทั้งนี้ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาอาจมีสาเหตุมาจากอย่างอื่นที่ฟริกเกอร์กล่าวถึงด้วยดังที่ได้ยกตัวอย่างไปก่อนหน้านี้ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจึงไม่จำเป็นต้องยอมรับข้อเสนอของเขาที่ใช้การเมืองการปกครองมาสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำว่าจะเป็นเงื่อนไขเดียวที่ช่วยแก้ไขปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

การสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำในความหมายของโบแมน หมายถึงการสร้างอิสรภาพทางความคิดให้คนสามารถมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง โดยความคิดเห็นนั้น ๆ จะต้องไม่ถูกชักนำหรือครอบงำ เมื่อนั้นจึงจะเรียกได้ว่ามีความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ข้อเสนอนี้ก็เป็นการมองที่จะนำเอาสถาบันเข้ามาเป็นตัวแก้ปัญหา เช่น ออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างกว้างขวาง หรือแม้กระทั่งกำจัดการกฎหมายที่กีดกันการแสดงความคิดเห็น สถาบันจะต้องเป็นตัวขับเคลื่อนให้คนในสังคมสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างไม่ถูกครอบงำ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอนี้นับเป็นการจัดการจากบนลงล่าง (Top-Down Management) ในขณะที่ข้อเสนอของฟริกเกอร์นั้นเป็นการจัดการจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up) ที่เรียกร้องให้หน่วยย่อยของสังคมคือคนแต่ละคนให้มีความอ่อนไหวในการรับฟังอย่างปราศจากอคติ

ผู้วิจัยเห็นว่าหากนำข้อเสนอของโบแมนมาบูรณาการกับข้อเสนอของฟริกเกอร์ จะทำให้การแก้ไขปัญหาเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ความอ่อนไหวในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นของฟริกเกอร์นั้นจะทำให้คนตระหนักถึงความอยุติธรรม ในขณะที่พื้นที่ปราศจากการครอบงำของโบแมนจะช่วยทำให้คนที่ตระหนักถึงความอยุติธรรมดังกล่าวสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางขึ้น หากมีเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การแก้ไขอาจเป็นไปได้ยาก เช่นหากเรียกร้องให้คนมีความอ่อนไหวเพียงอย่างเดียว ก็ยากที่จะทำให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา หรือหากมีเพียงพื้นที่ปราศจากการครอบงำเพียงอย่างเดียว ก็จะไม่เกิดประโยชน์อันใดเพราะคนยังไม่ตระหนักถึงปัญหา

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีข้อควรระวังในการกระทำตามข้อเสนอของโบแมน กล่าวคือ การนำเอาสถาบันซึ่งในทีนี้คือระบบการเมืองการปกครองแบบบริพัลกันมาเป็นตัวแก้ไขปัญหาความอยู่ดีธรรมเชิงญาณวิทยานั้น เราต้องระวังไม่ให้นำไปสู่การสร้างสิทธิพิเศษที่เหนือกว่าและไม่เป็นกลาง<sup>6</sup> ซึ่งอาจจะทำให้การพยายามแก้ปัญหาข้างต้นนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ

### 3.2.2 การโต้แย้งระหว่างเมและโบแมนในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอคติและความอยู่ดีธรรมเชิงญาณวิทยา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเอาบทความของเมมาสร้างความชัดเจนให้กับข้อโต้แย้งของโบแมนที่มีต่อพริกเกอร์ พร้อมคำตอบของโบแมนที่มีต่อคำวิจารณ์ดังกล่าว ในบทวิจารณ์ของเมต่อโบแมนในประเด็นเรื่องการครอบงำและความอยู่ดีธรรมเชิงญาณวิทยา เมได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง “การครอบงำ” และ “ความอยู่ดีธรรมเชิงญาณวิทยา” ในมุมมองของโบแมนชัดเจนขึ้น โดยเมได้แจกแจงประเด็น 3 ประเด็นที่ทำให้โบแมนสรุปว่าการครอบงำเป็นสาเหตุของความอยู่ดีธรรมเชิงญาณวิทยา<sup>7</sup> ได้แก่ (May, 2012)

<sup>6</sup> ตัวอย่างเช่นกรณีที่ลอเรนท์ โค้ด (Lorraine Code) กล่าวถึงวิทยาศาสตร์ สถานะของวิทยาศาสตร์ทุกวันนี้แม้จะอ้างว่าเป็นเรื่องที่มีความเป็นกลางเพราะพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐาน แต่ในความเป็นจริงแล้วดูเหมือนว่าสถานะของวิทยาศาสตร์นั้นกลายเป็นสถานะของ “ผู้รู้” ซึ่งได้กีดกันความเป็นผู้รู้ของความรู้แบบอื่น (Code, 2017)

<sup>7</sup> ก่อนที่เมจะวิจารณ์ความเชื่อมโยงในแต่ละข้อ เมได้อธิบายถึงคำนิยามของการครอบงำในความหมายของโบแมนว่าการครอบงำคือความสามารถในการเข้าไปแทรกแซงกับชีวิตผู้อื่น โดยการกระทำดังกล่าวถูกทำให้กลายเป็นบรรทัดฐาน (Normative) ดังนั้นการถูกครอบงำจึงไม่เพียงแต่ทำให้ผู้ถูกครอบงำสามารถถูกแทรกแซงได้ หากแต่ทำให้ผู้ถูกครอบงำถูกลดทอนซึ่งสถานะที่จะใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นหรือต่อต้านผู้ครอบงำ (May, 2012: 7)

ซึ่งการให้คำนิยามเรื่องการครอบงำข้างต้นมีนัยยะสำคัญอีก 2 ประการติดตามมา ได้แก่ (May, 2012: 8)

(1) คนที่ถูกครอบงำในด้านหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องถูกครอบงำในด้านอื่น ๆ เช่น ผู้หญิงในครอบครัวคนจีนที่มีความเชื่อว่าผู้ชายสำคัญกว่า ผู้หญิงคนดังกล่าวไม่ว่าจะพูดอะไรก็จะไม่ได้รับความน่าเชื่อถือเทียบเท่าผู้ชายในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งสิ่งนี้คือการถูกครอบงำด้วยความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ แต่เมื่อผู้หญิงคนเดียวกันนั้นออกไปเป็นนักการเมือง เธอได้รับความเท่าเทียมกันทางเพศและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับผู้ชาย จึงหมายความว่ากรณีที่เธอถูกครอบงำในพื้นที่หนึ่งในด้านใดด้านหนึ่ง ไม่จำเป็นว่าเธอจะต้องถูกปฏิบัติเช่นนั้นในทุกสถานการณ์

(2) การครอบงำอาจมีความไม่เป็นทางการ ไม่ชัดเจน ไม่จำเป็นที่ผู้ครอบงำจะเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่อาจเป็นกฎเกณฑ์ที่คนในสังคมปฏิบัติโดยรวม ยกตัวอย่างเช่น กรณีของคาร์มีต้าในตัวอย่างของพริกเกอร์ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยเจ้านายผู้ชาย เจ้านายผู้ชายในทีนี้คือบุคคลที่ใช้อำนาจครอบงำ แต่จากคำนิยามเรื่องการครอบงำนี้ สามารถตีความหมายรวมไปถึงบรรทัดฐานสังคมโดยรวมที่มีสถานการณ์การครอบงำอยู่ สมมุติว่าคาร์มีต้าเป็นผู้หญิงใน

## (ก) ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาสามารถอธิบายได้โดยการครอบงำ

เมื่อคำนิยามของการครอบงำได้ถูกอธิบายไว้ชัดเจนดังข้างต้น เมจิงวิจารณ์โบแมน โดยเริ่มจากข้อแรกทีโบแมนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยากับการครอบงำว่า อกติต่อบุคคลไม่สามารถอธิบายถึงความอยุติธรรมเชิงระบบได้ เช่นในตัวอย่างของ ทอม โรบินสัน การที่ทอมไม่ได้รับความอยุติธรรมไม่ใช่เพราะเป็นผลจากอคติของเหล่าลูกขุน แต่เป็นเพราะการกดทับทางสังคมในเรื่องสีผิวต่างหาก (May, 2012: 8)

เมจิงแย้งว่าอคตินั้นเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งเท่านั้นของการเกิดความอยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่น อกติจึงไม่ใช่คำอธิบายที่เพียงพอของความอยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่นดังกล่าว ดังนั้น ข้อโต้แย้งของโบแมนที่มีต่อพริกเกอร์ที่ว่าต้องใช้การครอบงำมาอธิบายความอยุติธรรมแทนอคติจึงไม่มีน้ำหนักพอเพราะเป็นการสรุปที่ไม่ครอบคลุมสาเหตุอื่นนอกเหนือไปจากอคติ แม้กระทั่งกรณีตัวอย่างของทอม โรบินสัน ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ได้เกิดจากอคติล้วน ๆ แต่การปัญหาสังคมเรื่องการแบ่งแยกสีผิวก็มีส่วนด้วย ในขณะที่เดียวกันการจะอ้างว่าเป็นเพราะการครอบงำผ่านการกดทับทางสีผิวแต่อย่างเดียวนั้นก็จะไม่ถูกต้องครบถ้วนเสียทีเดียว

อย่างไรก็ดี เมได้ยกตัวอย่างแย้งขึ้นมาตัวอย่างหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำแต่เกิดจากอคติล้วน ๆ นั้นมีอยู่ เมยกตัวอย่างคนไร้ศาสนา โดยอ้างว่าคนไร้ศาสนาได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันเพราะอันเป็นผลจากอคติของคนนับถือศาสนาอื่น (May, 2012: 8) ซึ่งคำตอบของโบแมนต่อประเด็นนี้นั้น เขาแย้งว่าตัวอย่างดังกล่าวกลับแสดงได้ดีถึงความอยุติธรรมที่เกิดจากการครอบงำ การครอบงำทางศาสนามีอยู่มากมายบนโลกใบนี้ และมีหน้าซ้ำยังเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งต่าง ๆ อีกด้วย (Bohman, 2012: 43) ผู้วิจัยมองว่าเมได้พยายามหาตัวอย่างแย้งเพื่อรองรับข้อโต้แย้งที่ว่าความอยุติธรรมจากอคติมีอยู่จริงโดยเป็นอิสระจากการครอบงำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยเห็นด้วย เพียงแต่ตัวอย่างเรื่องคนไร้ศาสนานั้นกลับเป็นตัวอย่างที่ไปรองรับการครอบงำในแบบของโบแมน ตัวอย่างนี้ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะกับคนไร้ศาสนา หากความอยุติธรรมนี้ยังครอบคลุมถึงผู้คนในศาสนาที่ต่างกัน เช่นคนในศาสนากระแสหลักเมื่อเทียบกับคน

---

ประเทศจีนสมัยที่ยังมีการมัดเท้า คาร์มีต้าไม่จำเป็นต้องถูกละเมิดโดยนายผู้ชายแต่อย่างใด แต่เธอก็ได้ถูกบรรทัดฐานของสังคมจีนครอบงำไปแล้ว และถ้าเธอปฏิเสธที่จะถูกมัดเท้า เชื่อได้ว่าเธอก็จะถูกตัดสินจากสังคมจีนรวมถึงผู้หญิงจีนด้วยกัน

ในศาสนากลุ่มรอง หรือความขัดแย้งที่เกิดจากความเชื่อในศาสนาของตนเองซึ่งนำไปสู่การต่อต้านความเชื่อของศาสนาอื่นอย่างไม่มีเหตุผล เป็นต้น

นอกจากความอยุติธรรมจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยอคติได้ดีเท่ากับการครอบงำแล้ว การนำอคติมาอธิบายความอยุติธรรมก็ไม่เพียงพอด้วยตัวเอง เพราะต้องอาศัยประเด็นทางสังคมอื่น ๆ มาประกอบด้วย เช่นกรณีของทอม โรบินสัน ถ้าไม่มีเรื่องของการกดขี่ทางผิวสี คณะลูกขุนทั้ง 12 คนนั้นก็จะมีเหตุผลความเชื่อเบื้องหลังมารองรับการตัดสินดังกล่าวเลย ซึ่งโบแมนเองก็อธิบายว่าอคตินั้นไม่สามารถเป็นเครื่องชี้ชัดว่าเหตุการณ์ใดเป็นเรื่องของความอยุติธรรม และเหตุการณ์ใดไม่ใช่เรื่องของความอยุติธรรม ฟริกเกอร์เองก็ประสบปัญหานี้เพราะมีแต่ผู้ฟังเท่านั้นที่จะบอกได้ว่านี่คือความอยุติธรรมหรือไม่ (Bohman, 2012: 43) หากใช้การครอบงำเข้ามาอธิบาย เราก็จะสามารถเข้าใจภาพรวมที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องอ้างอิงว่าเป็นความอยุติธรรมจากมุมมองของใคร

#### (ข) ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเป็นส่วนหนึ่งการครอบงำ

ในข้อต่อมาเมจิราณโบแมนที่อ้างว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นเป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำ โดยเมธิบายว่ามีส่วนประกอบสำคัญสองประการจากข้ออ้างของโบแมนนี้ ได้แก่ (1) คนที่ได้รับความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาไม่เพียงแต่ได้ถูกตัดสินเรื่องความสามารถอย่างความไม่เป็นธรรม แต่ยังถูกกีดกันออกจากสถานะผู้รู้ (2) การกีดกันเช่นนี้เป็นการกระทำโดยกลไกอำนาจของผู้มีอำนาจครอบงำ ยกตัวอย่างกรณี เฮอร์เบิร์ต กรีนลิฟท์ที่ใช้อำนาจในการกีดกันมาร์ช เซอร์วูด ออกไปจากการแสดงความคิดเห็นในเหตุการณ์ดังกล่าว และการกระทำเช่นนั้นของกรีนลิฟท์ถือเป็นการใช้อำนาจครอบงำอย่างหนึ่ง

เมจิราณโบแมนในข้อนี้ว่า การที่คนกลุ่มหนึ่งมีความเชื่ออย่างเดียวกัน สามารถเกิดขึ้นได้จากความเป็นไปได้สองประการ ได้แก่ กรณีแรก เกิดจากแต่ละคนต่างคนต่างเชื่อ เพียงบังเอิญเชื่อเหมือนกัน กับกรณีที่สอง คือทุกคนล้วนเชื่อไปตามบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งในแบบหลังนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของการครอบงำมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น นิทานของคริสเตียน แอนเดอร์เซน เรื่อง พระราชากับชุดล่องหน คนรับใช้ทุกคนของพระราชามีไม่มีใครมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับชุดใหม่ของพระราชินี แต่ทุกคนยอมรับในความเชื่อร่วมกันว่าชุดใหม่นั้นสวยงามมาก กรณีนี้หมายความว่าพระราชินีสามารถกล่าวอะไรก็ได้และให้ยึดถือว่าเป็นความจริง และสิ่งนี้นับเป็นการใช้อำนาจครอบงำอย่างชัดเจนที่สุด (May, 2012: 9)

ตัวอย่างเรื่องพระราชากับชุดล่องหนที่เมยกมานั้นแสดงให้เห็นถึงอำนาจของการครอบงำที่บิดเบือนการตัดสินเชิงญาณวิทยาของคนในสังคม และเมยกอ้างต่อว่านอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีกรณีที่เป็นเรื่องของอดีตล้วน ๆ โดยไม่เกี่ยวกับการครอบงำ กล่าวอีกอย่างว่าเป็นความยุติธรรมที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่คนบางคนมีความน่าเชื่อถือมากกว่าคนอื่น ๆ โดยที่ไม่ได้มีเรื่องของอำนาจการครอบงำใด ๆ เพียงแต่บังเอิญดูน่าเชื่อถือมากกว่าคนอื่นเท่านั้น หรือกรณีที่ผู้หญิงมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าผู้ชาย ก็ไม่ได้เป็นเพราะผู้ชายใช้อำนาจการครอบงำสร้างบรรทัดฐานให้ตัวเองมีความน่าเชื่อถือมากกว่าแต่อย่างใด ดังนั้นความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงไม่จำเป็นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการครอบงำ (May, 2012: 10)

โบแมนอธิบายข้อวิจารณ์ข้างต้นว่า เป็นไปไม่ได้ที่อคติจะสามารถทำงานได้โดยไม่มีอำนาจของการครอบงำเข้ามาเกี่ยวข้อง จากตัวอย่างที่พริกเกอร์ยกมาเรื่องของการล่วงละเมิดทางเพศสำหรับโบแมนแล้วสิ่งนี้คือเรื่องของการครอบงำ ในสังคมของเราก็มีการใช้อำนาจโดยตำรวจในการส่งผู้ต้องหาออกนอกประเทศโดยไม่สนใจผลต่อเนื้อที่ตามมา สิ่งนี้คือการใช้อำนาจที่ไม่สามารถอ้างได้ว่าปราศจากเจตนา ข้อวิจารณ์ของเมว่าอคติเป็นเพียงเรื่องบังเอิญและไม่ใช่การใช้อำนาจสร้างธรรมเนียมปฏิบัติจึงไม่มีน้ำหนักเพียงพอ เพราะตราบใดที่เรายังพบเห็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เราให้น้ำหนักกับคำบอกเล่าของผู้ชายมากกว่าของผู้หญิง เราก็จะยืนยันได้ว่าความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่คือส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจการครอบงำ (Bohman, 2012: 44)

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับโบแมนในข้ออ้างที่ว่าอคติจะสามารถทำงานโดยกลายเป็นบรรทัดฐานได้ก็ต่อเมื่อมีอำนาจของการครอบงำมารองรับ ยกตัวอย่างเช่น เราทำงานอยู่ในบริษัทหนึ่ง และเรามีความไม่ถูกชะตา กับ นาง ก เป็นการส่วนตัว เราไม่ได้เกลียดเขาเพราะเขาเป็นคนต่างจังหวัด เราไม่ได้เกลียดเพราะเขาพูดไม่ชัด เราเพียงแค่เห็นหน้าแล้วรู้สึกหงุดหงิด สิ่งนี้คืออคติ ลำพังอคติของเราไม่สามารถเอื้อให้เราจัดการนาง ก ได้ วันหนึ่งเราต้องการกำจัดนาง ก จึงยกเอาเรื่องที่นาง ก เป็นคนจังหวัด ข ขึ้นมา และเป็นที่ยอมรับกันดีว่า คนกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นคนส่วนมากในบริษัทนี้ล้วนมองว่าคนจากจังหวัด ข เป็นคนเกียจคร้านและขาดความรับผิดชอบ จะเห็นได้ว่าเรากำลังนำเอาบรรทัดฐานมาใช้ประโยชน์ในการกีดกันนาง ก ออกไปจากบริษัท ซึ่งลำพังอคติของเราไม่สามารถสร้างความชอบธรรมในการกีดกันนาง ก เลย



## (ค) ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาทำให้เกิดการครอบงำ

ความเชื่อมโยงสุดท้ายที่เมวิจารย์โบบแมน ได้แก้อ้างที่ว่า ความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาสามารถทำให้เกิดการครอบงำได้ เพราะความอยุติธรรมจะทำให้เกิดความยากในการที่คนแต่ละคนจะแสดงความเห็นหรือต่อต้านกลุ่มคนในชั้นผู้ปกครอง ในขณะที่พริกเกอร์ก็อธิบายเช่นกันว่า ไม่ว่าจะความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจะถูกอธิบายหรือทำให้เกิดการครอบงำ ความอยุติธรรมดังกล่าวก็ทำให้เกิดผลตามมาอีกในมิติอื่น ๆ เช่นในกรณีการล่องละเมิดทางเพศ การที่พนักงานผู้หญิงไม่สามารถอธิบายได้ถึงพฤติกรรมของหัวหน้าผู้ชายก็ยิ่งจะทำให้เธอไม่เข้าใจสถานการณ์นั้นมากยิ่งขึ้น และส่วนหนึ่งที่ทำให้เจ้านายมีอำนาจเหนือผู้หญิงก็คือกฎในที่ทำงานที่ควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายผู้ชายกับลูกน้องผู้หญิง ดังนั้นในสถานการณ์เช่นนี้ เจ้านายผู้ชายจึงสามารถล่องละเมิดได้เต็มทีอย่างปราศจากความผิดใด ๆ (May, 2012: 10)

เมเห็นด้วยกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามความเห็นของโบบแมน แต่อย่างไรก็ดี เมวิจารย์ว่าหากนำทฤษฎีการเมืองแบบบริพัลลิกันมาใช้เพื่อแสดงถึงผลที่ตามมาของการครอบงำ ก็ควรจะระบุแหล่งที่มาเชิงญาณวิทยาของการครอบงำ ซึ่งแหล่งที่มาเชิงญาณวิทยานี้พริกเกอร์ได้แสดงไว้แล้วเป็นอย่างดี โดยสิ่งนั้นคือสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) ดังนั้นทางออกที่จะแก้ไขตั้งแต่แหล่งกำเนิดของการครอบงำนี้จึงต้องแก้ด้วยคุณธรรมเชิงญาณวิทยาที่เรียกร้องให้คนมีความเป็นกลางปราศจากอคติ (May, 2012: 10)

ข้อเสนอของโบบแมนเรื่องการใช้สถาบันมาสร้างวัฒนธรรมเชิงญาณวิทยานั้นก็อาจมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาความอยุติธรรมนี้ได้ แต่อย่างไรก็ดีเมเชื่อว่าไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับทางการเมืองใด ๆ ก็ไม่เพียงพอที่จะกำจัดอคติอันเป็นเรื่องทางจิตวิทยาได้ จากข้ออ้างดังกล่าว เมจึงสรุปว่าคุณธรรมเชิงญาณวิทยาจึงควรนำไปใช้ร่วมกับคุณธรรมแบบบริพัลลิกัน ซึ่งแนวความคิดเรื่องการเมืองแบบบริพัลลิกันจะเน้นไปที่ความสำคัญของคุณธรรมของพลเมือง เช่นตำรวจต้องมีคุณลักษณะในการขัดขืนต่อการรับสินบน หรือนักการเมืองต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (May, 2012: 11)

ในข้อวิจารณ์สุดท้ายของเมนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการจุดประเด็นที่สำคัญที่พริกเกอร์และโบบแมน ล้วนไม่ได้กล่าวถึง นั่นคือการหาต้นเหตุของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา แน่นนอนว่าพริกเกอร์มุ่งเน้นไปที่อคติจึงได้นำเสนอทางออกด้วยการใช้ความอ่อนไหวในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นมาแก้ปัญหา ส่วนโบบแมนก็เน้นว่าการครอบงำคือต้นเหตุของปัญหาและปฏิเสธเรื่องของอคติอย่างชัดเจน จึงเป็น

เหตุให้โบแมนปฏิเสธทางออกที่พริกเกอร์นำเสนอ ข้อวิจารณ์ของเมในข้อนี้ได้ทำให้เห็นว่ามีความมอ ยุติธรรมบางประการที่เกิดจากอคติ และความมอ ยุติธรรมบางประการที่เกิดจากการครอบงำ ดังนั้นหาก เราสามารถหาต้นเหตุในแต่ละกรณีได้ เราก็ำนำทางแก้ไขปัญหาของแต่ละคนที่เสนอมาประยุกต์ใช้ให้ ตรงกับต้นเหตุ

ความเห็นของโบแมนต่อข้อวิจารณ์สุดท้ายนี้ โบแมนเห็นด้วยกับข้อวิจารณ์ของเมที่ว่าเราควร ต้องหาต้นเหตุของการครอบงำเชิงญาณวิทยาและหาคุณธรรมที่จำเป็นในการเอาชนะต้นเหตุเหล่านั้น พร้อมทั้งแสดงทรรศนะเชิงรีพับลิกันว่าการเปลี่ยนแปลงสถาบันที่เป็นผู้ใช้อำนาจจะต้องอาศัย วัฒนธรรมเชิงญาณวิทยาที่แข็งแกร่งกว่านี้ การสร้างคุณธรรมและบทบาทที่ส่งเสริมให้เกิดการ ปราศจากการครอบงำ จะเป็นทางเยียวยาการครอบงำทางการเมือง (Bohman, 2012: 44)

อย่างไรก็ดีการนำเอาทฤษฎีคุณธรรมเชิงญาณวิทยาและรีพับลิกัน มารวมเข้าด้วยกันก็มีความ ทำทนายอยู่ หากวิธีการแก้ไขโดยใช้คุณธรรมทางญาณวิทยาจะถูกจำกัดอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ในการ แลกเปลี่ยนความเห็นกันในระดับบุคคล ก็จะไม่เพียงพอต่อญาณวิทยาแบบรีพับลิกัน สำหรับโบแมน แล้วสิ่งที่ต้องทำคือการแก้ปัญหาเรื่องความมอ ยุติธรรมโดยผ่านทางสถาบันและโครงสร้างสังคมและ กำหนดสถานะบทบาทให้ปัจเจกบุคคลเพื่อป้องกันตนเองจากการครอบงำ (Bohman, 2012: 45)

จากข้อถกเถียงข้างต้นระหว่างเมและโบแมน ผู้วิจัยเห็นว่าการครอบงำและอคติก็สามารถเป็น สาเหตุของความมอ ยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ทั้งคู่ อีกทั้งการครอบงำและอคติยังเป็นความสัมพันธ์ที่ ไกลชิดกันมาก อคติเป็นจุดเริ่มต้นของการกีดกันคนออกไปจนกลายเป็นสภาพสังคม สภาพสังคมก็ สร้างความชอบธรรมให้แก่การกดทับทางสังคม และเกิดเป็นโครงสร้างอำนาจสร้างความชอบธรรมใน การกระทำซ้ำความมอ ยุติธรรมของผู้กดทับต่อผู้ถูกกดทับ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็มีความคาบเกี่ยวกัน อันเนื่องมาจากสองสาเหตุนี้ ดังที่ผู้วิจัยจะเสนอเพิ่มเติมในบทต่อไป

อย่างไรก็ดี พริกเกอร์เองก็ได้มีข้อวิจารณ์ต่อมุมมองของรีพับลิกันในประเด็นเรื่องการครอบงำ ดังจะอธิบายในข้อต่อไป

3.2.3 แนวความคิดของพริกเกอร์ในประเด็นเรื่องเสรีภาพทางการเมืองและพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำแบบบริพัลกันที่โบแมนเสนอนั้นไม่สามารถเป็นไปได้หากปราศจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอมุมมองของพริกเกอร์ที่สามารถนำมาตอบข้อถกเถียงของโบแมนได้ว่า เราจำเป็นต้องมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา จึงจะทำให้เกิดพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำได้ ถ้าหากเราไม่มีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา สถาบันที่เราจะนำมาแก้ปัญหาคความยุติธรรมย่อมมีไม่ได้ เพราะเป็นไปได้ที่เราจะเรียกร้องความยุติธรรมจากความยุติธรรม โดยผู้วิจัยได้อ้างอิงจากบทความเรื่อง “Epistemic Justice as a Condition of Political Freedom” (2013) และสำหรับการแก้ไขปัญหานี้โดยใช้สถาบัน สถาบันก็จำเป็นต้องมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยาในรูปแบบเดียวกับที่ปัจเจกชนควรมี โดยอ้างอิงจากบทความเรื่อง Silence and Institutional Prejudice (Fricker, 2012)

บทความเรื่อง “Epistemic Justice as a Condition of Political Freedom” พริกเกอร์อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออกระหว่างความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาและเสรีภาพทางการเมือง พริกเกอร์อธิบายว่าความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาในที่นี้คือความยุติธรรมอันเกิดจากการเหยียด (Discriminatory Epistemic Injustice) ซึ่งแตกต่างจากความยุติธรรมในการกระจายความเท่าเทียมเชิงญาณวิทยา (Distributive Epistemic Injustice) และได้อธิบายถึงความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาสองแบบตามบทที่สองของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น และความยุติธรรมในการตีความ ซึ่งความยุติธรรมทั้งสองแบบนั้นเป็นความผิดเชิงญาณวิทยาและเชิงจริยธรรม เพราะเป็นการลดทอนความเป็นผู้รู้ในฐานะมนุษย์ลงไป บทความของพริกเกอร์บทนี้จะวิเคราะห์ว่าความผิดดังกล่าวมีมิติทางด้านการเมืองด้วยอย่างไร

พริกเกอร์อธิบายถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางการเมืองในแบบบริพัลกัน โดยอ้างถึงควินติน สกินเนอร์ (Quentin Skinner) และฟิลลิป เปตติท (Philip Pettit) ว่าหลักการสำคัญของเสรีภาพทางการเมืองคือความคิดที่ว่า เพียงแค่การไม่ถูกแทรกแซงไม่ได้หมายความว่าเราจะมีสิทธิเสรีภาพโดยปราศจากอำนาจราชาธิปไตยใด ๆ เพราะการปกครองแบบราชาธิปไตยนั้นคือการให้อิสระภาพแก่ประชาชนตราบเท่าที่ผู้ปกครองต้องการจะให้ จึงหมายความว่าอิสรภาพนั้นอาจถูกกำหนดให้หมดไปเมื่อใดก็ได้ ซึ่งสิ่งนี้เป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบเดียวกันกับนายปกครองทาส ต่อให้ทาสเจอนายใจดีก็ไม่ได้หมายความว่าทาสได้รับอิสรภาพ พริกเกอร์จึงได้ข้อสรุปว่า ความเมตตาใจดีนำมาซึ่งอิสรภาพ

เพียงแค่อ้างเท่านั้น ยังไม่ได้มาซึ่งอิสรภาพในฐานะสิทธิ กล่าวคืออิสรภาพมีอยู่อย่างไม่แท้จริง และยังอยู่ในการควบคุมของชนชั้นปกครอง ดังนั้นเสรีภาพทางการเมืองหรือเสรีภาพในการปกครองตนเองที่แท้จริงจึงคือการไม่ถูกแทรกแซงหรือไม่ถูกรอบงำ สำหรับฟริกเกอร์แล้วความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการจะมีเสรีภาพทางการเมือง (Fricker, 2013: 5)

อย่างไรก็ดี เสรีภาพในแบบเปตติท นั้นก็ยังมีลักษณะที่สามารถอยู่ร่วมกับการแทรกแซงบางอย่างได้ เช่น การที่รัฐควบคุมให้เกิดการเสียหาย หรือการลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการจำคุก โดยมีเงื่อนไขว่า การแทรกแซงดังกล่าวจะมีอยู่ได้ก็ต่อเมื่อเป็นการแทรกแซงที่มาจากอำนาจที่ไม่ได้มาจากเผด็จการหรืออำนาจที่ไม่ถูกยอมรับจากสังคม กล่าวคือจะต้องเป็นการแทรกแซงจากอำนาจที่กระทำเพื่อส่วนรวม ไม่ใช่แทรกแซงเพื่อประโยชน์ส่วนตน (Fricker, 2013: 8)

ดังนั้นจึงนำไปสู่คำถามถัดไปว่า เราจะตรวจสอบได้อย่างไรว่าการแทรกแซงที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของใคร สิ่งสำคัญในการตรวจสอบคือการที่ประชาชนจะต้องสามารถอภิปรายแสดงความเห็นได้ โดยมีเงื่อนไข 3 ข้อที่จะเอื้อให้การอภิปรายเป็นไปได้ ได้แก่

- จะต้องมียุทธวิธีในการอภิปราย เช่น การอภิปราย การโต้เถียง
- จะต้องมียุทธวิธีในการอภิปราย เช่น ประชาชนแย้งเอง หรือแย้งผ่านผู้แทน
- จะต้องมียุทธวิธีในการอภิปรายที่ไม่ถูกกดดันใด ๆ

นอกจากสามข้อข้างต้น ฟริกเกอร์นำเสนอเงื่อนไขที่ 4 โดยเรียกร้องให้มีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาระหว่างการอภิปราย เพราะถ้าเกิดความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเกิดขึ้นระหว่างการอภิปราย ไม่ว่าจะมีความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นหรือความยุติธรรมในการตีความ ก็ย่อมทำให้การอภิปรายไม่มีประโยชน์เพราะเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นกลาง (Fricker, 2013: 10) เช่นถ้าคนผิวสีมาอภิปรายโดยที่เวทียังมีอคติเรื่องสีผิว คำโต้แย้งของคนผิวสีย่อมไม่ได้รับความน่าเชื่อถืออย่างที่ควรจะได้รับ

และแม้กระทั่งเงื่อนไขข้อที่ 2 ของ Pettit ที่เรียกร้องให้มีช่องทางในการอภิปราย ฟริกเกอร์ก็ชี้ให้เห็นว่าการอภิปรายผ่านตัวแทนคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการเลี่ยงอคติ ในกรณีการขึ้นศาล เราจึงต้องจ้างทนายแพ่ง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนเราและเพื่อหลีกเลี่ยงอคติที่คนฟังอาจจะใช้ตัดสินเราอย่างไม่เป็นธรรม (Fricker, 2013: 11)

พริกเกอร์ยกตัวอย่างความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นที่ขัดขวางการอภิปราย ได้แก่กรณีของ Macpherson Report ที่ตำรวจเมื่อคดีต่อคนผิวสี และเพิกเฉยต่อพยานผิวสีซึ่งเป็นเพื่อนกับเหยื่อที่ถูกฆาตกรรม การกระทำของตำรวจในการเพิกเฉยต่อพยานผิวสีคือการไม่รับฟังคำอภิปรายเพราะอคติ ดังนั้นพริกเกอร์จึงเสนอว่าสถาบันควรมีคุณธรรม โดยเฉพาะสถาบันตำรวจควรมีคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น (Fricker, 2013: 12)

ส่วนตัวอย่างของความยุติธรรมในการตีความที่เข้ามาขัดขวางการอภิปราย ก็ได้แก่ความรุนแรงในครอบครัว พริกเกอร์ได้ยกตัวอย่างกรณีของผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากผู้ชายในบ้าน จนสุดท้ายผู้หญิงทนไม่ไหวตอบโต้กลับ ก่อนหน้าที่สังคมจะมีความเข้าใจเรื่องการยั่วยุให้เกิดโทสะ ผู้หญิงดังกล่าวตกอยู่ในสภาพที่ไม่มีใครเข้าใจว่าทำไมเธอถึงยังอยู่ในความสัมพันธ์นี้ถ้าเธอถูกทำร้ายจริง การที่ไม่สามารถอธิบายหรือทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นก็ยอมทำให้การอภิปรายเป็นไปได้ (Fricker, 2013: 14)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สถาบันซึ่งเป็นที่ที่คนจะมาร่วมอภิปรายนั้นจะต้องมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยา เพื่อให้ผู้ฟังได้ยินสิ่งที่ผู้ที่มาอภิปรายพูดโดยก้าวข้ามการครอบงำและรับฟังอย่างมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา

ประเด็นต่อมาคือคุณธรรมอะไรที่สถาบันควรมี พริกเกอร์เสนอว่าลำพังกระบวนการที่ถูกตั้งอย่างไม่เพียงพอ หากแต่การกระทำซึ่งจะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีจะต้องมาจากเหตุผลที่ถูกตั้งด้วย ซึ่งสิ่งนี้เทียบเท่าได้กับความคิดแบบกลุ่มอริสโตเติลที่เชื่อว่าคุณธรรมภายในคือแรงจูงใจในการสร้างให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี หากปราศจากซึ่งความตั้งใจที่ดีจากภายในแล้ว การกระทำนั้น ๆ ก็ไม่มีค่าอะไร ยกตัวอย่างเช่น บริษัทที่ออกแคมเปญรักษ์โลก หากทำไปเพราะต้องการจะรักษาโลกจริง ๆ ก็ถือว่าเป็นการขับเคลื่อนจากภายใน แต่หากทำไปเพราะเหตุผลทางการตลาด ก็ถือว่าไม่เพียงพอสำหรับพริกเกอร์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพริกเกอร์กำลังเรียกร้องให้องค์กรหรือสถาบันมีธรรมชาติที่ขับเคลื่อนด้วยคุณธรรม (Fricker, 2013: 16)

จากนั้นพริกเกอร์ได้เสนอรูปแบบของการสร้างให้เกิดสถาบันที่จะมีคุณธรรมดังกล่าว ได้แก่ (1) องค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยกลุ่มคนที่มีความตั้งใจร่วมกัน มีการให้คุณให้โทษหากสมาชิกกระทำต่างไปจากสิ่งที่ตั้งใจร่วมกัน ซึ่งการผูกกันอย่างหลวม ๆ นี้ไม่ได้มาจากคุณธรรมภายในของแต่ละคน ดังนั้นจึงง่ายมากที่คนจะไขว่เขวหากต้องชั่งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและความตั้งใจส่วนรวมของกลุ่มของตน

เมื่อรูปแบบที่หนึ่งสามารถล้มเหลวได้ง่าย ฟริกเกอร์จึงเสนอรูปแบบที่สอง ได้แก่ (2) องค์กรที่มีการกระจายตัวของคุณค่าที่ยึดถือร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยถือคุณธรรมอย่างหนึ่ง แต่คนที่นำคุณธรรมดังกล่าวไปปฏิบัติให้เห็นผลคือหน่วยงานย่อยในมหาวิทยาลัย เช่น หน่วยงานให้คำปรึกษา สำหรับรูปแบบนี้ฟริกเกอร์เห็นว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการสร้างคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมในการตีความ เพราะการร่วมมือกันอย่างเป็นระบบจะสามารถสร้างความเข้าใจและสร้างความยุติธรรมได้ดีกว่าการที่ปัจเจกชนต้องต่อสู้เอง (Fricker, 2013: 19)

อย่างไรก็ดี ฟริกเกอร์ได้เสนอรูปแบบสุดท้าย คือ (3) แบบลูกผสมระหว่างสองแบบแรก ซึ่งเรียกร้องให้สมาชิกในสังคมมีความตั้งใจร่วมกันและกระจายคุณธรรมดังกล่าวลงไปอย่างเป็นระบบ (Fricker, 2013: 20) กล่าวโดยสรุปคือความยุติธรรมนั้นจะต้องมาจากเหตุผลที่ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ดีความยุติธรรมที่มาจากเหตุผลที่ผิดก็ยังถือว่าดีกว่าความอยุติธรรม ความยุติธรรมนั้นไม่ได้เป็นแค่เรื่องของผลลัพธ์ หากแต่จะต้องดูเหตุผลด้วย เป็นไปได้ยากที่คนชั่วจะขับเคลื่อนความดี เช่น ศาลหรือตำรวจ อย่างน้อยก็ต้องมีคุณธรรมบางอย่างข้างในจึงจะปฏิบัติออกมาให้เกิดเป็นความยุติธรรมได้ มิเช่นนั้นความยุติธรรมดังกล่าวก็จะเป็นความยุติธรรมที่เลือกข้าง

ผู้วิจัยเห็นว่าข้ออ้างที่สำคัญในส่วนนี้ของฟริกเกอร์ คือ ความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นเป็นเงื่อนไขของเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นที่แย้งกับโบแมนที่ว่าการครอบงำคือสาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา โดยฟริกเกอร์อธิบายถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ที่แม้จะปราศจากการครอบงำแต่ก็เกิดความยุติธรรม ดังนั้นข้อเสนอถึงการแก้ปัญหาในแบบของโบแมนที่ใช้สถาบันนั้น จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้โดยลำพัง ซึ่งฟริกเกอร์เสนอว่าสถาบันดังกล่าวควรมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยาในทำนองเดียวกับที่เราเรียกร้องให้ปัจเจกชนมีเช่นเดียวกัน

ในบทความเรื่อง “Silence and Institutional Prejudice” (2012) ฟริกเกอร์ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการฟังเสียงของผู้ที่ถูกครอบงำ โดยอ้างถึงซิโมน เวล (Simone Weil) ว่าธรรมชาติของมนุษย์คือคนที่เป็นฝ่ายกระทำย่อมไม่รู้สึกละอาย คนที่รู้สึกคือฝ่ายที่ถูกกระทำ ดังนั้นนอกเสียจากว่าเราจะเอาตัวเราไปอยู่ในสถานะของผู้ถูกกดทับเพื่อที่จะได้รู้ว่าเขารู้สึกอย่างไร เราไม่มีทางที่จะเข้าใจเลย (Simone, 1978) ปัญหาของการกดทับนี้ปรากฏให้เห็นจากการจัดประเภทของคนแล้วตั้งชื่อ เช่น พวกผู้หญิง พวกเกย์ พวกผู้ชาย เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีการกำหนดชื่อติดตราก็จะส่งผลให้เกิดหน้าที่ตามประเภทนั้น ๆ เช่น ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะถูกมองว่าเกิดมาพร้อมกับหน้าที่ในการดูแล

ครอบครัวอยู่ในบ้าน ถ้าเป็นผู้ชายก็ต้องทำงานนอกบ้าน ความสำคัญของประเด็นนี้โดยตรงที่การที่การกระทำต่าง ๆ กลายเป็นหน้าที่ของคนกลุ่มหนึ่ง ทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่มองข้ามไปว่ากำลังกดทับอยู่หรือกำลังใช้ประโยชน์จากคนกลุ่มนั้น ๆ อยู่ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่เราจะต้องรับฟังเสียงจากผู้ถูกกดทับเพื่อที่จะทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างครบถ้วน

ฟริกเกอร์เห็นว่าการรับฟังจากคนที่ถูกกดทับนั้นเป็นประโยชน์และควรนำมาประยุกต์ใช้กับการทำปรัชญา โดยเฉพาะกรณีการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับญาณวิทยาของการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น หัวใจหลักของประเด็นนี้คืออะไรคือสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเชื่อในสิ่งที่ผู้พูดบอก

ในการที่จะทำความเข้าใจผู้ถูกกดทับ ฟริกเกอร์อธิบายว่ามีขั้นตอนอยู่สองขั้นตอน ได้แก่ การที่เราต้องคิดถึงประเด็นเรื่องญาณวิทยาของการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นในฐานะญาณวิทยาของการปฏิบัติต่อกันของสังคมมนุษย์ กล่าวคือเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับข้อมูลนั้น ๆ มาเป็นความเชื่อ ซึ่งจากขั้นตอนนี้เราจะเห็นได้ว่า กระบวนการดังกล่าวจะต้องอาศัยความพยายามในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ฟัง ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ถ้าหากผู้ฟังไม่ฟัง ก็จะเท่ากับว่าผู้พูดถูกทำให้เงียบ (silence) (Fricker, 2012: 3)

การทำให้เงียบนี้เกิดได้หลายแบบทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจ กรณีที่ไม่ตั้งใจก็เช่นกรณีผู้ฟังไม่รู้ถึงความน่าเชื่อถือของผู้พูด โดยฟริกเกอร์ยกตัวอย่างสถานการณ์ในเครื่องบินที่มีผู้ป่วย พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินก็พยายามให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้โดยสารคนหนึ่งตะโกนบอกวิธีการรักษา แต่พนักงานคนดังกล่าวก็ไม่สนใจฟัง จนกระทั่งผู้โดยสารคนดังกล่าวใช้ศัพท์เกี่ยวกับการแพทย์หรือพูดอะไรบางอย่างที่ทำให้เราเข้าใจได้ว่าเขาคือบุคลากรทางการแพทย์ เมื่อนั้นพนักงานต้อนรับจึงรับฟังคำแนะนำจากเขา กรณีนี้ถือเป็นการทำให้เงียบอย่างไม่มีเจตนาแต่เป็นเพราะความไม่รู้

แต่อีกกรณีหนึ่งเป็นการทำให้เงียบเพราะอคติที่ผู้ฟังมีต่อสามัญทัศน์ของผู้พูด กล่าวคือเป็นการตัดสินระดับความน่าเชื่อถือเพียงเพราะอคติโดยไม่แม้แต่จะฟังผู้พูด ฟริกเกอร์ยกตัวอย่างกรณีผู้บริหารผู้หญิงหมอบลอนด์พยายามเสนอแนวทางการบริหารที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร แต่กลับไม่มีใครรับฟังเพียงเพราะตัดสินความน่าเชื่อถือไปแล้วจากอคติต่อความเป็นผู้หญิงหมอบลอนด์ หรือตัวอย่างชายผิวสีขับรถบรรทุก ก็ถูกตำรวจตรวจสอบว่าขโมยรถมาหรือไม่ สิ่งเหล่านี้คือสถานการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของผู้พูดถูกลดทอนลงเพียงเพราะอคติ (Fricker, 2012: 5) ซึ่งสิ่งนี้คือความยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่น

ปัญหาเรื่องความยุติธรรมต่อคำบอกเล่าของผู้อื่นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่สิ่งที่ทำให้อคติเหล่านี้ยังคงอยู่และถูกทำให้เกิดความชอบธรรมก็คือสถาบันฟริกเกอร์อธิบายว่าการที่สถาบันมีอคติบางอย่างอยู่ เช่น การเหยียดผิว ต่อให้คนในสถาบันนั้นมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยาและไม่ใช่อคติมาตัดสิน ก็ไม่สามารถต้านทานต่อพลังของสถาบันได้ ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่มีอคติมาอยู่รวมกันเป็นสถาบัน กับสถาบันที่มีอคติเอง (Fricker, 2012: 11)

ยกตัวอย่างกรณีแรงต้านระหว่างปัจเจกชนที่มีคุณธรรมกับสถาบันที่มีอคติเช่นเรื่อง Marshall ซึ่งเป็นเรื่องสร้างมาจากเรื่องจริงของทนายฉิวส์ที่พยายามต่อสู้กับสังคมแห่งการเหยียดสีผิว เขาได้เข้าร่วมทำคดีที่ชายฉิวส์ถูกกล่าวหาว่าไปข่มขืนหญิงสาวผิวขาว ทนายฉิวส์ถูกกีดกันแม้กระทั่งจากผู้พิพากษาที่ไม่ให้สิทธิในการซักค้านเอง แต่จะต้องวางตัวเป็นได้เพียงที่ปรึกษาให้กับทนายผิวขาวในฝ่ายเดียวกันซึ่งทำให้การว่าความเป็นไปอย่างยากลำบาก ส่วนทนายผิวขาวเองก็ไม่ต้องการจะว่าความให้กับชายฉิวส์ทั้งด้วยอคติของตนเองและทั้งด้วยรู้ว่าคดีนี้ต้องต่อสู้กับสังคมที่มีความเหยียดผิวอยู่

สิ่งที่เราเห็นได้จากตัวทนายฉิวขาวในเรื่องก็คือการพัฒนาคุณธรรมเชิงญาณวิทยา จากตอนแรกที่เขาถูกรอปรังด้วยอคติต่อคนผิวสี จนในตอนท้ายเขาก็กลับเป็นคนที่มองเห็นปัญหาเรื่องความยุติธรรมนี้และยืนหยัดต่อสู้เพื่อความยุติธรรมแก่คนผิวสี ซึ่งสิ่งนี้ตรงกับข้อเสนอของฟริกเกอร์ที่ว่าคุณธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ต้องอาศัยการแก้ไขอคติที่มีอยู่ และต้องค่อย ๆ ปรับระดับความน่าเชื่อถือที่มีต่อตัวผู้พูดจนตรงกับระดับที่ควรได้รับ (Fricker, 2012: 10) ทนายฉิวขาวในเรื่องเป็นตัวแทนของปัจเจกชนที่สามารถพัฒนาคุณธรรมเชิงญาณวิทยาได้เป็นอย่างดี

ในขณะเดียวกัน อีกสิ่งหนึ่งที่เราเห็นได้จากเรื่องนี้คืออำนาจของสถาบันที่มีอิทธิพลเหนือปัจเจกชน การที่ทนายฉิวขาวมองเห็นว่าปัญหาเรื่องอคติต่อสีผิวจะมีผลต่อการว่าความ เช่นอคติของคณะลูกขุนย่อมส่งผลต่อการตัดสินคดี สิ่งที่เขาทำได้มีแค่เพียงเลือกคณะลูกขุนที่มีความอคติน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้พิพากษาซึ่งถือเป็นตัวแทนของสถาบันเองก็กลับมีอคติโดยให้สิทธิพิเศษให้แก่ทนายฉิวขาวในการซักค้านหลาย ๆ ประเด็นด้วยกัน การที่ตัวแทนของสถาบันที่ควรจะมีคุณธรรมกลับสร้างความชอบธรรมให้กับความยุติธรรมที่เกิดขึ้น ย่อมทำให้คนอื่น ๆ ในศาลเกิดความคล้อยตามได้ง่าย และยิ่งทำให้การอภิปรายหรือการยืนยันความเชื่อของตนเป็นไปได้ยาก ดังจะเห็นได้ว่าจำเลยชายฉิวส์ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดกลับรู้สึกถึงความพ่ายแพ้จนคิดที่จะยอมสารภาพในสิ่งที่ตัวเองไม่ได้ทำ



การที่สถาบันมีอำนาจเหนือปัจเจกชน ทั้งยังเป็นตัวกำหนดข้อปฏิบัติ กติกา จึงทำให้เห็นได้ว่าการต่อสู้เรียกร้องความยุติธรรมของปัจเจกชนต่อสถาบันเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก หากสถาบันปราศจากคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ก็ย่อมยากที่ความยุติธรรมจะเกิดขึ้น การที่คนไม่กล้าที่จะยืนยันความเชื่อของตนและอภิปรายถกเถียงอย่างเสรี ซึ่งเรื่องนี้เป็นเงื่อนไขของการมีเสรีภาพทางการเมือง ก็ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะเกิดพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำหรือเสรีภาพทางการเมือง

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อเป็นเช่นนั้น สถาบันจึงควรมีคุณธรรมในการเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็นอย่างปราศจากอคติ เพื่อสนับสนุนให้คนกล้าแสดงความคิดเห็น และเมื่อคนกล้าแสดงความคิดเห็น อำนาจแทรกแซงที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็จะหายไป และเกิดเป็นเสรีภาพทางการเมือง

เฟสบุคก็นับเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่พยายามแสดงจุดยืนในการมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ โฆษณาในการหาคนมาทำงานนั้น เราไม่สามารถระบุได้ว่าตั้งใจเป้าหมายให้คนเพศใดมองเห็นโฆษณานั้นได้ เพราะการเลือกเพศนั้นถือเป็นการเลือกปฏิบัติ นโยบายเช่นนี้ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี ไม่เฉพาะสำหรับการสร้างความเท่าเทียมทางเพศ แต่รวมไปถึงการสลายการเหมารวมลักษณะของสามัญทัศน์ (Generalization) กล่าวคือเป็นการทำลายบทบาทที่ถูกผูกกับสามัญทัศน์ พนักงานเสิร์ฟไม่จำเป็นต้องเป็นผู้หญิง คนดูแลเด็กไม่จำเป็นต้องเป็นผู้หญิง หรือเทรนเนอร์ในฟิตเนสก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ชาย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ในส่วนนี้ฟริกเกอร์ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับแนวทางของริพับลิกัน โดยนำเสนอว่าการแก้ไขความอยุติธรรมโดยใช้สถาบันเป็นตัวกำหนดพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำ แต่สถาบันนั้นยังมีอคติอยู่ย่อมไม่สามารถสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำได้ เสรีภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนกล้าที่จะแสดงจุดยืนของตนเองโดยปราศจากการครอบงำและไม่เกรงต่ออำนาจกดทับใด ๆ ดังนั้นสถาบันที่จะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเรื่องความอยุติธรรมนี้ได้จะต้องมีคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาก่อน

### 3.3 บทสรุป

จากข้อเสนอของปีบีที่ว่าคนทุกคนล้วนเป็นเหยื่อของความไม่รู้ ดังนั้นเรื่องนี้จึงไม่ใช่เรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาหากแต่เป็นเพียงเงื่อนไขทางสังคม และข้อเสนอของฮาสแลนเจอร์ที่อธิบายถึงที่มาของเงื่อนไขทางสังคมว่าเกิดจากอคติ จึงสามารถสรุปได้ว่าอคตินั้นเป็นที่มาของเงื่อนไขทางสังคม และความยุติธรรมจึงไม่ได้เป็นเพียงเงื่อนไขสังคม หากแต่เป็นประเด็นเรื่องของญาณวิทยา

ในส่วนของข้อโต้แย้งนี้ ทำให้เราได้มองภาพที่กว้างขึ้น จากเดิมที่มุ่งเน้นไปที่ความอยุติธรรมที่เกิดแก่ผู้ถูกระงับหรือถูกกีดกัน กลายเป็นขยายขอบเขตไปถึงผู้กระทำเองที่ขาดมโนทัศน์เรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา การที่สังคมโดยรวมขาดความเข้าใจถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่ข้อเสนอว่าเราจะต้องอาศัยอะไรบางอย่างในการสร้างความเข้าใจนี้

ส่วนข้อเสนอของโบบแมนที่แย้งกับเมในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอคติและความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ว่าอคติไม่ได้เป็นสาเหตุของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาแต่การครอบงำต่างหาก จึงนำไปสู่ข้อเสนอว่าเราจะแก้ไขปัญหาคความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้โดยการสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำ และข้อโต้แย้งของเมต่อโบบแมนที่พยายามยกตัวอย่างแย้งว่ามีความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่ไม่ได้เกิดจากการครอบงำ ข้อถกเถียงนี้ทำให้เรามองเห็นว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นสามารถเกิดได้จากสองสาเหตุ ทั้งอคติและการครอบงำ

อย่างไรก็ดี หากเราตีขอบเขตของอคติให้กว้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอคติและการครอบงำ เราจะเห็นว่าทั้งสองสิ่งล้วนทำให้เกิดปัญหาคความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา อคตินั้นเกิดจากการจัดประเภทความปกติ ความไม่ปกติ เพียงปริมาณของความปกติมีมากกว่าความไม่ปกติ จึงสร้างความชอบธรรมให้ความปกติในการจัดการกับความไม่ปกติ ทั้งที่ความไม่ปกติไม่ได้ผิดอะไร หากแต่เป็นเพียงความแตกต่าง ผลของอคตินั้นไม่ได้สร้างความเสียหายเพียงแต่ความอยุติธรรมในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หากแต่ยังส่งผลไปถึงความอยุติธรรมระดับโครงสร้าง การเหยียดสีผิวนั้นก็เริ่มต้นมาจากการจัดประเภทคน คนผิวสีถูกมองว่าแปลกและผิดปกติไปจากคนผิวขาว ความแตกต่างทางสีผิวนี้กลายเป็นอคติ และอคติดังกล่าวถูกทำให้ชอบธรรมโดยสังคมที่คนผิวขาวเป็นใหญ่และครอบงำคนผิวสี จนเกิดเป็นสภาพสังคมที่มีการกีดกัน การกระทำซ้ำของการกีดกันเป็นการสร้างอำนาจของการครอบงำให้คงอยู่ต่อไปอย่างชอบธรรม

ดังนั้นไปบทต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาคความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาโดยมองว่าสาเหตุของความอยุติธรรมดังกล่าวนี้ อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากอคติและการครอบงำ

## บทที่ 4

### บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในทุกบทที่ผ่านมาเราจะพบว่าข้อเสนอของโบบแมน ปีบี เม ฮาสแลนเจอร์ และพริกเกอร์มีความเกี่ยวข้องทับซ้อนกันในบางแง่มุม โดยพริกเกอร์เสนอว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นเกิดจากอคติ โดยแบ่งความอยุติธรรมดังกล่าวเป็นสองประเภท ได้แก่ความอยุติธรรมในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่น เช่นการตัดสินคำบอกเล่าของผู้อื่นผ่านสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) ของผู้พูดซึ่งเป็นการลดทอนและกีดกันสถานะของผู้พูดในฐานะผู้รู้ และความอยุติธรรมในการตีความ ซึ่งหมายถึงการที่บริบทในสังคมไม่เอื้อต่อการทำความเข้าใจประสบการณ์บางอย่าง เพราะความรู้ของคนบางกลุ่มถูกกีดกันออกไปและไม่นำมารวมอยู่ในบริบทของสังคม ซึ่งผลของความอยุติธรรมดังกล่าวคือการกีดกันของคนในสังคมที่ถูกกีดกันออกไป

ส่วนปีบีนำเสนอว่าความอยุติธรรมในการตีความนั้นไม่ได้เป็นปัญหาในเชิงญาณวิทยา หากแต่เป็นปัญหาเรื่องของเงื่อนไขทางสังคม เพราะญาณวิทยานั้นคือเรื่องเกี่ยวกับความรู้ แต่ในกรณีของความอยุติธรรมในการตีความนั้น มีกรณีที่เกิดจากความไม่รู้ของทุกคนในสังคม ดังนั้นการที่ทุกคนล้วนไม่รู้เท่ากัน จึงไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งนี้คือความอยุติธรรม เพราะทุกคนก็ล้วนเป็นเหยื่อของความไม่รู้ สิ่งที่ปีบีนำเสนอคือทุกคนล้วนเป็นเหยื่อของเงื่อนไขทางสังคม

ฮาสแลนเจอร้นำเสนอว่าการกีดกันของคนในสังคมเกิดจากการนำเอาเรื่องเชิงสถิติมาทำให้เป็นเรื่องธรรมชาติ กล่าวคือ นำสิ่งที่พบเห็นปริมาณมาก มายึดถือว่าสิ่งนี้คือเรื่องปกติ อะไรที่ผิดไปจากนี้คือเรื่องผิดปกติ และความคิดเช่นนี้สร้างความชอบธรรมให้กับสิ่งปกติในการจัดการกับสิ่งผิดปกติ รวมไปถึงการเกิดอคติต่อสิ่งผิดปกติ ทั้งที่ความผิดปกติในที่นี้เป็นแค่เพียงความแตกต่างเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ปีบีและฮาสแลนเจอร้นำเสนอมีความเชื่อมโยงกันอยู่ โดยข้อเสนอของฮาสแลนเจอร่นั้นคือที่มาของอคติอันเป็นที่มาของเงื่อนไขทางสังคมในแบบปีบี กล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าการตัดสินเรื่องความผิดปกตินั้นเป็นไปโดยอัตโนมัติโดยที่คนในสังคมต่างไม่รู้ว่าสิ่งนี้คือความอยุติธรรม และอคติต่อความผิดปกตินั้นก็กลายเป็นสิ่งปฏิบัติที่กระทำกันจนกลายเป็นเงื่อนไขทางสังคม

อย่างไรก็ดี สิ่งที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอของปีบีและฮาสแลนเจอร်ก็ยืนยันข้อเสนอของพริกเกอร์ที่ว่าผลของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาคือการกีดกันของคนในสังคมผ่านอคตินั่นเอง

ส่วนโบแมนนั้นนำเสนอข้อโต้แย้งต่อพริกเกอร์ว่าอคติไม่ได้เป็นสาเหตุของความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยา หากแต่เป็นการครอบงำที่อ้างอิงกับโครงสร้างอำนาจในสังคม โบแมนแย้งว่าอคตินั้นเป็นเรื่องในระดับตัวบุคคล และอคติเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากอำนาจในการครอบงำย่อมไม่สามารถทำให้เกิดความอยุติธรรมได้ ดังนั้นเขาจึงเสนอทางแก้เรื่องความอยุติธรรมนี้ด้วยการใช้สถาบันมาสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำตามแนวคิดแบบบริพัทธ์กันในการสร้างเสรีภาพทางการเมือง ข้อเสนอของโบแมนนั้นแม้จะแย้งกับพริกเกอร์ทั้งในเรื่องสาเหตุและทางแก้ แต่สิ่งที่ทั้งสองเห็นร่วมกันคือเรื่องของการกดทับ

เมได้แสดงความเห็นแย้งกับโบแมนเพื่อปกป้องข้อเสนอของพริกเกอร์ โดยได้ยกตัวอย่างแย้งว่าลำพังอคติเพียงอย่างเดียวก็สามารถทำให้เกิดความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอตัวอย่างแย้งกรณีของทหารที่ได้รับความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจากสามัญทัศน์ที่แฝงไปด้วยอคติ (Prejudicial Stereotype) ซึ่งทำให้เห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงไม่สามารถทำได้ด้วยสถาบันเพียงลำพังตามที่โบแมนเสนอ และบทความของเมยังนำไปสู่ข้อสรุปของผู้วิจัยว่าความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาสามารถเกิดได้จากอคติและจากการครอบงำ

พริกเกอร์ยังเสนอเพิ่มเติมว่า สถาบันที่โบแมนจะนำมาแก้ไขปัญหาคือความอยุติธรรมนั้น จะทำหน้าที่แก้ปัญหาได้ก็ต่อเมื่อตัวสถาบันเองจะต้องมีคุณธรรมเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยามีเช่นนั้นตัวสถาบันเองก็จะใช้อำนาจในการกดทับเอง

จะเห็นได้ว่าข้อเสนอของแต่ละคนมีความทับซ้อนที่หลวมล้ำกันอยู่ในขณะที่บีบแย้งว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเชิงญาณวิทยา แต่เงื่อนไขทางสังคมที่เธอเสนอก็คือเรื่องเดียวกันกับอคติที่ทำให้เกิดการกดทับจนสังคมขาดความเข้าใจในองค์รวมจนทำให้เกิดโพรงในการตีความ หรือขณะที่โบแมนแย้งว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้มีสาเหตุจากอคติแต่เป็นเพราะการครอบงำ องค์กรก็ดี เมื่อเราทำความเข้าใจอคติในความหมายของพริกเกอร์แล้ว เราก็จะเข้าใจว่าอคติทำให้เกิดการครอบงำ ดังนั้นจึงหมายความว่าสิ่งที่โบแมนแย้งนั้น แท้จริงแล้วก็เกิดจากจุดเดียวกัน

ผู้วิจัยยอมรับว่าสาเหตุของความอยุติธรรมนั้นมีมากกว่าหนึ่งสาเหตุ ทั้งอคติในแบบของพริกเกอร์และการครอบงำในแบบของโบแมนก็สามารถเป็นสาเหตุได้ทั้งคู่ องค์กรก็ดี ประเด็นของฮาสแลนเจอร์ได้ทำให้ “สาเหตุ” ของความอยุติธรรมชัดเจนขึ้น จากการศึกษาถึงที่มาของอคติว่าเกิดจากการมองว่าความปกติคือความเป็นธรรมชาติ ความผิดปกติคือผิดธรรมชาติ ทั้ง ๆ ที่ความผิดปกตินั้นเป็นเพียงความแตกต่างเท่านั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือสังคมสร้างอคติต่อความผิดปกติ และกีด

กันคนที่ผิดปกติดอกไปอย่างไรซึ่งความยุติธรรม การกระทำซ้ำของอคตินี้ก่อให้เกิดเป็นสภาพสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำตามคำอธิบายของปีบี ท้ายที่สุด คนในสังคมที่ให้ความชอบธรรมต่อสภาพสังคมดังกล่าว ก็ทำให้ความยุติธรรมนี้คงอยู่ และฝังรากลึกกลงไปด้วยอำนาจของการครอบงำตามความเห็นของโอบแมน

ผู้วิจัยมองว่า อคติและการครอบงำมีความสำคัญต่อปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาแตกต่างกัน กล่าวคือ อคตินั้นเป็น “จุดเริ่มต้น” ของสภาพสังคมที่มีการกดทับจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ส่วนการครอบงำนั้นคือการทำให้สภาพสังคมดังกล่าว “คงอยู่และสืบทอดอำนาจต่อไป” ดังนั้น เมื่ออคติเป็นสาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาและโอบแมนมองว่าการครอบงำเป็นสาเหตุของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา ข้อเสนอของโอบแมนในการแก้ปัญหาความยุติธรรมดังกล่าวจึงเป็นการการสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำ โดยรื้อทำลายโครงสร้างอำนาจที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมที่มีอยู่แล้ว และข้อเสนอของฟริกเกอร์ในการแก้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงเป็นการเสนอให้ใช้คุณธรรมเชิงญาณวิทยาโดยเฉพาะความอ่อนไหวในการรับฟังคำบอกเล่าของผู้อื่นเพื่อป้องกันการเกิดอคติต่อไปและแก้ไขอคติที่เคยมีมา

ข้อเสนอของโอบแมนนั้นจำเป็นต้องอาศัยสถาบันมาเป็นตัวกำหนดสิทธิของคนในสังคม โดยเชื่อว่าเมื่อทุกคนรู้ถึงสิทธิเสรีภาพของตน และเมื่อใช้ระบอบการปกครองแบบบริพัลกันที่มุ่งเน้นไม่ให้เกิดการครอบงำ สังคมปราศจากความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาย่อมเกิดขึ้นได้ เห็นได้ชัดว่าข้อเสนอนี้เป็นการขับเคลื่อนจากบนลงล่าง ในขณะที่ข้อเสนอของฟริกเกอร์นั้นเป็นการขับเคลื่อนจากล่างขึ้นบน กล่าวคือเป็นการแก้ไขที่หน่วยย่อยที่สุดในสังคมซึ่งก็คือตัวเรา การเรียกร้องให้คนมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยาไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้ฟังไม่ใช้อคติมาตัดสินผู้พูดเท่านั้น หากแต่ยังทำให้ผู้พูดเองตระหนักรู้ (awareness) ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนคือความยุติธรรมหรือไม่

การที่หน่วยย่อยที่สุดในสังคมตระหนักรู้และเข้าใจถึงประสบการณ์ของตนนั้น คือสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนความยุติธรรม กล่าวคือ หากเราไม่รู้ว่าสิ่งที่เกิดกับเรานั้นไม่ยุติธรรม เราย่อมไม่มีปัญหาอะไรในการถูกกดทับหรือแม้กระทั่งเราอาจมองไม่ออกกว่านี่คือการกดทับ เพราะเราคิดว่านี่คือสิ่งที่ถูกต้อง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยากที่สุดโดยเฉพาะในสังคมที่มีการหลอหลอมของคุณสมบัติของแต่ละสามัญทัศน์มานาน เช่น สังคมที่กำหนดบทบาทของผู้หญิง ผู้ชาย ไว้อย่างชัดเจนจนทำให้ยากแก่การก้าวข้ามสามัญทัศน์และเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน เพราะถ้าแม้แต่คนในสามัญทัศน์เดียวกันยังกดทับกันเอง โฉนเลยจะสามารถออกจากอคตินั้นได้ เช่นผู้หญิงเอเชียที่มีความเชื่อว่าความเป็นผู้หญิงคือ

ของตำ แม่ที่สอนลูกสาวให้ทำงานบ้าน แต่ปล่อยให้ลูกชายไม่ต้องทำงานบ้านอะไรเลย เพียงเพราะงานบ้านคืองานของผู้หญิง การที่คนเราไม่รู้ตัวว่าสิ่งนี้คือความอยุติธรรม ก็เป็นการยากที่จะปลูกให้รู้ตัวขึ้นมาได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำอะไรไม่ได้ ดังนั้นคุณธรรมเชิงญาณวิทยาจึงจำเป็นในแง่นี้ด้วยเช่นกัน

การเรียกร้องให้หน่วยย่อยที่สุดมีความตระหนักรู้จึงต้องใช้วิธีการที่พริกเกอร์เสนอ ซึ่งได้แก่การเรียกร้องให้คนมีคุณธรรมเชิงญาณวิทยา การรับฟังความเห็นของผู้อื่นอย่างปราศจากอคติจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ช่วยให้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังพัฒนาความอ่อนไหวต่ออคติ ทั้งนี้พริกเกอร์ได้เสนอว่าความอ่อนไหวในการรับฟังความเห็นของผู้อื่นนั้นควรฝึกปฏิบัติจนกลายเป็นนิสัยและเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติ ในทำนองเดียวกันกับการที่คนดีมีศีลธรรมไม่ทำชั่วโดยไม่ต้องหยุดพิจารณาก่อนจะทำการใด ๆ

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอว่าการพัฒนาความอ่อนไหวในการรับฟังผู้อื่นจะทำให้เกิดความตระหนักรู้ต่ออคติและสามารถลดหรือกำจัดการตัดสินอย่างไม่เป็นธรรมไปได้ แต่อย่างไรก็ดี การเรียกร้องให้คุณธรรมดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยอัตโนมัติเช่นเดียวกับการทำความดี เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะการทำความดีแบบผู้มีศีลธรรมซึ่งทำงานเป็นนิสัยนั้น อาศัยเพียงความเคยชิน อีกทั้งการตัดสินว่านี่คือความดีหรือความชั่วไม่ได้เป็นเรื่องซับซ้อน จึงไม่ต้องอาศัยเวลาในการใคร่ครวญ ทำให้สามารถทำได้อย่างเป็นอัตโนมัติ ในขณะที่ความอ่อนไหวในการรับฟังผู้อื่นนั้นมีความซับซ้อนมากกว่า เพราะต้องอาศัยการปรับทัศนคติให้เป็นกลางตลอดเวลา ในความเป็นจริงแล้วอคติที่ดำเนินไปตามสภาพสังคมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในช่วงเวลาหนึ่งเราพูดถึงการเหยียดผิว ในช่วงเวลาต่อมาเราพูดถึงการเหยียดเพศ ในอนาคตเราอาจพูดถึงการเหยียดในรูปแบบใหม่ สิ่งที่เราเคยคิดว่าไม่ใช่การเหยียด ไม่ใช่อคติ อาจกลายเป็นอคติในอนาคต จึงจะเห็นได้ว่าการพัฒนาความอ่อนไหวในการรับฟังผู้อื่นนั้นต้องอาศัยความตระหนักรู้ที่มากกว่าแค่การตัดสินความดีความชั่ว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอของโบบแมนสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มตรงจุดนี้ได้

ความพยายามพัฒนาความอ่อนไหวในการรับฟังผู้อื่นนั้นจะเป็นไปได้ยากหากคนแต่ละคนต่างพยายามกันเอง กล่าวคือท่ามกลางสังคมที่มีอคติขับเคลื่อนอยู่ การที่คนหนึ่งคนพยายามทำใจให้เป็นกลางอาจกลายเป็นคนที่แตกต่างและถูกกีดกันออกไปแทน เช่นกรณีของนักเทนนิสหญิงเซเรนา วิลเลียมส์ ที่ถูกผู้ตัดสินชายคาร์ลอส รามอส ตัดสินให้พ่ายแพ้ไปในการแข่งขันกับนักเทนนิสญี่ปุ่น โดยรามอสเตือนวิลเลียมส์ในครั้งแรกว่ามีการส่งสัญญาณจากโค้ชว่าต้องเล่นเกมอย่างไร ทำให้วิลเลียมส์ไม่พอใจและโต้เถียงกับผู้ตัดสินจนขว้างไม้เทนนิสลงกับพื้น ซึ่งถือว่าเป็นการผิดกฎครั้งที่สองเพราะกฎ

ของการเล่นเทนนิสมีข้อห้ามไม่ให้ขว้างไม้เทนนิส กรณีนี้เป็นข้อถกเถียงกันว่ากรรมการรามอสเลือกปฏิบัติหรือไม่ เพราะมีเหตุการณ์คล้ายกันนี้ในการแข่งขันเทนนิสชายที่รามอสเป็นกรรมการ แต่เขาไม่ได้ตัดสินในแบบเดียวกับที่ตัดสินวิลเลียมส์<sup>8</sup>

ประเด็นสำคัญของตัวอย่างนี้ ไม่ได้อยู่ที่การเลือกปฏิบัติของรามอสที่สะท้อนให้เห็นถึงการเหยียดเพศแต่เพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงการที่ผู้ชมจำนวนมากทั่วโลกมองไม่เห็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้น และกลับมองว่าวิลเลียมส์ต่างหากที่เป็นคนผิด เล่นไม่ดีเองแต่กลับโทษกรรมการ เหตุการณ์ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงคนที่มีความอ่อนไหวต่ออคติและตระหนักรู้ถึงความยุติธรรมที่เกิดขึ้น และพยายามเรียกร้องความยุติธรรมจากสังคมซึ่งขาดความเข้าใจและความอ่อนไหวในเรื่องนี้ ดังนั้นความพยายามของปัจเจกชนอย่างเดียวจึงไม่อาจเพียงพอที่จะนำพาให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันได้ สิ่งที่ต้องมีประกอบกันคือสถาบันที่จะออกกฎเกณฑ์ ระเบียบ รวมไปถึงสิทธิต่าง ๆ เพื่อให้คนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ตามสิทธิของตน

กรณีของวิลเลียมส์นี้ สถาบันในระดับวงการเทนนิสก็ได้มีบทบาท โดยสหพันธ์เทนนิสนานาชาติแสดงความสนับสนุนรามอสว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ในขณะที่สมาคมเทนนิสแห่งสหรัฐฯ และสมาคมนักเทนนิสหญิงแห่งสหรัฐฯ กลับออกมาแสดงความเห็นว่ารามอสเลือกปฏิบัติและมีความคิดเหยียดเพศ ซึ่งสุดท้ายก็ไม่ได้มีข้อสรุปชัดเจนใด ๆ วิลเลียมส์ก็กลายเป็นเพียงเหยื่อของความยุติธรรมอีกคนหนึ่งที่ถูกตัดสินอย่างไม่เป็นธรรมจากกรรมการและจากสังคม

การที่สถาบันเทนนิสทั้งสามสถาบันออกมาแสดงจุดยืนก็แสดงให้เห็นว่าความอ่อนไหวของแต่ละสถาบันมีระดับที่แตกต่างกัน เป็นไปได้ว่าสหพันธ์เทนนิสนานาชาติอาจมีวัฒนธรรมองค์กรที่ชายเป็นใหญ่ จึงขาดความอ่อนไหวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ในขณะที่อีกสองสถาบันที่เหลือมีความอ่อนไหวมากกว่า โดยเฉพาะสมาคมนักเทนนิสหญิงแห่งสหรัฐฯ ที่ย่อมต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่ขับเคลื่อนโดยผู้หญิง สิ่งนี้ยืนยันข้อเสนอของพริกเกอร์ได้เป็นอย่างดีว่า สถาบันที่แนวคิดริพับลิกันเสนอให้นำมาเป็นทางแก้เรื่องความยุติธรรม จำเป็นจะต้องเป็นสถาบันที่มีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาด้วย

เมื่อขยายภาพให้ใหญ่ขึ้นจากสนามเทนนิสมาเป็นสังคมโลก สถาบันที่จะสร้างให้เกิดความยุติธรรมได้ก็ย่อมต้องมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเองก่อน มิเช่นนั้นสังคมก็จะถูกวัฒนธรรมชายเป็น

<sup>8</sup> ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.vox.com/2018/9/10/17837598/serena-williams-us-open-umpire-carlos-ramos>

ใหญ่ขับเคลื่อนและสภาพสังคมที่มีการเหยียดเพศก็จะได้รับการรองรับจากสถาบันดังกล่าวที่มีวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่เช่นเดียวกับสหพันธ์เทคนิสานาชาติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ปัจเจกบุคคลเช่นวิลเลียมส์ที่มีความตระหนักรู้และอ่อนไหวต่ออคติ ยืนยันถึงความยุติธรรมที่เกิดขึ้นกับตนท่ามกลางสังคมที่ไม่มีความอ่อนไหว จึงเป็นไปได้ยากที่จะเรียกร้องความยุติธรรม สถาบันที่เป็นตัวขับเคลื่อนสังคมจึงควรเข้ามามีบทบาทเพื่อกระตุ้นให้ปัจเจกบุคคลเกิดความอ่อนไหวในการรับฟังและเอื้อให้ปัจเจกบุคคลกล้าเรียกร้องความยุติธรรมของตนโดยไม่ต้องต่อสู้กับอคติจากกระแสหลัก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจึงเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของพริกเกอร์ที่ว่าตัวสถาบันเองจะต้องมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาก่อนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาความยุติธรรมได้ มิฉะนั้นหากสถาบันเองก็มีอคติ ย่อมไม่สามารถทำให้เกิดความยุติธรรมได้ตั้งแต่แรก

กล่าวได้ว่าการจะแก้ปัญหาเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้น นอกจากจะต้องอาศัยการสร้างคุณธรรมเรื่องความอ่อนไหวในการรับฟังโดยเริ่มต้นจากตัวปัจเจกบุคคล และอาศัยสถาบันการปกครองในการสร้างพื้นที่ที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีโดยที่สถาบันจะต้องมีคุณธรรมความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาแล้ว ผู้วิจัยเสนอว่า เนื่องจากลักษณะของความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่มีการกดทับอยู่เป็นหลัก และผู้ถูกกดทับอาจยังไม่รู้ตัวว่าตนเองกำลังได้รับความยุติธรรม ดังนั้นเราต้องอาศัยการทำให้ผู้ที่ถูกกดทับรู้ตัวว่าตนเองได้รับความยุติธรรม สิ่งหนึ่งที่น่าจะช่วยให้ผู้ถูกกดทับรู้ตัวได้คือการปกปิดชื่อในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ เมื่อเราแสดงความเห็นพร้อมกับแสดงตัวตน ความเห็นของเราอาจถูกตัดสินอย่างไม่เป็นธรรมด้วยอคติ แต่เมื่อเรามีการปกปิดตัวตน การตัดสินความเห็นจะไม่มีเรื่องความยุติธรรมมาเกี่ยวข้อง เมื่อผู้ถูกกดทับเปรียบเทียบการถูกตัดสินจากสองสถานการณ์บ่อยครั้งเข้า ก็อาจจะพบว่าตนเองได้รับความยุติธรรมมากกว่าเมื่อมีการปกปิดชื่อ ซึ่งจะนำไปสู่การตื่น (Awake) ว่าที่ผ่านมาก็คือความยุติธรรม และการตื่นเหล่านี้เองที่มีลักษณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเดิม ๆ (Disrupt)

ผู้วิจัยเห็นว่าการปกปิดชื่อในการแสดงความคิดเห็นนั้นจะนำมาซึ่งความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ โดยนอกเหนือไปจากการที่ผู้แสดงความคิดเห็นจะแสดงได้อย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องกลัวเกรงว่าความเห็นของตนจะไปขัดแย้งกับใคร หรือใครจะรู้ว่าเราคิดอย่างไร การปกปิดชื่อยังทำให้ผู้รับฟังต้องตัดสินจากความเห็นนั้น ๆ เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีอคติเกี่ยวกับผู้แสดงความเห็นเพราะไม่รู้ว่าเป็นความเห็นของใคร ดังที่เราจะเห็นได้จากสังคมออนไลน์ในปัจจุบันที่คนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่ต้องระบุตัวตน หรือแม้กระทั่งเมื่อเราเปรียบเทียบเฟซบุ๊กเพจระหว่างเพจที่ระบุตัวตนว่าใคร



เป็นเจ้าของ กับเพลงที่ปกปิดตัวตนของเจ้าของ เราจะพบว่าเพลงที่ปกปิดตัวตนนั้นมีการแสดงความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมามากกว่า โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการเมืองซึ่งมีอำนาจของรัฐบาลคอยเซ็นเซอร์อยู่ หรือแม้แต่ฝั่งผู้อ่าน การอ่านความคิดเห็นโดยที่เราไม่รู้ว่าใครเป็นคนเขียน เราสามารถรู้ตัวได้ทันทีว่าเราตัดสินว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยจากสิ่งที่เราอ่าน ไม่ใช่จากใครเป็นคนเขียน

คาเรน ฟอส-อาร์โนลด์ (Karen Frost-Arnold) นักญาณวิทยาเชิงสังคมก็ได้แสดงความคิดเห็นในทำนองเดียวกันนี้ว่า การแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยปกปิดชื่อนั้นทำให้มีคนมาแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เพราะไม่ต้องกลัวต่อการถูกตัดสินจากผู้อื่นต่อความเห็นที่ตนแสดงไป ทั้งยังเอื้อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างตรงไปตรงมาเพราะไม่รู้ว่าเป็นคนพูดคือใคร (Frost-Arnold, 2014) ดังนั้นการแสดงความคิดเห็นโดยปกปิดชื่อนั้นจึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสร้างให้เกิดความยุติธรรมเชิงญาณวิทยามากขึ้น

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมนั้นจะเป็นเรื่องยาก แต่เราก็มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเหยียดเพศ การเหยียดผิว ที่มีความพยายามทำให้เกิดความยุติธรรมต่อทุกเพศทุกผิว การที่การเปลี่ยนแปลงนี้มีลักษณะเหมือนการแพร่กระจายของเชื้อโรค เช่นเรื่องความเท่าเทียมกันทางเพศที่มีการเรียกร้องกันมากจากฝั่งตะวันตกและต่อมาก็แพร่กระจายมายังส่วนอื่น ๆ ของโลก เป็นต้น ลักษณะการแพร่กระจายเช่นนี้ทำให้การตระหนักรู้เกิดขึ้นได้รวดเร็วขึ้น อีกทั้งด้วยการที่สังคมในซีกโลกต่างกันย่อมได้รับการกดทับในระดับที่ต่างกัน ฝั่งตะวันตกอาจมีการตระหนักรู้เรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางเพศเร็วกว่าฝั่งตะวันตก ในขณะที่ฝั่งตะวันตกอาจตระหนักรู้เรื่องอื่นเร็วกว่า การเคลื่อนไหวของฝั่งหนึ่งจึงส่งผลให้อีกฝั่งหนึ่งเกิดความตระหนักรู้ตามไปด้วย ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เราอาจคาดหวังถึงสังคมที่ปราศจากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาได้ในที่สุด

อย่างไรก็ดี อาจมีผู้แย้งได้ว่า ทางแก้ปัญหาคือความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาสามารถใช้แนวทางของฟริกเกอร์ หรือแนวทางของโบแมนอย่างใดอย่างหนึ่ง มิเช่นนั้นย่อมหมายความว่าเรายังหาต้นเหตุไม่ถูกต้อง เช่นถ้าเราเลือกทางแก้แบบฟริกเกอร์คือสร้างให้คนมีความอ่อนไหวในการรับฟังและรู้ตัวว่าตนเองกำลังมีอคติ ก็ย่อมป้องกันไม่ให้เกิดความอยุติธรรมได้แล้ว ไม่จำเป็นต้องใช้สถาบันมาช่วย หรือถ้าเลือกทางแก้แบบโบแมน มีพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำโดยทุกคนรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง การจะมีอคติระหว่างกันก็ไม่สามารถทำให้เกิดความอยุติธรรมได้ เพราะมีข้อกำหนดกำกับอยู่ สำหรับข้อโต้แย้งนี้ผู้วิจัยเสนอว่าการจะเลือกแนวทางของใครคนใดคนหนึ่งไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาในการปฏิบัติจริง ทางแก้ของฟริกเกอร์จะช่วยให้คนในฐานะหน่วยย่อยที่สุดของสังคมรู้เท่าทันอคติของตนและป้องกันไม่ให้เกิดความอยุติธรรมในการตัดสินผู้อื่น ซึ่งหากเป็นความพยายามของแต่ละบุคคลใน

ขณะที่ภาพรวมของสังคมยังไม่ตระหนักถึงปัญหา ก็เป็นการยากที่หน่วยย่อยจะเปลี่ยนเงื่อนไขสังคมได้ ดังนั้นจึงต้องใช้ทางแก้ของโบแมนมาร่วมด้วย เพราะสถาบันจะทำให้คนในสังคมตระหนักถึงปัญหานี้ได้เร็วและกว้างกว่า

อีกทั้งยังอาจมีประเด็นที่แย้งว่าทางแก้ปัญหาคือการศึกษาคือการฝึกการใช้เหตุผล ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นเป็น “การใช้เหตุผล” (fallacy) ที่สามารถแก้ไขได้โดยการฝึกทักษะการใช้เหตุผล โดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงถึงคุณธรรมเชิงญาณวิทยาหรืออาศัยสถาบันเพื่อลดการครอบงำที่เกิดขึ้นในสังคม ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาเรื่องความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยานั้นไม่ได้เป็นแค่เพียงปัญหาเรื่องของการใช้เหตุผล จะเห็นได้ว่ากรณีตัวอย่างต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในงานวิจัยชิ้นนี้ต่างไม่คิดหรือไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองหรือผู้อื่นมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้เหตุผลบกพร่อง โดยกรณีตัวอย่างต่าง ๆ นั้นสะท้อนให้เห็นความเชื่อฝังลึกซึ่งเกิดขึ้นในสังคมที่การฝึกทักษะการใช้เหตุผลอาจไม่เพียงพอที่จะช่วยให้มองเห็นหรือรู้ตัวว่าตนเองกำลังใช้อคติอยู่ แต่จะต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ มาช่วยเช่นการที่รัฐช่วยสร้างการตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในสังคมว่าสิ่งใดเป็นความอยุติธรรม วางนโยบาย ระบบการศึกษา ตลอดจนกฎหมายที่จะช่วยลดอคติหรือการครอบงำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นต้น แต่หากจะแย้งว่าการไม่รู้ตัวว่ากำลังใช้เหตุผลบกพร่องหรือมีอคติครอบงำอยู่ก็เท่ากับว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาการใช้เหตุผล อย่างไรก็ตามหากมองในลักษณะดังกล่าว หนทางแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องอาศัยคุณธรรมเชิงญาณวิทยา ให้เรามีความอ่อนไหวต่อสิ่งที่คนอื่นพูด ให้เรามีใจเป็นกลางต่อเรื่องต่าง ๆ และเปิดรับแนวคิดที่ทำทลายความเชื่อเดิมเพื่อจะได้ตั้งคำถามอยู่เสมอว่าการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะเรามีอคติหรือเปล่า ซึ่งแนวทางนี้เป็นแนวทางของฟริทเกอร์ และหากมีรัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนเพิ่มเติมก็จะยิ่งทำให้ปัญหาดังกล่าวแก้ไขได้มีประสิทธิภาพขึ้น เพราะปัญหานี้มิใช่ปัญหาการใช้เหตุผลของปัจเจกบุคคลในลักษณะที่คนบางคนมีนิสัยชอบอ้างผู้อื่นเป็นตัวอ้างเมื่อทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือคนบางคนไม่ถนัดที่จะคิดว่าข้อสรุปเป็นสิ่งที่ตามมาจากการยอมรับข้ออ้างจริงหรือไม่ แต่เป็นปัญหาการใช้เหตุผลที่สังคมมีส่วนทำให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่คนยอมรับความคาดหวังในสามัญทัศน์ที่มีอคติแฝงอยู่ (Prejudicial Stereotype) เช่น ผู้หญิงจะต้องทำงานบ้าน จนทำให้เกิดการอ้างเหตุผลว่าเพราะเป็นผู้หญิงจึงต้องทำงานบ้าน ผู้หญิงที่ไม่ทำงานบ้านคือคนไม่ดี หรือแม้กระทั่งแม่ซึ่งเป็นผู้หญิงเองและบอกลูกสาวให้อยู่ในกรอบความคาดหวังดังกล่าว เช่นนี้ก็ถือเป็นผลจากความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาที่สังคมยอมให้เกิดการกระทำซ้ำของสามัญทัศน์ที่แฝงไปด้วยอคติ (Prejudicial Stereotype) ดังนั้นการมองว่าปัญหาความอยุติธรรมเชิงญาณวิทยาเป็นเพียงปัญหาการใช้เหตุผลบกพร่องที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกทักษะการใช้เหตุผลจึงเป็นการมองที่ไม่ลึกซึ้งเพียงพอ หรือเป็นการมองที่ไม่เห็นว่าปัญหาดังกล่าวนั้นสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องและแก้ไขได้อย่างไร

นอกจากนี้ อาจมีผู้แย้งข้อเสนอของผู้วิจัยว่า สถาบันที่จะสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำ ไม่จำเป็นต้องดำรงความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา กลไกของสถาบันเองจะเป็นสิ่งที่ทำให้คนที่อยู่ภายใต้สถาบันสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างปราศจากการถูกครอบงำ สถาบันไม่จำเป็นต้องเป็นตัวตัดสินหรือมาก้าวล่วงคนที่อยู่ภายใต้สถาบันนั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่กำหนดสิทธิของประชาชน เรามีสิทธิแสดงความคิดเห็นอย่างไรก็ได้ตราบเท่าที่เราไม่ได้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สถาบันการปกครองหรือรัฐบาลในที่นี้จะก้าวเข้ามามีบทบาทก็ต่อเมื่อเกิดข้อพิพาทเท่านั้น ดังนั้นตัวสถาบันเองจึงทำงานอยู่เบื้องหลังเหมือนเป็นโปรแกรมแอนตี้ไวรัสที่เราไม่ต้องรับรู้ว่ามีโปรแกรมนี้ทำงานอยู่

ผู้วิจัยเห็นด้วยในหลักการกับข้อโต้แย้งนี้ สิ่งนี้คือระบอบประชาธิปไตยในอุดมคติ แต่ในการปฏิบัติจริงแล้วเราจะพบว่าคนที่ทำงานให้กับสถาบันหรือรัฐบาลในที่นี้กลับใช้อำนาจมาครอบงำประชาชน หรือแม้กระทั่งริดรอนสิทธิพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็นออกไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงการที่สถาบันใช้อำนาจมาครอบงำประชาชนก็เช่นการเลือกตั้งปี 2562 ของประเทศไทย ที่ฝ่ายรัฐบาลชุดเก่า (หมายถึงสมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี) ใช้อำนาจของสถาบันมากำหนดกฎเกณฑ์การนับคะแนนการเลือกตั้งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง จนทำให้ผลของการเลือกตั้งบิดเบี้ยว แม้ว่าฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลชุดเก่าจะได้รับคะแนนมากกว่า แต่กลับไม่ได้ที่นั่งในสภาตามคะแนนที่สมควรเป็น สิ่งนี้หมายความว่าเสียงของประชาชนถูกทำให้เงียบด้วยอำนาจของสถาบัน ตัวอย่างนี้จึงแย้งกับข้อโต้แย้งข้างต้นที่ว่าสถาบันไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงจะสร้างพื้นที่ที่ปราศจากการครอบงำได้

นอกเหนือไปจากที่สถาบันจะต้องมีความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาแล้ว คนในสังคมเองก็ต้องมีความอ่อนไหวและตระหนักรู้ถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ในตัวอย่างการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปีพ.ศ.2562 ข้างต้น เราจะเห็นได้ว่ามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่าน<sup>9</sup> ที่พยายามต่อต้านการครอบงำของพรรคของตนด้วยการงดออกเสียง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงแรงกระทำของอำนาจจากสถาบันและแรงต้านจุดยืนของปัจเจกชน ซึ่งหมายความว่าคุณธรรมเชิงญาณวิทยาของปัจเจกชนก็ยังเป็นสิ่งสำคัญในการตรวจสอบคุณธรรมของสถาบัน หากปัจเจกชนขาดซึ่งความตระหนัก

<sup>9</sup> ในการประชุมเลือกนายกรัฐมนตรีวันที่ 5 มิถุนายน 2562 ที่นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ ส.ส.ศรีสะเกษ พรรคภูมิใจไทย ได้งดออกเสียง ซึ่งสวนทางกับมติพรรคที่ให้เลือกพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรี ดูรายละเอียดเพิ่มที่ <http://news.ch3thailand.com/politics/96690>

รู้ถึงความยุติธรรมหรือแรงกดดันที่เกิดขึ้น การครอบงำก็จะดำรงต่อไปเพราะผู้กดทับคือฝ่ายได้ประโยชน์และไม่มีเหตุผลอันใดที่จะหยุดการกระทำดังกล่าว

ผู้วิจัยเห็นว่าอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือการทำที่คนในสังคมบางกลุ่มมองไม่ออกว่า “สิ่งใดบ้างที่เกิดขึ้นซึ่งอาจถือว่าเป็นความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา” สิ่งที่ยากคือการสร้างให้คนมีความตระหนักรู้ถึงความยุติธรรมและความอ่อนไหวต่ออคติของตน โดยเฉพาะในสังคมที่ชนบทรรมนิยมประเพณีเป็นเรื่องสำคัญและถูกให้ค่ามากกว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคล ยกตัวอย่างโลกฝั่งตะวันตกและตะวันออก โลกฝั่งตะวันออกเช่นประเทศไทย มโนทัศน์เรื่องความไม่เท่าเทียมทางเพศยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับโลกตะวันตก โดยเฉพาะการที่ผู้หญิงไทยหลาย ๆ คนเองยังมองว่าตนต้องปฏิบัติตาม “ความเป็นผู้หญิง” ในขณะที่ผู้หญิงในโลกตะวันตกก้าวออกไปสู่เวทีที่หลายคนมองว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชาย การแก้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาจึงอาจเกิดขึ้นได้โดยอาศัยคุณธรรมเชิงญาณวิทยาของพริกเกอร์ การพยายามลดการครอบงำแบบโอบแมน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือเราทุกคน (ทั้งปัจเจกบุคคลและรัฐ) ควรช่วยกันทำให้คนในสังคมตระหนักรู้ถึงความยุติธรรมเชิงญาณวิทยา เพื่อให้ปัญหาความยุติธรรมเชิงญาณวิทยาบรรเทาลงมากที่สุด

## บรรณานุกรม

- Beeby, L. (2011). *A critique of hermeneutical injustice*. Paper presented at the Proceedings of the Aristotelian Society (Hardback).
- Bohman, J. (2012a). Domination, epistemic injustice and republican epistemology. *Social epistemology*, 26(2), 175-187.
- Bohman, J. (2012b). In defense of republican epistemology: Reply to May. *Social Epistemology Review and Reply Collective*, 42-45.
- Code, L. (2017). Epistemic responsibility. In *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice* (pp. 107-117): Routledge.
- Fricke, M. (2007). *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*: Oxford University Press.
- Frost-Arnold, K. (2014). Trustworthiness and truth: The epistemic pitfalls of internet accountability. *Episteme*, 11(1), 63-81.
- Haslanger, S. (2017). Objectivity, Epistemic Objectification, and Oppression 1. In *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice* (pp. 279-290): Routledge.
- May, S. C. (2012). Bohman on domination and epistemic injustice. *Social Epistemology Review and Reply Collective*, 1(8), 7-12.
- Sen, A. K. (2009). *The idea of justice*: Harvard University Press.
- Tuana, N. (2017). The subject of knowledge<sup>1</sup>. *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice*, 125.



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**

## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	PAKKAMON SUPAKKHUNNATHAM
วัน เดือน ปี เกิด	29 MAY 1982
สถานที่เกิด	THAILAND
วุฒิการศึกษา	CHULALONGKORN UNIVERSITY THAMMASAT UNIVERSITY
ที่อยู่ปัจจุบัน	15/42 SRINAKARIN ROAD, PRAVET, BANGKOK



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
**CHULALONGKORN UNIVERSITY**